

TARTU ÜLIKOOOL
RAKE

IDA-VIRUMAA NUTIKA SPETSIALISEERUMISE VÕIMALUSTE ANALÜÜS

Lõpparuanne
Juuni 2014

Ida-Viru

Maavalitsus

Ida-Virumaa kasvualade ja nutika spetsialiseerumise võimaluste uuringu tellis Ida-Viru maavalitsus.

Uuringu koostas Tartu Ülikooli sotsiaalteaduslike rakendusuringute keskus RAKE.

Uuringu autorid: Uku Varblane
Alo Lilles
Jaan Looga
Aivo Ülper

Uuringu autorid tänavad tellija esindajat Jana Pavlenkovat, kes oli suureks abiks uuringu protsessis ja andis väärtuslikku tagasisidet.

RAKE on võrgustikutüüpi rakendusuringute keskus. Meie missiooniks on tõsta teadmisel põhineva otsustamise osakaalu Eesti ühiskonnas. Lisaks RAKE meeskonnale kaasame kõrgeima kvaliteedi tagamiseks oma uuringutesse parimaid valdkonnaeksperte nii Tartu Ülikoolist kui vajadusel ka väljastpoolt. RAKE võrgustik hõlmab kõiki TÜ sotsiaalteadlasi ning meditsiini-, loodus-, tehnika- ja humanitaarteaduste valdkonna esindajaid.

Kontaktandmed: Lossi 36-124, 51003, Tartu
+372 737 5645
<http://www.ec.ut.ee/rakendusuringud>

ISBN 978-9985-4-0840-7 (pdf)

SISUKORD

1. SISSEJUHATUS.....	4
2. LÜHIKOKKUVÕTE	5
3. UURINGU TEOREETILISED LÄHTEKOHAD JA METOODIKA.....	7
3.1. KONKURENTSIVÕIME – MÕISTE JA KÄSITLUSTASANDID.....	7
3.2. KONKURENTSIVÕIME HINDAMISEKS KASUTATAVAD MÕÕDIKUD	7
3.3. UURINGUS KASUTATAVAD ANDMEKOGUD.....	9
4. KONKURENTSIVÕIME SEOS REGIONAALSETE INNOVATSIOONISÜSTEEMIDE JA NUTIKA SPETSIALISEERUMISEGA.....	11
5. IDA-VIRUMAA KONKURENTSIVÕIME ANALÜÜS	13
5.1. MÜÜGIVÕIME.....	13
5.2. LIGITÕMBAMISVÕIME.....	28
5.3. TEENIMISVÕIME	50
5.4. KOHANEMISVÕIME	73
6. KOKKUVÕTE.....	100
VIIDATUD ALLIKAD	106
LISAD.....	108

1. SISSEJUHATUS

Nutikas spetsialiseerumine (*smart specialisation*) on uus osa Euroopa struktuurfondide 2014-2020 rahastusperioodis, mille eesmärgiks on välja selgitada need ettevõtluse valdkonnad, milles on keskmisest suurem kasvupotentsiaal ja loodav lisandväärtus ning võimalus investeringute kaudu teadus- ja arendustegevusse konkurentsieelis saavutada¹. Eesti Arengufondi vedamisel on Eestis hetkel käimas nutika spetsialiseerumise meetmete väljatöötamine ja rakendamine ning nutika spetsialiseerumise juhtkomitee loomine. Sellele eelnes mitmekülgne analüüs eesmärgiga selgitada välja Eesti kasvualad (analüüs valmis 2012. aasta detsembris) ning seejärel uuriti kasvualade kitsaskohti ja nende leevendamiseks võimalikke tegevusi (analüüs valmis 2013. aasta juunis). Samas on lisaks riiklikule tasandile oluline selgitada, millised on konkurentsivõime mõttes tugevad tööstuse- ja teenusmajanduse harud regionaalsel tasandil ning kuidas riiklikul tasandil välja pakutud kasvuvaldkonnad langevad kokku Ida-Virumaa tugevate majandus- ja kompetentsivaldkondadega.

Eelnevast tuleneb ka käesoleva uuringu eesmärk – viia läbi Ida-Virumaa konkurentsivõime ja kasvualade analüüs, mis oleks Ida-Virumaa maakonna arengukava ja ettevõtlusarengu tegevuskava koostamise protsessi sisendiks. Analüüsi tulemusena peab selguma, millised on Ida-Virumaa peamised kasvualad ning kuidas need on viimase 10 aasta jooksul arenenud ning kuidas on seeläbi muutunud Ida-Virumaa konkurentsivõimelisus.

Käesolev raport koosneb sissejuhatusest, lühikokkuvõttest, uuringu teoreetilisi lähtekohti ning meetodikat selgitavast osast, nutika spetsialiseerumise ja konkurentsivõime seoseid käsitlevast peatükist ning põhjalikust analüütilisest osast, mille raames vaadeldakse regiooni nii müügivõime, ligitõmbamisvõime, teenimisvõime ja kohanemisvõime aspektist.

Uuringu koostajad loodavad, et uuringu tulemused annavad väärtuslikku informatsiooni Ida-Virumaa kasvualade määratlemiseks, majandusharude arengupotentsiaali selgitamiseks ning Ida-Viru maakonna arengukava ja piirkonna konkurentsivõime tugevdamise meetme tegevuskava koostamiseks.

---

¹ Eesti Arengufond

2. LÜHIKOKKUVÕTE

Uuringu eesmärgiks oli viia läbi Ida-Virumaa konkurentsivõime ja kasvualade analüüs, mis oleks regiooni nutika spetsialiseerumise strateegia koostamise protsessi sisendiks. Regiooni konkurentsivõime käsitluse alusena on kasutatud Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas kujundatud kontseptsiooni, mille kohaselt regiooni kui majandusharude kogumi konkurentsivõime kujuneb erinevate võimekuste kaudu. Uuringus on selgitatud regiooni müügi-, ligitõmbamis-, teenimis- ning kohanemisvõimet.

Regiooni müügivõimet hinnati realiseerimise netokäibe ja ühe töötaja kohta arvestatud eksporditulu kaudu, ligitõmbamisvõime hindamisel kasutatavad indikaatorid olid töötajate arv ja keskmine palgakulu töötaja kohta, teenimisvõimet hinnati lisandväärtuse osakaalu ning taseme kaudu ning kohanemisvõime selgitamisel käsitleti ettevõtluse demograafia näitajaid ja innovaatilise tegevuse kui konkurentsivõime teguri rolli.

Analüüsi tulemusena on konkurentsivõime mõttes silmapaistvateks töötleva tööstuse harudeks Ida-Virumaal ootuspärasel koks ja puhastatud naftatoodete tootmine ning kemikaalide ja keemiatoodete tootmine, aga ka metalltoodete tootmine ning masinate ja seadmete remont. Nimetatud tööstusharud on taustatingimuste mõttes võrdlemisi erilaadsed – näiteks koks ja puhastatud naftatoodete tootmine on väga spetsiifiline haru, kus 2012. aastal oli Eestis tegev vaid 6 ettevõtet. Samas metalltoodete tootmine on mastaabilt oluliselt suurem valdkond ning Ida-Virumaal tegutsevate edukate ettevõtete ring on laiem. Lisaks nimetatutele eristus ka rõivatööstus kui perspektiivikad nišivaldkond – tegemist on tööstusharudega, mille kogumaht on suhteliselt väike, kuid Ida-Virumaa positsioon selles on võrdlemisi tugev.

Kuigi Ida-Virumaa positsioon töötlevas tööstuses on märgatavalt tugevam kui teenusmajanduses, on regioonis siiski mitmeid silmapaistvaid teenusharusid. Teenuste sektoris on konkurentsivõimelisimad harud laonduse ja veonduse abitegevused ning maismaaveondus ja torustransport, aga ka hoonete ja maastike hooldus ning majutus. Seejuures on kaks esimesena nimetatut Eestis tervikuna mastaabilt suhteliselt suuremad teenusharud, kus loodud lisandväärtus on kordi suurem kui näiteks majutuse valdkonnas.

Eesti Arengufondi poolt veetavas nutika spetsialiseerumise kavas on prioriteetidena määratletud tervisetehnoloogiad ja –teenused (biotehnoloogia, e-tervis jms), ressursside efektiivsem kasutamine (sh materjaliteadus, innovaatiline ehitus ehk „tark maja“, tervist toetav toit jms) ning info- ja kommunikatsioonitehnoloogia rakendamine horisontaalselt läbi sektorite (IKT kasutamine tööstuses, küberturvalisus jms). Kõrvutades neid käesoleva analüüsi tulemusena määratletud Ida-Virumaa tugevate valdkondadega, on võimalikud puutumused suhtelised tugevad. Eelkõige sobib Ida-Virumaa tugevustega kokku põlevkivikeemia, mis on ressursside efektiivsema kasutamise üheks võtmevaldkonnaks. Samuti on selge puutumus majutusel koos tervisteenustega, samas on selles vallas ettevõtlus tervikuna Eestis väga nõrk ning vajab läbimõtlemit, milline võiks olla Ida-Virumaa nišš turismimajanduses. Teisalt on keerulisem leida kokkupuudet Eesti nutika spetsialiseerumise kasvualadel veonduse ja sellega seonduvate teenuste osas. Põlevkivikeemia valdkonnas on oluliseks teemaks keskkonnanõuetega toimetulek ning universaalse tehnoloogia arendamine. Rõivatööstuses on oluliseks väljakutseks see, kuidas luua sidet teiste valdkondadega ja liikuda omatoodangu suunas. Üheks suure tulevikupotentsiaaliga teenusharuks Ida-Virumaal võiks olla andmeladude teenuse pakkumine; kohapealset teadmust silmas pidades võiks perspektiivikas tegevusvaldkond olla ka alternatiivenergeetika, sh tuuleenergia valdkond. Üheks väljakutseks on ka see, kuidas senisest paremini ära kasutada Ida-Virumaa suurte elektrijaamadest väljuvat jääksoojust (nt maa- ja vesiviljeluse arendamises).

Ülevaade Ida-Virumaast mõningate statistiliste näitajate osas

		Eestis kokku	Ida-Virumaal
Elanike arv (in.)	2003	1 375 190	175 020
	2012	1 325 217	153 716
	Muutus %	-3,6%	-12,2%
SKP elaniku kohta (eur)	2003	6 441	3 994
	2012	13 006	7 938*
	Muutus %	101,9%	98,7%
Töötuse määr (%)	2003	10,3%	19,2%
	2012	10,0%	17,7%
	Absoluutmuutus %	-0,3%	-1,5%
Hõivatute (tuh in.)	2003	552,8	62,1
	2012	571,7	57,6
	Muutus %	3,4%	-7,2%
Keskmise palgakulu (eur)	2003	6 168	5 135
	2012	13 622	12 535
	Muutus %	120%	144%
Osakaal kogu Eesti lisandväärtusest (%)	2003	4871 (mln eur)	7,8%
	2012	9004 (mln eur)	9,0%
	Absoluutmuutus	4133 (mln eur)	1,2%
Keskmise lisandväärtus töötaja kohta (eur)	2003	18 200	8 700
	2012	29 100	21 900
	Muutus %	60%	152%
Keskmise eksporditulu töötaja kohta (töötlevas tööstuses)	2003	24 900	8 800
	2012	66 100	21 100
	Muutus %	166%	140%
Põhivara töötaja kohta (eur)**	2003	25 700	22 900
	2012	69 400	113 200
	Muutus %	170%	394%
Aktiivsete ettevõtete arv	2004	41 498	1 356
	2012	69 337	4 252
	Muutus %	67%	214%
Uute ettevõtete arv	2004	5 461	171
	2012	9 328	228
	Muutus %	71%	33%
Likvideeritud ettevõtete arv	2004	3 155	112
	2012	6 493	163
	Muutus %	106%	46%

* Andmed on aasta 2011 kohta

** 20 ja enama töötajaga ettevõtetes

3. UURINGU TEOREETILISED LÄHTEKOHAD JA METOODIKA

3.1. Konkurentsivõime – mõiste ja käsitlustasandid

Erinevate majandussubjektide omavaheline konkureerimine on majanduselu keskne tegevus, mis loob aluse arenguks. Konkureeritakse nii turuosakaalu kui ka vajalike tootmisressursside (tööjõud, kapital, maa) ning muude arenguks vajalike tingimuste pärast (nt. riigi subsidiumid arendustegevusele, juurdepääs infrastruktuurile). Turgudel konkureerides ja vajalike tootmisressursside pärast võisteldes ilmneb erinevate majandussubjektide konkurentsivõime.

Konkurentsivõime on mitmetahuline mõiste, mida saab käsitleda ja mõõta väga erinevatel tasanditel (nt riigi, regiooni, ettevõtte tasandil). Riigi tasandil konkurentsivõime mõõtmine on väga sageli lihtsustatult samastatud riigi sisemajanduse koguprodukti näitajaga, mida väljendatakse ostuvõime pariteeti arvestades (GDP *per capita* PPP). Keerukamad käsitlused võtavad arvesse suurt hulka erinevaid näitajaid, millele antakse teatud kaal ning ülevaatlikkuse saavutamiseks agregeeritakse tulemused seejärel komposiitindeksiks. Näiteks Maailma Majandusfoorum Davosis (*Global Economic Forum*) arvutab globaalse konkurentsivõime mõõdikut (*global competitiveness index*), mis sünteesib nii kvantitatiivseid (tulutaseme, innovatsiooni, hariduse jne.) kui ka kvalitatiivseid näitajaid (erinevad eksperthinnangud)².

Regiooni konkurentsivõimet saab samuti mitmel viisil hinnata. Üks võimalus on lähtuda samuti Maailma majandusfoorumi poolt kasutatavast meetodist, mis sünteesiks väga erinevaid näitajaid (majandus-, sotsiaal-, haridus- jt valdkondadest). Teine võimalus on käsitleda regiooni konkurentsivõimet kitsamalt ja piirduda antud regioonis tegutsevate erinevate majandusharude konkurentsivõime hindamisega. Seejuures on metoodiliseks väljakutseks nende erinevate regioonis tegutsevate majandusharude konkurentsivõime sünteesimine/agregeerimine üheks komposiitnäitajaks. Käesolevas uuringus on lähtutud regiooni konkurentsivõime selgitamisel majandusharude konkurentsivõime hindamise loogikast.

3.2. Konkurentsivõime hindamiseks kasutatavad mõõdikud

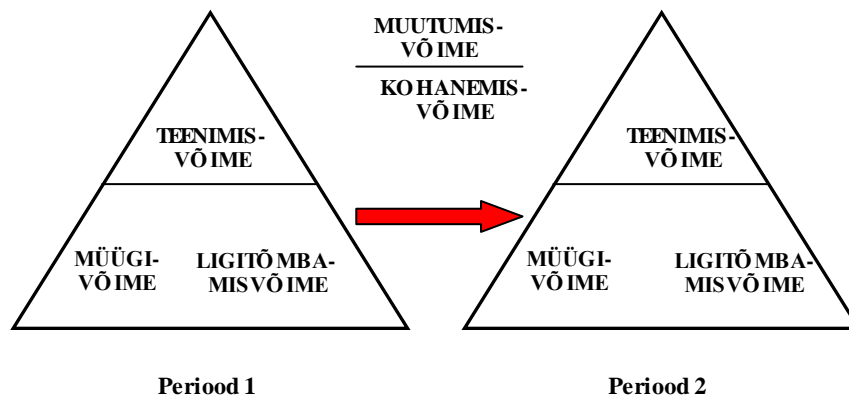
Regiooni konkurentsivõime käsitluse alusena kasutame Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas kujundatud kontseptsiooni (vt. Eesti majanduse, 2009; Varblane *et al*, 2008³ ja K. Toming, 2011⁴). Antud käsitluse kohaselt regiooni kui majandusharude kogumi konkurentsivõime kujuneb erinevate võimekuste kaudu. Turgudel konkureerimisel on võimalik eristada regiooni majandusharude müügi- ja ekspordivõimet ning erinevate ressursside ligiõmbamise võimet ning samuti nende kahe eelneva baasil võimet teenida tulu ja sissetulekuid ehk teenimisvõimet (vt Joonis 1). Iga regiooni majandusharu seisukohast lähtudes on väga

² Varblane, U. *et al* (2008). *Eesti majanduse konkurentsivõime hetkeseis ja tulevikuväljavaated*. Eesti Arengufond.

³ Eesti majanduse aktuaalsed arenguprobleemid keskpikas perspektiivis (2009). Tartu Ülikooli Kirjastus (toim. Kaldaru, H.; Reiljan, J.).

⁴ Toming, K. (2011) *The impact of integration with the European Union on the International competitiveness of the food processing industry in Estonia*, Tartu University Press.

tähtis konkurentsivõime säilitamine ja tugevdamine ajas, mis eeldab võimet muutuda ja võimet kohaneda vastavalt keskkonnale ja konkurentide tegevusele.

Joonis 1. Regiooni konkurentsivõime kohandatud joonis⁵.

Joonis 1 toodud konkurentsivõime erinevate aspektide analüüsiks saab kasutada mitmesuguseid konkurentsivõime mõõdikuid. Käesolevas uuringus on kasutatud järgmisi indikaatoreid.

- **Müügivõime** hindamisel on analüüsitavateks näitajateks realiseerimise netokäive ja eksporditulu töötaja kohta. Realiseerimine netokäivet määratletakse kui kõikide nii põhi- kui ka kõrvaltegevusena valmistatud toodete, teenuste ja kaupade müügist saadud või saadaolevat müügitulu, mis ei sisalda käibemaksu ega aktsiise⁶. Müügitulu võrdub saadud või saada oleva tasuga ja arvestatakse tekkepõhiselt. Uuringuaruandes esitatud näitaja 'Realiseerimise netokäive' sisaldab üldjuhul dotatsioone (riigi- ja kohalikust eelarvest või Euroopa Liidu institutsioonidelt saadud tegevuskulude sihtfinantseerimine, finantsabi)⁷. Eksport on Eestis toodetud kaupade väljavedu, välismaalt sisse toodud kaupade väljavedu (re-eksport), kaupade ajutine väljavedu nende töötlemiseks välisriigis, kaupade taasväljavedu pärast töötlemist Eestis ning välisriikide vee- ja õhusõidukite varude tarned. Eksport ei hõlma transiiti ega teenuseid.
- **Ligitõmbamisvõime** hindamisel on uuritavateks näitajateks töötajate arv ja keskmine palgakulu töötaja kohta aastas. Töötajate arvu puhul leitakse uuritava piirkonna tööjõu osatähtsus majanduse valdkondade ja töötleva tööstuse ja teenusmajanduse harude kogu tööjõus. Keskmise palgakulu puhul leitakse majanduse valdkondade ja töötleva tööstuse ja teenusmajanduse harude lõikes Ida-Virumaa vastava haru keskmise palgakulu suhe selle haru Eesti keskmisesse palgakulusse. Saadud suhet nimetatakse töös palgakulu tasemeks.
- **Regiooni teenimisvõime** hindamisel on enamlevinud näitajateks tootlikkuse mõõdikud. Ettevõtte kasumi teenimise võime oleneb suures osas tootmistegurite kasutamise tõhususest ehk tootlikkusest. Käesolevas uuringus on teenimisvõime hindamiseks kasutatud kahte tootlikkuse indikaatorit. Esmalt selgitatakse lisandväärtuse jaotust ehk kui suure osa moodustavad erinevad majandusharud vastava haru kogulisandväärtusest Eestis. Selline lähenemine võimaldab

⁵ Autorite kohandus Toming, K. (2011) The impact of integration with the European Union on the International competitiveness of the food processing industry in Estonia, Tartu University Press. lk. 30.

⁶ Statistikaamet 2014

⁷ Statistikaamet 2014

selgitada, millised on regiooni suhteliselt kõige olulisemad majandusharud ning kuidas majanduse struktuuriline jaotus on muutunud. Selgitamiseks harude siseseid erinevusi, kasutatakse seejärel teenimisvõime hindamiseks ühe töötaja kohta arvutatud lisandväärtuse näitajat. Seda võrreldakse vastava haru Eesti keskmise näitajaga ning selgitatakse ka muutuste kiirust ehk dünaamikat.

- **Kohanemisvõime hindamisel** selgitatakse esmalt ettevõtluse demograafia näitajaid – aktiivsete ettevõtete arvu, sündinud ja surnud ettevõtteid. See võimaldab hinnata, kuivõrd edukalt on regiooni ettevõtlus suutnud kohaneda muutunud raamtingimustega. Lisaks käsitletakse kohanemisvõime all ka innovaatilise tegevuse kui konkurentsivõime teguri rolli Ida-Virumaa ettevõtlussektoris. Selle analüüsimiseks kasutatakse innovatsiooniuuringule CIS (*community innovation survey*) andmeid innovaatiliste ettevõtete osakaalu kohta.

3.3. Uuringus kasutatavad andmekogud

Eelnevalt nimetatud indikaatornäitajate arvutamiseks on käesolevas uuringus kasutatud erinevatest andmekogudest pärinevaid andmeid:

- Eesti Äriregistri andmed;
- Eesti Statistikaameti andmed (sh EKOMARiga kogutavad andmed);
- CIS (*community innovation survey*) andmebaas (2002-2004 ja 2008-2010);
- Eesti Maksu- ja Tolliameti detailsed ettevõtete väliskaubandustehingute andmed (eksporti intensiivsus, turgude laius/geograafia).

Olemasolevate andmekogude peamine probleem seondub regiooni tasandi andmete väheses kättesaadavuses – osades mainitud andmestikes ei ole regiooni tunnust. Seda probleemi saab osaliselt ületada eri andmestike ühendamise (nt innovatsiooniuuringu andmete ja ekspordiantmete ühendamine äriregistri andmetega). Ettevõtte tasandi andmete puhul on probleemiks, et need on tüüpiliselt antud äriühingu kohta (nt Eesti Äriregistri andmestikus), kuid mitte majandusüksuste kaupa, kuivõrd üks äriühing võib tegutseda mitmes geograafilises asukohas (nt kaupluskett üle Eesti), võib selle ignoreerimine tulemusi moonutada. Üheks lahenduseks sellele probleemile on siin võrdluste tegemisel jätta välja sellest probleemist enim mõjutatud harud (nt telekommunikatsioon, transport). Pakkuja on varasemates uuringutes hinnanud äriühingute aruandluspiirkonna ja üksuste tegeliku paiknemise lahknevusest tuleneva probleemi suurust ning on püüdnud käesolevas uuringus selle probleemi mõju vähendada võttes eraldi vaatluse alla regiooni suurimad ettevõtted ning nende üksuste tegeliku paiknemise.

Äriregistri andmete üheks puuduseks on ka asjaolu, et aastaaruandeid ei täideta korrektselt. Ühelt poolt jätab suur hulk majandussubjekte aruande esitamata (hinnanguliselt kuni 30%) ning samuti on majandusaasta aruannetes tihti vigu. Eriti palju probleeme esines üleminekul elektroonilisele aruandlusele. Samuti on endiselt palju probleeme seotud EMTAK koodidega. Alates 1.1.2007 kogutakse tegevusalade andmestikku aktuaalsuse ja olulisuse printsiibil - register peaks näitama tegelikke tegevusalasid, ilma ebaoluliste või olematute tegevusaladeta. Siiski ei taga praegune süsteem, et ettevõtte tegevusalad märgitakse võimalikult täpselt. Sellel on erinevaid põhjuseid. Näiteks on üheks probleemiks ettevõtete vähene motivatsioon aruandlusega tegeleda (arvestades niigi võrdlemisi suurt aruandluskoormust), probleeme tekitab klassifikaatorite keeruline sõnastus ja mõistetavus, klassifikaatorid ei kata ettevõtete hinnangul mõningaid tegevusalasid piisavalt täpselt jt.

Täpsema ülevaate saamist takistab ka praegune statistika kogumise kontseptsioon. Äriregistris on ettevõtted kodeeritud EMTAK koodi alusel, mis märgib ettevõtte põhitegevusala. EMTAK-is defineeritud tegevusala võib koosneda ühest lihtsast protsessist, kuid võib katta ka terve rea alamprotsesse, mis võivad kuuluda klassifikaatorsüsteemi erinevatesse kategooriatesse. Samuti on probleem valdusfirmade (nn *holding* ettevõtted) tegevuse klassifitseerimisega. Statistilise ülevaate koostamisel on ettevõtted liigitatud lähtudes Äriregistris märgitud põhitegevusalast, seejuures on majandusnäitajad võetud arvesse ettevõtte kogu tegevuse kohta. Erinevatest valdkondadest täpsema ülevaate saamiseks oleks vajalik teada statistikat ettevõtete erinevate tegevusalade lõikes, sellist statistikat paraku hetkel ei koguta. Tihti oleks taoline eristamine ettevõtte jaoks äärmiselt keeruline ning ettevõtetel puudub selleks ka motivatsioon.

Teine oluline ettevõtlusstatistika andmebaas on Eesti Statistikaameti poolt kogutav. Andmebaasi puuduseks on asjaolu, et see ei sisalda eelarveliste asutuste ega organisatsioonide, füüsilisest isikust ettevõtjate, talude ega finantsvahenduse tegevusala andmeid, sest neil on teistest ettevõtetest erinev bilansi ja kasumiaruande skeem. Samuti on Statistikaameti andmebaasi oluliseks puuduseks see, et vähem kui 20 töötajaga ettevõtete osas on andmebaasis puudu asukohatunnus, st ettevõtte paiknemist ei ole võimalik määrata ning seetõttu regionaalseid suhtarve arvutada. Käesolevas uuringus raskendab Statistikaameti andmete kasutamist ka asjaolu, et seoses tegevusalade klassifikaatori EMTAK muutusega (üleminek EMTAK 2008le) on muutnud 2008. aastast alates tegevusalade koodid. Statistikaamet on teinud tagasiulatuvalt arvutused uue EMTAK 2008 põhjal kuni aastani 2004. Varasemate aastate kohta kahjuks Statistikaametil EMTAK 2008-l baseeruv statistika puudub. Vastavaid arvutusi ei ole võimalik ka uuringu läbiviijatel ise teostada, sest EMTAKi üleminekul toimusid muutused eelkõige 4- ja 5-kohalistest koodide tasandil, sellise detailsusastmega andmeid Statistikaamet aga konfidentsiaalsuse tagamise eesmärkidel ei väljasta.

Eelnevat arvestades on püütud nutikalt kombineerida erinevate andmebaaside tugevaid külgi ning luua seeläbi võimalikult tõepärane ülevaade ettevõtluse struktuurist ning ettevõtete tegevusnäitajatest.

4. KONKURENTSIVÕIME SEOS REGIONAALSETE INNOVATSIOONISÜSTEEMIDE JA NUTIKA SPETSIALISEERUMISEGA

Nutika spetsialiseerumise käsitlus ilmus esmakordselt seoses USA ja Euroopa tootlikkuse löhe uurimisega – miks Euroopa Liit jääb maha USA-st töajõu tootlikkuse osas, miks EL-i teadus- ja arendustegevus panustab vähe, vähem majanduskasvu kui USA või Aasia kasvuriikides. Algselt teaduse spetsialiseerumise instrumendina mõeldud käsitlus laiendati regioonidele ja toodi sisse regionaalarengu mõõde.

Regionaalsete innovatsioonisüsteemide käsitlus tugineb ideele, et ettevõtte rahvusvahelise konkurentsivõime saavutamise aluseks on kohalikud ressursid – teadmus, inimvara, koostöosuhted, motivatsioon jne. Esmapilgul võib tunduda, et teadmuse ja tehnoloogiatega, samuti konkurentsi globaliseerumine on sidunud lahti ettevõtete konkurentsivõime tema füüsilisest asukohast. Empiirilised vaatlusandmed näitavad siiski, et regionaalses innovatsioonisüsteemis osalejate territoriaalne (ruumiline) lähedus võimaldab neil kiiremini koguda, kasutada ja luua teadmuse võrreldes väljaspool seda piirkonda asuvate ettevõtete/organisatsioonidega⁸. Võtmeküsimuseks peetakse siin teadmuse ülekannet innovatsiooniprotsessides, mis eeldab tihedat koostööd, samas ka erinevate teadmusbaaside vastastikust täiendavust nii teadmiste varieeruvuse mõttes ühe majandusharu sees kui ka erinevate harude vahel uuritavas piirkonnas⁹. Regionaalse konkurentsi loomise seisukohast lähtuvalt peetakse oluliseks rõhutada, et liiga kitsas spetsialiseerumine võib osutada regiooni konkurentsivõimet pärssivaks, samuti on oht spetsialiseeruda potentsiaalselt hääbuvatesse valdkondadesse või valdkondadesse, millel ülekandefekt teistesse sektoritesse on madal. Seetõttu on leitud, et edu võiks tuua hoopis regiooni olemasolevate ressursside hindamine tuleviku kasvualade perspektiivist lähtuvalt ning sobivate poliitikameetmete rakendamine¹⁰. Seetõttu on ka Euroopa Liidu innovatsioonipoliitikas suunatud teravik ettevõtete-poolsele initsiatiivile (alt-üles lähenemisviis¹¹) selleks, et leida regionaalsed spetsialiseerumisvaldkonnad tegevustes, mis üheltpoolt tooksid kaasa suurema teadustegevuste mõju majandusele, kuid teisalt aitaksid parandada teadussüsteemide jätkusuutlikkust¹².

Need probleemid puudutavad ka Ida-Virumaad, kus traditsioonilisteks majandusharudeks on olnud põlevkiviga seotud tööstusharud aga ka tekstiilitööstus. Eestis riigi tasandil nutika spetsialiseerumise valdkondadeks valitud IKT (horisontaalselt tööstuses, küberturvalisus ja tarkvara arendamine), tervisetehnoloogiad (biotehnoloogia ja e-meditiin) ning ressursside efektiivsem kasutamine (materjalid, „tark maja“ ja tervist toetav toit)¹³, kattuvad ainult osaliselt kohaliku majanduse spetsialiseerumisega Ida-Virumaal. Seetõttu on vajalik täpsemalt analüüsida erinevate majandusharude innovatsiooni ja ekspordi dünaamikat ning võimalusi regionaalse innovatsioonisüsteemi osapoolte koostöö arendamiseks, sh tuleb

⁸ Cooke, P. (2009). The Knowledge Economy, Spillovers, Proximity and Specialisation, (lk. 29-39) Pontikakis et al. (Toim.) The Question of R&D Specialisation. Perspectives and policy implications, JRC EC

⁹ Frenken, K., Van Oort, F., Verburg, T. (2007). Related Variety, Unrelated Variety and Regional Economic Growth, *Regional Studies*, 41:5, 685-697.

¹⁰ Asheim, B.T., Boschma, R.; Cooke, P. (2011). Constructing Regional Advantage: Platform Policies Based on Related Variety and Differentiated Knowledge Bases, *Regional Studies*, 45:7, 893-904.

¹¹ Foray, D. (2009). Understanding "Smart Specialization" (19-27) Pontikakis et al. (Eds) The Question of R&D Specialisation. Perspectives and policy implications, JRC EC.

¹² McCann, P., Ortega-Argilés, R. (2011). Smart Specialisation, Regional Growth and Applications to EU Cohesion Policy. *Economic Geography Working paper*, Faculty of Spatial Sciences, University of Groningen.

¹³ Eesti Arengufond (2013). Nutikas spetsialiseerumine – kvalitatiivne analüüs.

selgitada millised on ettevõtjate ootused kõrgkoolidele ja teadusasutustele, kuidas saab senisest tulemuslikumalt ära kasutada kompetentsikeskustes olevat teadmust jms. Samuti on kutsehariduskeskused kohalike üksustena nii mõneski aspektis kohalike ettevõtete innovatsioonile ülikoolidest isegi tarvilisemad, mistõttu tuleks analüüsi laiendada ülikoolidelt ka seesugustele regionaalsetele kompetentsikandjatele.

5. IDA-VIRUMAA KONKURENTSIVÕIME ANALÜÜS

5.1. Müügivõime

Regiooni müügivõimet võib lugeda üheks olulisemaks konkurentsivõime teguriks, see eeldab oskust müüa tooteid ja teenuseid, tõmmata ligi tootmisressursse ja kohaneda muutliku sotsiaalökonoomilise olukorraga¹⁴. Käesolevas alapeatükis analüüsitakse Ida-Virumaa müügivõimet ja selle positsiooni võrreldes Eesti keskmiste näitajatega. Uuritavateks näitajateks on realiseerimise netokäive¹⁵ (edaspidi käive) ja eksporditulu¹⁶ töötaja kohta (eksport töötaja kohta) aastas majanduse peamistes valdkondades ning töötleva tööstuse ja teenusmajanduse harudes. Müügivõimet ja selle muutust vaadeldakse aastate 2003-2012 (ekspordinäitajad 2002-2011) lõikes ning tehakse kokkuvõtte sellest, millised muutused on 10 aasta jooksul aset leidnud.

5.1.1. Osakaal loodud realiseerimise netokäibest

5.1.1.1. Majanduse peamised valdkonnad

Esmalt on selgitatud Ida-Virumaa osakaalu laiemate majandusvaldkondade lõikes. Tabelis 1 on toodud käibe näitaja erinevates majanduse valdkondades aastal 2012 ja selle kasv võrreldes 2003. aastaga ning Ida-Virumaa osakaal Eesti vastavate valdkondade kogukäibest 2012. aastal. Kõige suurem on käibe kasv Eestis olnud hulgi- ja jaekaubanduse (kogukäive 2012. aastal 9 339 miljonit eurot), töötleva tööstuse (4 444 miljonit eurot) ja ehituse valdkondades (1 489 miljonit eurot). Sarnaselt käibe kasvuga on need valdkonnad 2012. aastal Eesti kõige suuremad ka käibe mahult. Hulgi- ja jaekaubanduses on käibelt suuremateks ettevõteteks Eestis Rimi Eesti Food AS, Kesko Food AS ja Tamro Eesti OÜ.

Töötlev tööstus kui eraldi haru on väga suur, mistõttu saab välja tuua palju erinevaid ettevõtteid ja valdkondi, mis sinna alla kuuluvad: nt toiduainete tootmine (Rakvere Lihakombinaat), joogitootmine (AS A. Le Coq ja AS Saku Õlletehas), elektriseadmete tootmine (AS ABB ja AS PKC Eesti) ja paljud teised valdkonnad. Antud peatükis tuuakse näidetena välja need ettevõtted, mis tegutsevad osakaalult suures harus või sellises harus, kus on toimunud olulisemad muutused viimase 10 aasta jooksul.

Eelpool nimetatud valdkondades on 10 aasta jooksul jäänud Ida-Virumaa osakaal samale tasemel hulgi- ja jaekaubanduses (ligikaudu 2 protsendipunkti), töötleva tööstuse puhul on Ida-Virumaa osakaal suurenenud (8,1-lt 9,8-le protsendipunktile) ning ehituse puhul on Ida-Virumaa näitaja kasvanud 0,5 protsendipunkti. Tabelist 1 nähtub, et Ida-Virumaa osakaal oli 2012. aastal suurim mäetööstuses, kus osakaal kogu riigi vastava valdkonna käibest moodustas 62,4%. Mäetööstuse on Ida-Virumaa suurimateks ettevõteteks Eesti Energia Kaevandused AS, OÜ VKG Kaevandused ja Kiviõli keemiatööstuse OÜ. Osakaalu suuruselt oli teiseks valdkonnaks elektrienergia, gaasi jms varustamine – 41,1%-ga. Seal on mitmeid suuri

¹⁴ Trabold, H (1995: 169). Die Internationale Wettbewerbsfähigkeit einer Volkswirtschaft

¹⁵ Realiseerimine netokäive on kõikide nii põhi- kui ka kõrvaltegevusena valmistatud toodete, teenuste ja kaupade müügist saadud või saadaolev müügitulu, mis ei sisalda käibemaksu ega aktsiise. Müügitulu võrdub saadud või saadaoleva tasuga ja arvestatakse tekkepõhiselt. Tabelites esitatud näitaja 'Realiseerimise netokäive' sisaldab üldjuhul dotatsioone (riigi- ja kohalikust eelarvest või Euroopa Liidu institutsioonidelt saadud tegevuskulude sihtfinantseerimine, finantsabi). (Statistikaamet 2013)

¹⁶ Eksport on Eestis toodetud kaupade väljavedu, välismaalt sisse toodud kaupade väljavedu (re-eksport), kaupade ajutine väljavedu nende töötlemiseks välisriigis, kaupade taasväljavedu pärast töötlemist Eestis ning välisriikide vee- ja õhusõidukite varude tarned. Ei hõlma transiiti ega teenuseid. (Statistikaamet 2013)

ettevõtteid nagu Eesti Energia Narva Elektriijaamad AS, OÜ VKG Energia, AS Sillamäe SEJ, OÜ VKG Elektrivõrgud ja VKG Soojus AS.

Uuritaval perioodil tegi suurima osakaalu kasvu läbi elektrienergia, gaasi jms varustamine valdkond, kus Ida-Virumaa suurendades oma osakaalu riigi vastava valdkonna käibest 8,7 protsendipunkti võrra. Suuruselt teine osakaalu kasv leidis aset tervishoiu ja sotsiaalhoolekanne valdkonnas, kus Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna käibes kasvas 3,8 protsendipunkti võrra. Ida-Virumaa suurim langus osakaalu poolest leidis aset mäetööstuse valdkonnas (langes 13,6 protsendipunkti).

Tabel 1. Eesti ja Ida-Virumaa majandusvaldkonnad ja nende käibe kasv perioodil 2003-2012

	Kokku Eestis (mln eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna käibest		
	2012	2003	Kasv 2003-2012	2012	2003	Kasv 2003-2012
Hulgi- ja jaekaubandus	17652,3	8313,2	9339,1	2,0%	2,0%	0,0
Töötlev tööstus	9218,7	4444,5	4774,1	9,8%	8,1%	1,7
Ehitus	3347,8	1856,1	1491,7	3,4%	2,8%	0,6
Veondus ja laondus	3186,2	2231,3	954,9	6,1%	2,4%	3,7
Info ja side	1434,9	732,7	702,2	0,7%	0,4%	0,3
Elektrienergia, gaasi jms varustamine	1106,2	808,0	298,2	41,1%	32,4%	8,7
Haldus- ja abitegevused	1069,6	464,0	605,6	6,1%	3,6%	2,5
Kinnisvaraalaane tegevus	1028,0	576,6	451,5	2,1%	3,1%	-0,9
Kutse-, teadus- ja tehnikaalaane tegevus	1018,3	488,0	530,3	1,2%	1,0%	0,3
Põllumajandus, metsa- majandus ja kalapüük	981,0	432,3	548,7	2,4%	2,2%	0,2
Majutus ja toitlustus	637,6	249,0	388,6	2,9%	3,9%	-1,0
Finants- ja kindlustustegevus	494,9	409,1	85,8	0,4%	1,9%	-1,4
Mäetööstus	440,7	278,1	162,7	62,4%	75,9%	-13,6
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	376,8	45,5	331,2	5,9%	2,1%	3,8
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätmekäitlus	283,3	174,4	108,9	11,1%	8,7%	2,5
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	248,7	147,6	101,1	0,4%	4,6%	-4,2
Muud teenindavad tegevused	177,8	111,8	66,0	2,4%	0,1%	2,3
Haridus	73,3	-	-	n/a	-	-
Kokku	42776,2	21762,3	21013,8	5,9%	5,5%	0,4

Vaadates Tabelist 2 majandusvaldkondi, kus Ida-Virumaa osakaal on suurim ja väiksem, siis ilmneb, et need valdkonnad on jäänud suures osas samaks. Olulised muutused on olnud aga nende osatähtsustes võrreldes kogu Eesti käibega. Mäetööstuse osakaal on vähenenud ja kasvanud on elektrienergia, gaasi jms

varustamine (8,7), tervishoid ja sotsiaaltoetamine (5,0), veevarustus, kanalisatsioon ja jäätmekäitlus (2,4) ja töötlev tööstus 1,7 protsendipunkti. Väikseima osakaaluga majandusvaldkondade puhul on näha, et Ida-Virumaal on võrreldes Eestiga väga väike osakaal finants- ja kindlustustegevuses¹⁷, info ja side valdkonnas ning muudes teenindavates tegevustes.

Tabel 2. Viis suurima ja väikseima osakaaluga majandusvaldkonda Ida-Virumaal 2012 ja 2003.aastal

2012		2003	
Mäetööstus	62,4%	Mäetööstus	75,9%
Elektrienergia, gaasi jms varustamine	41,1%	Elektrienergia, gaasi jms varustamine	32,4%
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätmekäitlus	11,1%	Veevarustus; kanalisatsioon, jäätmekäitlus	8,7%
Töötlev tööstus	9,8%	Töötlev tööstus	8,1%
Tervishoid ja sotsiaaltoetamine	7,1%	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	4,6%
Hulgi- ja jaekaubandus	2,0%	Hulgi- ja jaekaubandus	2,0%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	1,2%	Finants- ja kindlustustegevus	1,9%
Info ja side	0,7%	Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	1,0%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	0,4%	Info ja side	0,4%
Finants- ja kindlustustegevus	0,4%	Muud teenindavad tegevused	0,1%

3.2.1.2. Töötleva tööstuse harud

Tabelis 3 on toodud käibe näitaja erinevates töötleva tööstuse harudes aastal 2012 ja selle kasv võrreldes aastaga 2003. Kõige suurem käibe kasv Eestis on olnud arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmises (1 529 miljonit eurot), metalltoodete tootmise harus (576 miljonit eurot) ja puidutööstuses (486 miljonit eurot). Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmisharu suurimate ettevõtetenäitajateks saab nimetada Ericsson Eesti AS, Enics Eesti AS ja Scanfil OÜ. Metalltoodete tootmise harus Hanza Mechanics Tartu AS, Refining Group OÜ ja International Aluminium Casting Tartu AS. Puidutöötlemise ja puittoodete tootmisharus tegutseb näiteks AS Stora Enso Eesti, AS Viljandi Aken ja Uks ning Jeld-Wen Eesti AS. Ida-Virumaa osakaalud eelpool nimetatud valdkondade käibes on 10 aasta jooksul vähenenud, puidutöötlemises vastavalt 0,5 protsendipunkti, arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmises 6,6 protsendipunkti ja metalltoodete tootmises 1 protsendipunkti.

Tabel 3. Eesti ja Ida-Virumaa töötleva tööstuse harud ja nende kasv perioodil 2003-2012

	Kokku Eestis (mln eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna käibest		
	2012	2003	Kasv 2003-2012	2012	2003	Kasv 2003-2012
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	1613,0	84,5	1528,5	0,0%	6,6%	-6,6
Puidutöötlemine, puittoodete tootmine	1214,4	728,5	485,8	4,5%	5,0%	-0,5
Toiduainete tootmine	1084,8	721,3	363,6	5,2%	1,9%	3,3

¹⁷ Valdkonna statistika ei hõlma suurpankade näitajaid

	Kokku Eestis (mln eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna käibest		
	2012	2003	Kasv 2003-2012	2012	2003	Kasv 2003-2012
Metalltoodete tootmine	970,2	394,5	575,6	8,7%	9,7%	-1,0
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	590,7	210,3	380,3	49,9%	37,3%	12,6
Elektriseadmete tootmine	526,4	157,7	368,7	1,0%	0,0%	1,0
Mööblitootmine	392,9	314,5	78,4	4,4%	3,5%	0,9
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	353,8	157,8	196,0	17,3%	4,7%	12,6
Mootorsõidukite, haagiste tootmine	340,5	99,1	241,4	1,9%	1,2%	0,7
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	306,5	234,3	72,3	6,4%	5,1%	1,4
Kummi- ja plasttoodete tootmine	282,5	167,9	114,6	2,1%	7,8%	-5,7
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	254,1	40,1	214,0	99,8%	88,8%	11,0
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	238,7	129,0	109,8	0,5%	7,3%	-6,9
Trükindus ja salvestiste paljundus	204,2	97,4	106,8	1,4%	1,2%	0,2
Rõivatootmine	171,7	166,8	4,9	9,8%	7,6%	2,1
Joogitootmine	141,1	159,9	-18,9	0,4%	1,1%	-0,7
Tekstiilitootmine	127,5	259,2	-131,7	6,1%	29,8%	-23,7
Muu tootmine	124,7	130,5	-5,8	4,3%	1,4%	2,9
Paberi ja pabertoodete tootmine	93,5	104,2	-10,8	0,0%	1,3%	-1,2
Metallitootmine	75,0	27,4	47,6	0,3%	0,0%	0,3
Muude transpordivahendite tootmine	57,2	12,0	45,2	0,0%	0,0%	0,0
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	37,9	28,4	9,5	23,7%	11,3%	12,4
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	17,6	19,3	-1,7	0,0%	0,0%	0,0
Kokku töötlev tööstus	9218,7	4444,5	4774,1	9,8%	8,1%	1,7

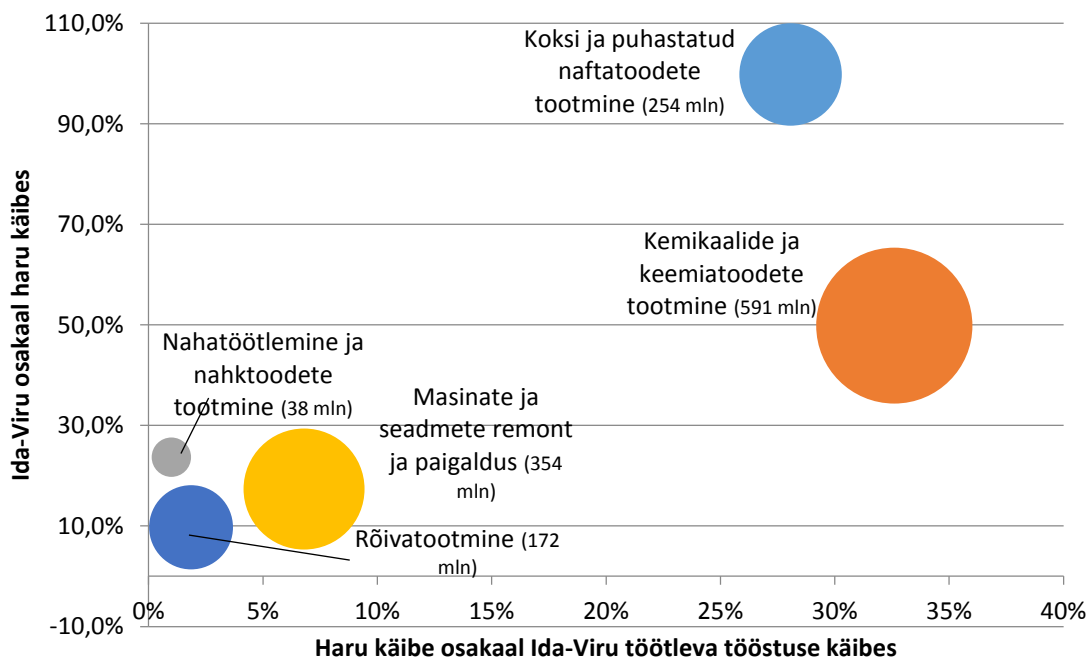
Järgneval Joonis 2 on toodud viis suurima käibe osakaaluga töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal. Vertikaalteljel on näha, kui suure osa moodustab haru käive Ida-Virumaal kogu vastava haru müügi käibest Eestis. Horisontaalteljel on kujutatud see, kui suurt osatähtsust omab konkreetne haru Ida-Virumaa töötlevas tööstuses. Ringi suurus väljendab omakorda konkreetse haru suurust (käivet) Eestis – suurem ring viitab, et tegemist on kogumahult olulisema tööstusharuga. Jooniselt on näha, et Ida-Virumaa omab suurimat käibe osakaalu (99,8%) koksi ja puhastatud naftatoodete tootmises ning antud tööstusharu omab ka suurt tähtsust Ida-Virumaa töötleva tööstuse sees – see moodustab 28,1% Ida-Virumaa töötleva tööstuse käibest. Selles harus tegutseb Ida-Virumaal VKG OIL AS ja Eesti Energia Õlitööstus AS.

Suurim töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal (moodustab kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse müügikäibest suurima osa) on kemikaalide ja keemiatoodete tootmine. See tööstusharu annab peaaegu kolmandiku Ida-Virumaa töötleva tööstuse käibest (32,6%) ja Ida-Virumaa keemiatööstus on omakorda peaaegu pool (49,9%) kogu Eesti keemiatööstuse käibest. Selles harus tegutsevad Ida-Virumaal Molycorp Silmet AS, Novotrade invest AS, Eastman Specialties OÜ ja Orica Eesti OÜ.

Masinate ja seadmete remondis ja paigalduses on Ida-Virumaa osakaal 17,3% ja selle haru tähtsus Ida-Virumaa töötleva tööstuse siseselt on 6,8%. Selles harus tegutsevad Ida-Virumaal Eesti Energia Tehnoloogiatööstus, Eesti Energia Hoolduskeskus AS ja OÜ Ametrant Grupp.

Nahatöötlemise ja nahktoodete tootmise puhul on Ida-Virumaa käibe osakaal kogu Eesti vastava tööstusharu käibest märkimisväärne (23,7%), samas on haru maht suhteliselt väikene, see moodustab vaid ühe protsendi kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse käibest. Nahatööstuse harusse kuuluvad näiteks Skivers Hides AS ja Nakro AS. Võrreldes nahatööstusega haruga on Ida-Virumaa osakaal kogu Eesti rõivatootmise käibest väiksem (9,8%), samas (kuna tegemist on kogumahult suurema tööstusharuga) moodustab see haru 3,1% kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse käibest. Suurimad rõivatootjad Ida-Virumaal on aktsiaselts Svarmil ja Triest-Val AS.

Joonis 2. Viis suurima käibe osakaaluga töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal ja nende osakaal kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse käibest, 2012

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus haru kogu käibe suurusele, st suurem pall tähendab käibe mõttes suuremat haru

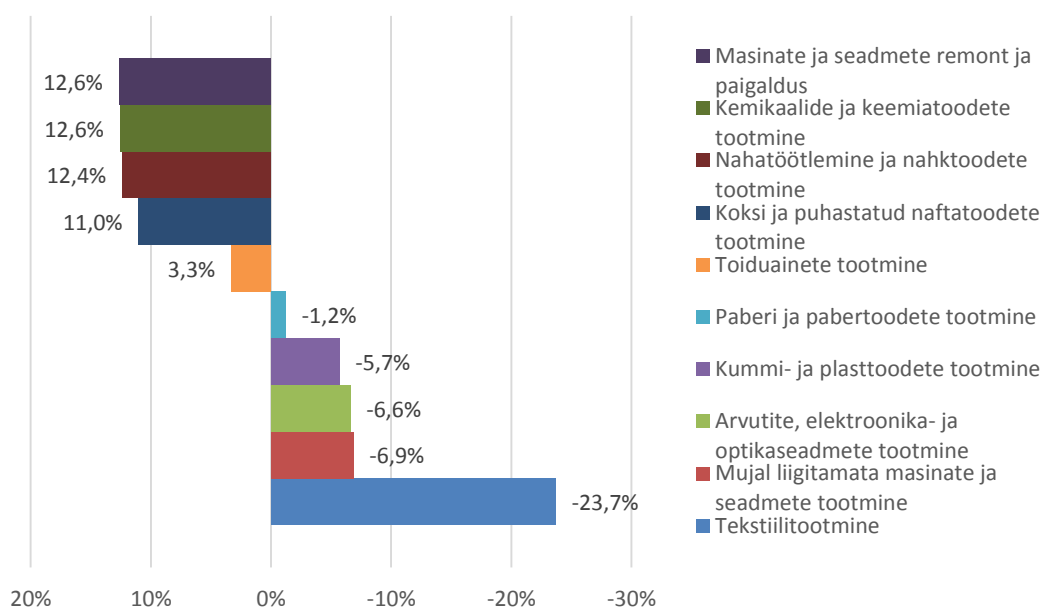
Tabelist 4 on näha, et Ida-Virumaa osakaal oli 2012. aastal suurim koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine tootmise harus, mis on Eestis esindatud sisuliselt ainult Ida-Virumaal, sest Ida-Virumaa osakaal tööstusharu käibest moodustas peaaegu 100%. Suurima osatähtsuse kasvu tegi kolm töötleva tööstuse haru 12,6 protsendipunkti – nahatöötlemine, kemikaalid ning masinate ja seadmete remont ja paigaldus.

Suurim muutus (vaata Joonis 3) on toimunud tekstiilitootmise harus, kus Ida-Virumaa osakaal on oluliselt langenud (23,7 protsendipunkti), mis on tingitud suurettevõtte Kreenholm AS pankrotistumisest. Suurima

osakaaluga harude hulka on lisandunud rõivatootmine, mille osakaalu tõus on olnud 2,2 protsendipunkti. Kümne aasta põhjal saab öelda, et Ida-Virumaal on vähe tähtsust omanud sellised harud nagu metallitootmine, muude transpordivahendite tootmine ja põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine (selle haru ainuke suurettevõtte paikneb Põlvamaal).

Tabel 4. Viis suurima ja väikseima osakaaluga töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, 2012

2012		2003	
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	99,8%	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	88,8%
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	49,9%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	37,3%
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	23,7%	Tekstiilitootmine	29,8%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	17,3%	Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	11,3%
Rõivatootmine	9,8%	Metallitoodete tootmine	9,7%
Metallitootmine	0,3%	Joogitootmine	1,1%
Muude transpordivahendite tootmine	0,0%	Muude transpordivahendite tootmine	0,0%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	0,0%	Metallitootmine	0,0%
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	0,0%	Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	0,0%
Paberi ja pabertoodete tootmine	0,0%	Elektriseadmete tootmine	0,0%

Joonis 3. Ida-Virumaa töötleva tööstuse harude 5 suurimat tõusjat ja langejat käibe osakaalu muutuse poolest 2003-2012

Järgnevalt on Tabelis 5 toodud Ida-Virumaa töötleva tööstuse kümme suurima müügituluga ettevõtet 2012. aastal. Nagu võis eeldada, on suurima müügituluga ettevõtted koksi ja puhastatud naftatoodete tootmises, kus domineerib kaks suuret ettevõtet – VKG Oil AS ja Eesti Energia Õlitööstus AS ja kemikaalide ja keemiatoodete tootmise ettevõtted, kus TOP10-sse mahub kolm ettevõtet – Molycorp Silmet AS, Novotrade Invest AS ja Eastman Specialties OÜ.

Tabel 5. Ida-Virumaa töötleva tööstuse suurimad ettevõtted 2012. aastal, müügitulu eurodes

Töötlev tööstuse TOP10 2012	
Ettevõtte	Müügitulu, EUR
VKG Oil AS	162 650 527
Eesti Energia Õlitööstus AS	90 851 997
Molycorp Silmet AS	84 206 282
Novotrade Invest AS	62 595 715
Eastman Specialties OÜ	58 032 000
Eesti Energia Tehnoloogiatööstus AS	42 700 000
Maag Piimatööstus AS	40 492 236
Repo Vabrikud AS	36 941 000
Fortaco Estonia OÜ	26 503 383

3.1.1.3. Teenusmajanduse harud

Tabelis 6 on toodud käibe näitajad erinevates teenusmajanduse harudes aastal 2012 ja näitaja kasv võrreldes 2003. aastaga ning Ida-Virumaa osakaal Eesti vastavate harude kogukäibest 2012. aastal. Kõige suurem käibe kasv Eestis on olnud hulgikaubanduse (6 633 miljonit eurot) ja jaekaubanduse (1 696) harudes. Ida-Virumaa osakaalud eelpool nimetatud valdkondades on 10 aasta jooksul samale tasemele jäänud või mõnevõrra kahanenud, hulgikaubanduses 0,5 protsendipunktiline osakaalu tõus ja jaekaubanduses 1,5 protsendipunktiline langus. Hulgikaubanduses on suurimad Ida-Virumaa ettevõtted nt OÜ Evail Oil, OÜ Argo Trading ja AS KKT Trading; jaekaubanduse harus ettevõtted nagu OÜ Liberty Silver OÜ, OÜ Demitol ja OÜ Assoll.

Tabel 6. Eesti ja Ida-Virumaa teenusmajanduse harude osakaal ja nende kasv perioodil 2003-2012

	Kokku Eestis (mln eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna käibest		
	2012	2003	Kasv 2003-2012	2012	2003	Kasv 2003-2012
Hulgikaubandus	11600,3	4966,9	6633,4	2,1%	1,7%	0,5
Jaekaubandus	3995,7	2299,7	1696,0	1,8%	3,3%	-1,5
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük ning remont	2056,3	1046,6	1009,7	1,8%	0,9%	1,0
Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	1660,3	1170,1	490,1	6,8%	0,7%	6,2
Maismaaveondus ja torutransport	1383,5	727,0	656,4	5,8%	6,3%	-0,5
Toidu ja joogi serveerimine	405,6	147,6	257,9	2,4%	3,8%	-1,4
Programmeerimine,	401,6	102,7	298,9	0,6%	0,4%	0,2

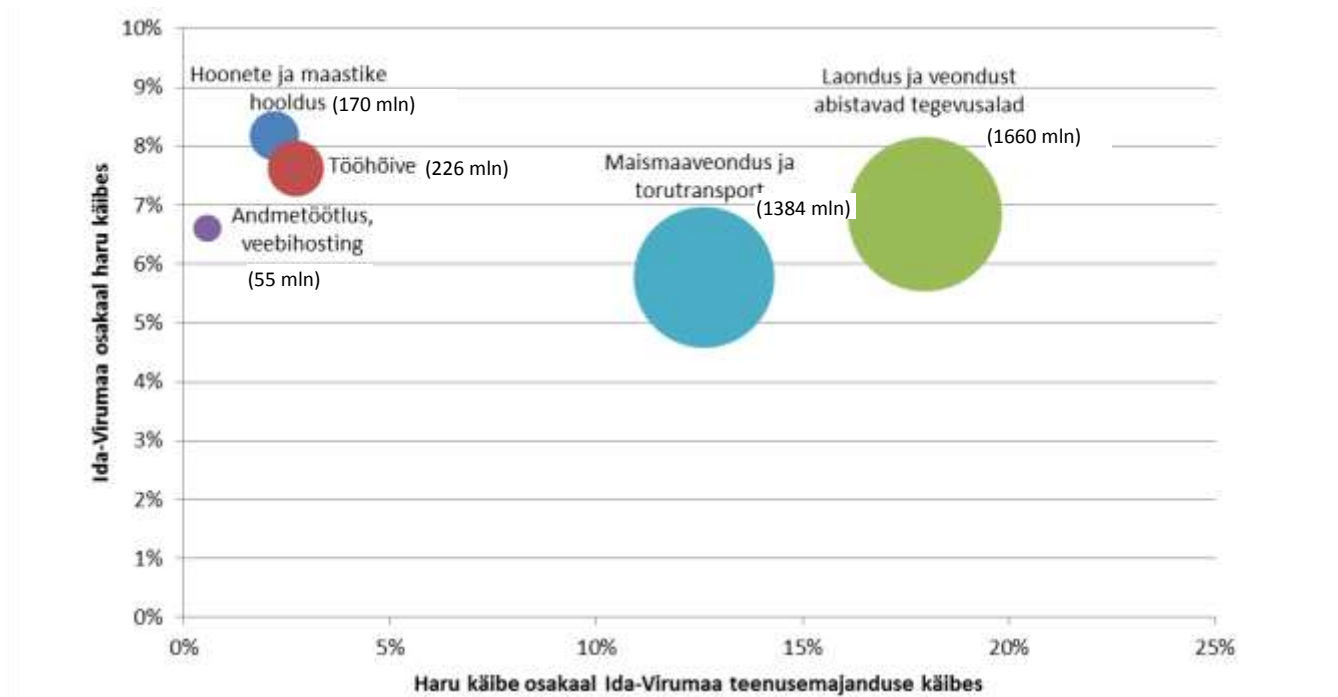
	Kokku Eestis (mln eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna käibest		
	2012	2003	Kasv 2003-2012	2012	2003	Kasv 2003-2012
konsultatsioonid jms						
Reklaamindus ja turu-uuringud	247,9	128,2	119,7	0,5%	0,3%	0,2
Rentimine ja kasutusrent	245,9	149,6	96,3	2,4%	4,4%	-2,1
Arhitekti- ja inseneritegevused	240,3	151,4	88,8	2,1%	1,4%	0,7
Majutus	232,0	101,4	130,7	3,8%	4,0%	-0,1
Tööhõive	226,0	31,3	194,6	7,6%	0,0%	7,6
Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	177,2	101,5	75,7	0,7%	0,1%	0,6
Reisibüroode ja reisikorraldajate tegevus	172,2	98,6	73,7	2,5%	1,7%	0,8
Hoonete ja maastike hooldus	170,4	51,8	118,6	8,2%	4,5%	3,7
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	159,5	71,0	88,5	1,7%	2,2%	-0,5
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	130,5	46,8	83,7	0,9%	0,3%	0,6
Kirjastamine	122,1	100,0	22,1	1,0%	2,0%	-0,9
Infoalane tegevus	82,2	11,3	71,0	4,4%	0,0%	4,4
Andmetöötlus, veebihosting jms tegevused; veebiportaalide tegevus	54,7	8,4	46,3	6,6%	0,0%	6,6
Kino-, telesaadete tootmine; muusika kirjastamine	45,9	24,5	21,4	0,1%	0,1%	0,0
Muu infoalane tegevus	27,6	2,9	24,7	0,1%	0,1%	0,0
Teadus- ja arendustegevus	24,4	7,1	17,2	0,5%	0,8%	-0,4
Kokku teenused	23862,0	11546,6	12315,4	2,7%	2,1%	0,5

Järgneval joonisel 4 on toodud viis suurima käibe osakaaluga teenusemajanduse haru Ida-Virumaal. Vertikaalteljel on näha Ida-Virumaa osakaalu vastava haru mahust Eestis. Horisontaalteljel saab näha, kui suurt osatähtsust omab konkreetne haru Ida-Virumaa teenusmajanduses. Ringi suurus väljendab omakorda konkreetse haru suurust (käivet) Eestis.

Jooniselt on näha, et Ida-Virumaa omab teistest harudest suurimat käibe osakaalu hoonete ja maastike hoolduses (8,2%), kuid antud haru ei ole Ida-Virumaa teenusmajanduse kogukäivet silmas pidades eriti oluline (ainult 2,2%). Näiteks tegutseb selles harus AS N&V, OÜ Mainsail ja AS Ka Vaiko. Sarnased osakaalud on ka tööhõive teenuste ja andmetöötluse, veebihostingu puhul. Tööhõive teenuseid pakub Ida-Virumaal näiteks OÜ Primus East ja OÜ Personaal.

Ida-Virumaa teenusmajanduses mängib suurt rolli maismaaveondus ja torustransport ning laondust ja veondust abistavad tegevusalad, vastavalt 12,6% ja 17,9% kogu regiooni teenusmajanduse käibest; Ida-Virumaa osakaal neis harudes terves Eestis on vastavalt 5,8% ja 6,8%. Mõlemad harud on Eestis teenusemajanduse harude seas käibelt kolmandal ja neljandal kohal, st väga suured teenusharud. Maismaaveonduses ja torustranspordis on Ida-Virumaa käibelt suurimateks ettevõteteks OÜ Ne-va Trans,

AS Narva Auto ja OÜ Spitak Krunk. Laonduses ja veonduses on aga suurimad käibelt AS Alexela Sillamäe, AS Sillamäe Sadam ja Logowest OÜ.

Joonis 4. Viis suurima käibe osakaaluga teenusemajanduse haru Ida-Virumaal ja nende osakaal kogu Ida-Virumaa teenusemajanduse haru käibest, 2012

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus haru kogu käibe suurusele, st suurem pall tähendab käibe mõttes suuremat haru

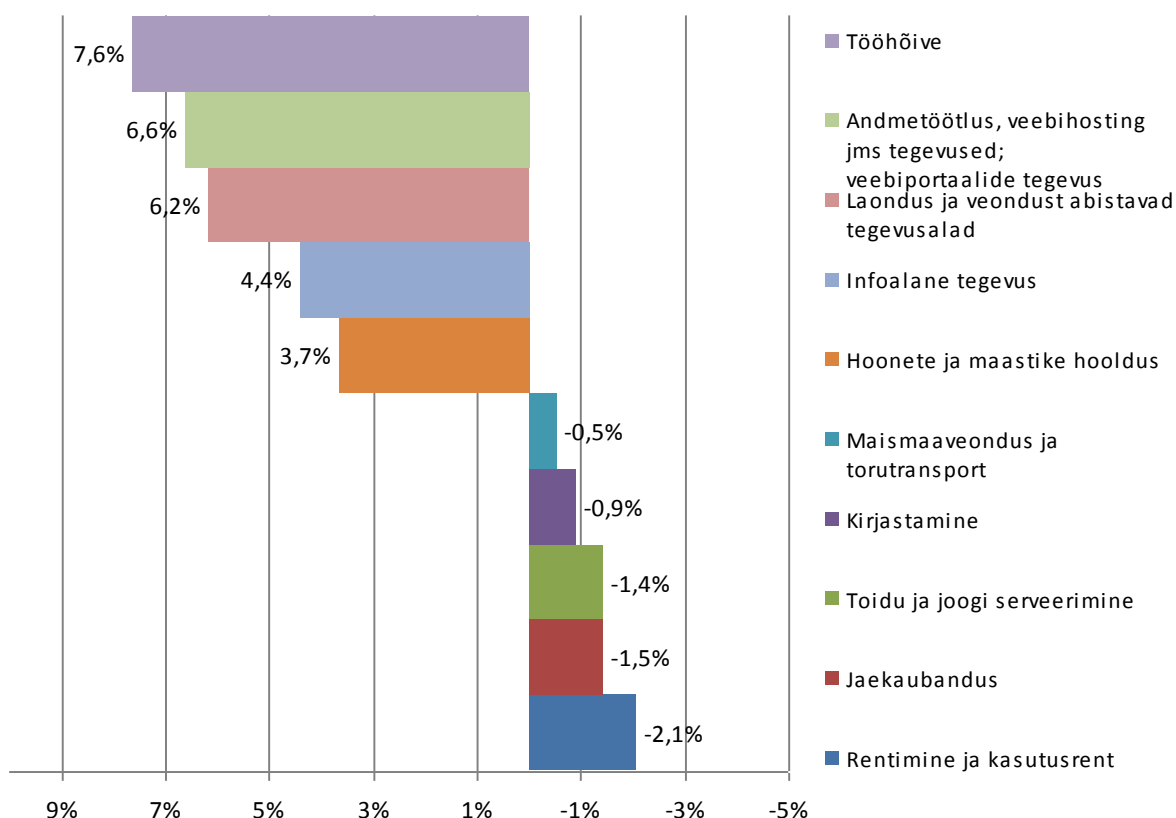
Teenusmajanduse harudes oli Ida-Virumaal 2012. aastal suurim osakaal hoonete ja maastike hoolduses ja tööhõives teenustes, kus piirkonna käive moodustas kogu Eesti haru kogukäibest 8,2% ja 7,6% t (vt Tabel 7). Teenusmajanduse harudes kasvas Ida-Virumaa osakaal perioodil 2003-2012 enim tööhõives ja andmetöötluses ja veebhostingus, vastavalt 7,6 ja 6,6 protsendipunkti võrra. Need teenusmajanduse harud olid 2003. aastal ühed väikseima osakaaluga Ida-Virumaa teenusemajanduses.

Mõnevõrra on vähenenud majutuse haru osakaal, see haru ei ole 2012. aastal enam viie suurima osakaaluga teenusmajanduse haru hulgas. Osakaal on langenud suhteliselt vähe 4,0%lt 3,8%le. Nagu jooniselt 5 on näha, on suurim langus rentimise ja kasutusrendi, toidu- ja joogi serveerimise ja jaekaubanduse puhul. Neist kaks esimest ei ole enam Ida-Virumaa suurima teenusmajanduse haru seas 2012. aastal. Majutuses olid 2012. Üheks suurima käibega ettevõteteks Egeria Kinnisvara OÜ, AS Narva-Jõesuu Sanatoorium ja OÜ Travel Balt.

Tabel 7. Viis suurima ja väikseima osakaaluga teenusmajanduse haru Ida-Virumaal 2003. ja 2012 aastal

2012		2003	
Hoonete ja maastike hooldus	8,2%	Maismaaveondus ja torustransport	6,3%
Tööhõive	7,6%	Hoonete ja maastike hooldus	4,5%
Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	6,8%	Rentimine ja kasutusrent	4,4%
Andmetöötlus, veebhosting jms tegevused; veebiportaalide tegevus	6,6%	Majutus	4,0%
Maismaaveondus ja torustransport	5,8%	Toidu ja joogi serveerimine	3,8%

2012		2003	
Programmeerimine, konsultatsioonid jms	0,6%	Kino-, telesaadete tootmine; muusika kirjastamine	0,1%
Teadus- ja arendustegevus	0,5%	Muu infoalane tegevus	0,1%
Reklaamindus ja turu-uuringud	0,5%	Infoalane tegevus	0,0%
Kino-, telesaadete tootmine; muusika kirjastamine	0,1%	Tööhõive	0,0%
Muu infoalane tegevus	0,1%	Andmetöötlus, veebihosting jms tegevused; veebiportaalide tegevus	0,0%

Joonis 5. Ida-Virumaa teenusmajanduse harude 5 suurimat tõusjat ja langejat käibe osakaalu muutuse poolest

Järgnevas tabelis 8 on toodud Ida-Virumaa suurimad teenusmajanduse ettevõtted. Suur osa TOP10-sse kuuluvatest ettevõtetest tegutsevad hulgikaubanduse ja veondust abistaval tegevusalal.

Tabel 8. Ida-Virumaa TOP10 teenusmajanduse ettevõtet müügitulu järgi aastal 2012

Teenusmajanduse TOP10 2012	
Ettevõtte	Müügitulu, EUR
Osaühing Evail Oil	84 019 411
Aktsiaselts Alexela Sillamäe	54 905 137
Aktsiaselts SILLAMÄE SADAM	17 399 000

Teenusmajanduse TOP10 2012	
Ettevõtte	Müügitulu, EUR
Argo Trading Osaühing	17 064 150
Aktsiaselts KKT Trading	16 859 228
osaühing Primus East	12 843 864
Logowest OÜ	12 150 783
OÜ Westaqua-Invest	10 859 145
Aktsiaselts N&V	9 444 250
OÜ Rebeks	7 079 573

5.1.2. Eksportitulu töötaja kohta

Eelmises peatükis analüüsiti regioonide müügivõimet käibe absoluutnäitaja põhjal, lisaks sellele oleks konkurentsivõime hindamiseks vajalik analüüsida, milline on regioonide positsioon välisriikide turgudel tegutsemisel. Selleks on üheks sobilikuks indikaatoriks keskmine ekspordikäive ühe töötaja kohta (*per capita*), mida analüüsitakse järgnevalt erinevate töötleva tööstuse harude lõikes, tuues välja ka viimase 10 aasta jooksul toimunud muutused.

Eksportitulused analüüsitakse töötleva tööstuse harude lõikes, sest teenusmajandusharude andmed on puudulikud (tulenevalt teenuste mittemateriaalsest olemusest on nende eksportimine keerukam ja mitmete harude puhul sisuliselt isegi võimatu, seetõttu on teenuste eksportimise statistika väga lünklik). Kuna teenusmajanduse harud moodustavad ka suure osa laiematest majandusvaldkondadest, on analüüsis jäetud need välja.

3.1.2.1. Töötleva tööstuse harud

Tabelis 9 on toodud eksport töötaja kohta erinevates töötleva tööstuse harudes aastal 2011 ja selle kasv võrreldes 2002. aastaga ning Ida-Virumaa osakaal Eesti vastavate harude keskmisest ekspordist 2011. aastal.

Kõige suurem vaadeldava näitaja kasv Eestis on olnud metallitootmises (202 tuhat eurot), kemikaalide ja keemiatoodete tootmises (86) ja muus tootmises (61). Ida-Virumaa osakaal kemikaalide ja keemiatoodete tootmise keskmisest ühe töötaja kohta arvestatud ekspordikäibest on tõusnud üle Eesti keskmise 96,5%lt 122,8%le, ehk siis 26,3 protsendipunkti. Metallitootmise ekspordinäitajad Ida-Virumaa kohta ei olnud võimalik saada (selles harus tegelebki Eestis väga vähe ettevõtteid). Muus tootmises on Ida-Virumaal toimunud langus 10,6 protsendipunkti.

Tabel 9. Eesti ja Ida-Virumaa töötleva tööstuse harude eksport töötaja kohta ja näitaja kasv perioodil 2003-2012

	Kokku Eestis (tuh eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna keskmisest		
	2011	2002	Kasv 2002-2011	2011	2002	Kasv 2002-2011
Metallitootmine	252,1	50,4	201,7	n/a	n/a	
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	122,8	37,2	85,6	122,8%	96,5%	26,3

	Kokku Eestis (tuh eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna keskmisest		
	2011	2002	Kasv 2002-2011	2011	2002	Kasv 2002-2011
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	102,4	55,4	46,9	n/a	n/a	
Elektriseadmete tootmine	93,7	45,8	47,9	n/a	n/a	
Muu tootmine	79,0	18,4	60,5	21,5%	32,1%	-10,6
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	70,0	22,8	47,2	31,8%	15,1%	16,8
Mootorsõidukite, haagiste tootmine	68,8	25,6	43,2	n/a	29,4%	
Metalltoodete tootmine	68,3	14,4	53,9	43,1%	80,6%	-37,4
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	57,3	17,2	40,1	40,6%	30,9%	9,7
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	56,8	30,3	26,5	34,7%	10,6%	24,1
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	56,1	24,0	32,1	13,5%	53,1%	-39,7
Muude transpordivahendite tootmine	54,8	21,8	33,0	n/a	n/a	
Mööblitootmine	48,5	19,7	28,8	91,4%	49,2%	42,2
Puidutöötlemine, puittoodete tootmine	46,6	22,4	24,2	96,6%	42,4%	54,1
Rõivatootmine	46,2	23,3	22,9	34,7%	103,3%	-68,7
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	45,9	23,4	22,5	54,7%	75,3%	-20,6
Tekstiilitootmine	43,4	25,4	18,0	42,1%	15,4%	26,7
Kummi- ja plasttoodete tootmine	43,0	30,4	12,6	102,1%	67,0%	35,1
Toiduainete tootmine	42,7	20,0	22,7	37,2%	39,7%	-2,5
Trükindus ja salvestiste paljundus	39,1	6,5	32,6	n/a	230,2%	
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	29,4	10,6	18,9	n/a	90,7%	
Paberi ja pabertoodete tootmine	26,8	19,3	7,5	25,7%	n/a	
Joogitootmine	25,6	8,0	17,7	n/a	5,8%	
Kokku töötlev tööstus	66,1	24,9	41,2	32,0%	35,6%	-3,7

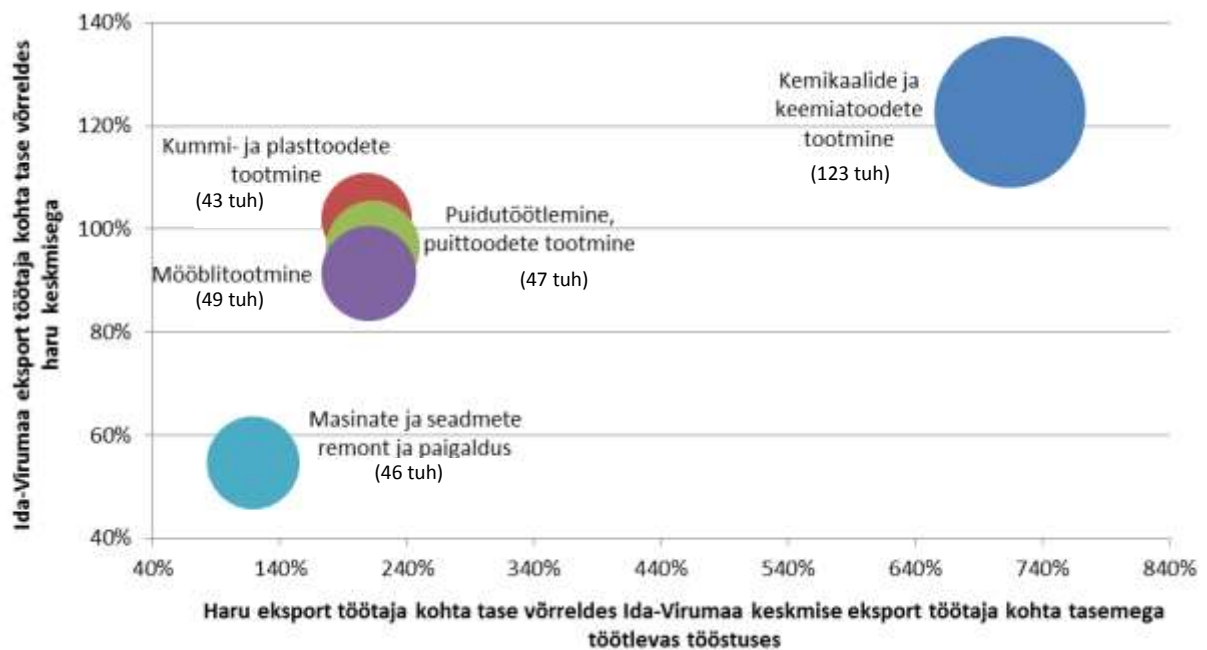
Järgneval joonisel 6 on toodud viis haru, kus eksport töötaja kohta osakaal Ida-Virumaal on suhteliselt kõige kõrgem. Vertikaalteljelt on näha vastava Ida-Virumaa haru osakaalu kogu Eesti harust. Horisontaalteljelt saab näha, kui suurt osatähtsust keskmisest näitajast omab konkreetne haru Ida-Virumaa töötlevas tööstuses. Ringi suurus väljendab omakorda konkreetse haru keskmist näitajat Eestis - suurem ring viitab haru kõrgemale keskmisele ekspordikäible töötaja kohta. Jooniselt on näha, et Ida-Virumaa omab suurimat ekspordinäitaja osakaalu kemikaalide ja keemiatoodete tootmises Eesti vastava haruga võrreldes – 123% ning see valdkond omab ka suurimat osakaalu Ida-Virumaa töötleva tööstuse keskmisest näitajast (714%).

Üle Eesti keskmise on ka kummi- ja plasttoodete tootmine 102%, mis on Ida-Virumaa töötleva tööstuse ekspordinäitajast 208%. Selles valdkonnas tegutsevad järgmised ettevõtted: Artekno Eesti OÜ, Saros-EST OÜ, Sektorplast OÜ.

Eesti keskmise näitaja tasemel on ka puidutöötlemine ja mööblitootmine, vastavalt 97% ja 91%. Mõlemad harud on ka üle keskmise näitajatega Ida-Virumaa töötleva tööstuse siseselt, vastavalt 213% ja 210%. Puidutööstuse ettevõteteks on Ida-Virumaal Repo Vabrikud AS, Teamwood OÜ, Stranded OÜ ja Alfrina OÜ. Mööblitootmises tegutsevad TNC-Components OÜ, Fortem Grupp AS ja Inest Market AS.

Ida-Virumaa töötleva tööstuse keskmisest näitajast on kõrgem ka masinate ja seadmete remont ja paigaldus – 119% – aga see näitaja moodustab vaid 55% Eesti sama haru tasemest. Selles harus tegutsevad sellised ettevõtted nagu Eesti Energia Tehnoloogiatööstus AS, Eesti Energia Hoolduskeskus AS, OÜ Ametrant Grupp, OÜ Testona.

Joonis 6. Viis suurima ekspordiga töötaja kohta töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal ja nende osakaal kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse ekspordist töötaja kohta, 2011

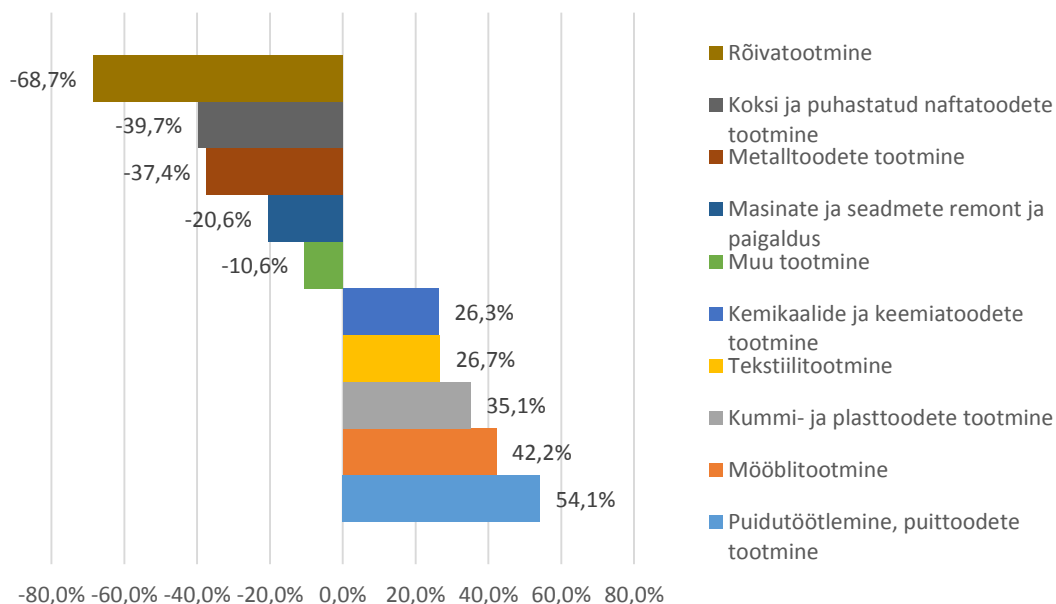
Märkus: Joonisel viitab pallide suurus haru keskmisele ekspordile töötaja kohta, st suurem pall tähendab suuremat ekspordit töötaja kohta vastavas harus

Tabelis 10 on toodud viis suurimat eksporditulu töötaja tasemega töötleva tööstuse haru. Nagu eelnevalt mainitud, oli Ida-Virumaa suhteline eksporditulu töötaja kohta 2011. aastal suurim kemikaalide ja keemiatoodete tootmine harus, kus osakaal kogu riigi vastava valdkonna keskmisest eksporditulu näitajast moodustas 2011 aastal 122,8%, see harus oli üks suuremaid tulusid võrreldes aastaga 2002.

Osakaalu suuruselt oli teiseks haruks kummi- ja plasttoodete tootmine 102,1%-ga. Suurima osakaalu kasvu (joonis 7, vaata ka lisa 11) uuritava perioodil tegi eksporditulu näitajas kolmanda osakaaluga harus – puidutöötlemine – suurendades oma osakaalu riigi vastava valdkonna näitajas 54 protsendipunkti võrra. Ida-Virumaa suurim langus osakaalu poolest leidis aset rõivatootmise harus (langes 69 protsendipunkti).

Tabel 10. Viis suurimat eksporditulu töötaja tasemega töötleva tööstuse haru, 2011

2011		2002	
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	122,8%	Trükindus ja salvestiste paljundus	230,2%
Kummi- ja plasttoodete tootmine	102,1%	Rõivatootmine	103,3%
Puidutöötlemine, puittoodete tootmine	96,6%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	96,5%
Mööblitootmine	91,4%	Muude mittemetalletest mineraalidest toodete tootmine	90,7%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	54,7%	Metalltoodete tootmine	80,6%

Joonis 7. Ida-Virumaa töötleva tööstuse harude suurimad tõusjad ja langejad ekspordi (töötaja kohta) osakaalu muutuse poolest

3.2.3. Kokkuvõte müügivõime näitajate muutustest perioodil 2003-2012

Müügivõime peatükis analüüsiti töötleva tööstuse ja teenusemajanduse harude käibe ja ekspordi näitajaid Ida-Virumaa andmete põhjal. Järgnevast tabelist 11 on näha, kuidas paigutuvad töötleva tööstuse harud siis, kui võetakse arvesse mõlemad näitajad, nii käibe- kui ka ekspordi suhtarvud. Selgelt eritub teistest kemikaalide ja keemiatoodete tootmine, kus tegutsevad sellised suuretevõtted nagu Molycorp Silmet AS, Novotrade Invest AS, Eastman Specialties OÜ ja Eesti Energia Tehnoloogiatööstus AS. Haru keskmine ekspordinäitaja on kõrgem kui Eesti vastava haru keskmine. Samuti moodustab Ida-Virumaa keemiatööstus ka Eesti vastava haru käibest suure osa, ligi kolmandiku.

Pisut üle keskmise või selle lähedal ekspordi näitajat arvestades on ka kummi- ja plasttoodete tootmine, puidu- ja mööblitootmine, kuid nende harude osakaal kogu Eesti tööstusharu käibest on suhteliselt väike. Suhteliselt kõrge on aga masinate ja seadmete remondi ja paigalduse haru, moodustades 17,3% Eesti vastava haru käibest, ekspordinäitajaga 55% (osakaal vastava valdkonna Eesti keskmisest). Harus

tegutsevad sellised ettevõtted nagu Eesti Energia Tehnoloogiatööstus ja Eesti Energia Hoolduskeskus AS. Lisaks eelpool nimetatud harule ja kemikaalidele ja keemiatoodete tootmisele on veel kaks haru, mis on suhteliselt või täielikult Ida-Virumaa kesksed – koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine (99,8% Eesti käibest) ning nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine (24% Eesti vastava haru käibest). Nende harude keskmised ekspordinäitajad töötaja kohta ei ole aga väga kõrged (tõenäoliselt on eksport kaudne, st harud müüvad oma toodangu teistele Eesti ettevõtetele, mille lõpptoote loomiseks seda toodangut kasutatakse).

Tabel 11. Ida-Virumaa töötleva tööstuse harude osakaal käibest ja ekspordist töötaja kohta, 2012

<ul style="list-style-type: none"> Kummi- ja plasttoodete tootmine 		<ul style="list-style-type: none"> Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine 	üle 100%	Osakaal tööstusharu ekspordist töötaja kohta 2011 (%)
<ul style="list-style-type: none"> Puidutöötlemine, puittoodete Mööblitootmine 		<ul style="list-style-type: none"> Masinate ja seadmete remont ja paigaldus 	50-100%	
<ul style="list-style-type: none"> Joogitootmine Paberi ja pabertoodete tootmine Trükindus ja salvestiste paljundus Elektriseadmete tootmine Muude transpordivahendite tootmine Muu tootmine Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine Metallitootmine Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine Mootorsõidukite, haagiste tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> Toiduainete tootmine Tekstiilitootmine Rõivatootmine Muude mittemetalletest mineraalidest toodete tootmine Metalltoodete tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine 	alla 50%	
alla 5%	5-10%	üle 10%		
Osakaal tööstusharu käibest 2011 (%)				

5.2. Ligitõmbamisvõime

Käesolevas alapeatükis selgitatakse Ida-Viru maakonna ligitõmbamisvõimet. Uuritavateks näitajateks on töötajate arv ja keskmine palgakulu töötaja kohta aastas (edaspidi palgakulu) majanduse peamistest valdkondades ning töötleva tööstuse ja teenusmajanduse harudes.

Töötajate arvu puhul leitakse iga uuritava piirkonna tööjõu osatähtsus majanduse valdkondade ja töötleva tööstuse ja teenusmajanduse harude kogu tööjõus. Palgakulu puhul leitakse majanduse valdkondade ja töötleva tööstuse ja teenusmajanduse harude lõikes iga uuritava piirkonna keskmise palgakulu suhe Eesti keskmistesse palgakuludesse vastavates majanduse valdkondades ja töötleva tööstuse ja teenusmajanduse harudes. Saadud suhet nimetatakse töös palgakulu tasemeks. Palgakulude suuruse puhul tuleb tähele panna seda, et need on otseselt seotud keskmiste palkadega.

Ligitõmbamisvõime määramiseks vaadeldakse vastavate näitajate suurust aastatel 2003 ja 2012 ning nende muutust nimetatud perioodil. Ligitõmbamisvõime võib lugeda seda suuremaks, mida suurem on näitajate väärtus aastal 2012 ja muutus perioodil 2003-2012.

5.2.1. Ida-Virumaa osakaal tööjõus

5.2.1.1. Majanduse peamised valdkonnad

Perioodil 2003-2012 suurenes Eestis töötajate arv vaadeldavates valdkondades ligi 39 tuhande inimese võrra (vt Tabel 12). 2012. aastal oli suurima töötajate arvuga majanduse valdkond Eestis töötlev tööstus, kus töötas 89,8 tuhat inimest. Samas oli töötlev tööstus ka perioodil 2003-2012 kõige enim töötajaid kaotanud majanduse valdkond – töötajate arv vähenes seal ligi 21 tuhande inimese võrra. Kõige suuremat töötajate arvu kasvu näitas vaadeldaval perioodil tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkond, kus tööjõud suurenes veidi enam kui 17 tuhande inimese võrra. Valdkonna töötajate arvu suure kasvu taga on olnud Eesti haiglate juriidilise vormi muutumine uuritava perioodil ja sellest tulenev kajastus äriregistris.

Tabel 12. Töötajate arv majanduse valdkondades Eestis 2012. ja 2003. aastal, töötajate arvu muutus perioodil 2003-2012 ja Ida-Virumaa tööjõu osakaal valdkondade tööjõus ning selle muutused

Valdkond	Kokku Eestis (töötajat)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna töötajate arvus		Ida-Virumaa muutus 2003-2012	
	2012	2003	Muutus 2003-2012	2012	2003	Osakaal	Inim.
Töötlev tööstus	89832	110629	-20797	10,0%	14,7%	-4,7%	-7251
Hulgi- ja jaekaubandus	65718	66440	-722	3,8%	5,0%	-1,2%	-796
Ehitus	36248	32589	3659	6,4%	7,6%	-1,2%	-156
Veondus ja laondus	34726	37109	-2383	5,5%	5,0%	0,5%	69
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	28623	11245	17378	11,4%	5,2%	6,2%	2669
Haldus- ja abitegevused	26211	17183	9028	5,0%	6,7%	-1,7%	157
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	17099	11335	5764	2,8%	3,2%	-0,3%	125
Info ja side	15925	8298	7627	1,2%	2,0%	-0,8%	24

Valdkond	Kokku Eestis (töötajat)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna töötajate arvus		Ida-Virumaa muutus 2003-2012	
	2012	2003	Muutus 2003-2012	2012	2003	Osakaal	Inim.
Majutus ja toitlustus	15806	12670	3136	5,0%	6,2%	-1,2%	4
Kinnisvaraalaane tegevus	14364	9763	4601	15,0%	12,0%	3,1%	992
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	12197	13457	-1260	3,7%	3,5%	0,2%	-25
Finants- ja kindlustustegevus	11753	9264	2489	0,7%	2,0%	-1,3%	-105
Muud teenindavad tegevused	9479	2929	6550	5,3%	5,7%	-0,4%	336
Haridus	6531	2479	4052	2,8%	6,7%	-3,9%	17
Mäetööstus	5649	5968	-319	73,3%	64,6%	8,7%	285
Elektrienergia, gaas	5041	6763	-1722	29,1%	35,5%	-6,4%	-936
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	4965	2606	2359	4,9%	0,5%	4,4%	231
Veevarustus, jäätmekäitlus	3099	3695	-596	27,9%	20,6%	7,3%	103
Kokku	403266	364422	38844	7,9%	9,9%	-2,0%	-4257

Ida-Virumaa osakaal oli 2012. aastal suurim mäetööstuse valdkonnas, kus maakonna osakaal kogu riigi vastava valdkonna tööjõus moodustas 73,3% (vt Tabel 13). Osakaalu suuruselt teiselt valdkonnaks oli 2012. aastal elektrienergia ja gaasi valdkond, kus Ida-Virumaa tööjõud moodustas 29,1% kogu valdkonna tööjõust. Kõige väiksem oli Ida-Virumaa tööjõu osakaal 2012. aastal finants- ja kindlustustegevuse valdkonnas (0,7%) ning info ja side valdkonnas (1,2%).

Ida-Virumaa tööjõu osakaal kasvas uuritava perioodil kõige rohkem mäetööstuse valdkonnas, kus Ida-Viru tööjõu osakaal suurenes 8,7 protsendipunkti võrra (vt Tabel 12). Suure kasvu tegi läbi ka veevarustuse ja jäätmekäitluse valdkond (7,3 protsendipunkti) ning tervishoiu ja sotsiaalhoolekande valdkond (6,2 protsendipunkti). Kõige enam kahanes Ida-Virumaa tööjõu osakaal elektrienergia ja gaasi valdkonnas (-6,4 protsendipunkti).

Tabel 13. Viis suurima ja viis väikseima Ida-Virumaa tööjõu osakaaluga majanduse valdkonda

2012		2003	
Mäetööstus	73,3%	Mäetööstus	64,6%
Elektrienergia, gaas	29,1%	Elektrienergia, gaas	35,5%
Veevarustus, jäätmekäitlus	27,9%	Veevarustus, jäätmekäitlus	20,6%
Kinnisvaraalaane tegevus	15,0%	Töötlev tööstus	14,7%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	11,4%	Kinnisvaraalaane tegevus	12,0%
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	3,7%	Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	3,5%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalaane tegevus	2,8%	Kutse-, teadus- ja tehnikaalaane tegevus	3,2%
Haridus	2,8%	Finants- ja kindlustustegevus	2,0%
Info ja side	1,2%	Info ja side	2,0%
Finants- ja kindlustustegevus	0,7%	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	0,5%

Ida-Virumaa siseselt oli 2012. aastal suurim osakaal töötleva tööstuse valdkonnal, mille töajõud moodustas 28,3% kogu Ida-Virumaa töötajate arvust (vt Lisa 1).

5.2.1.2. Töötleva tööstuse harud

Suurima töötajate arvuga töötleva tööstuse haruks oli 2012. aastal Eestis toiduainete tootmine, kus töötas 12,3 tuhat inimest (vt Tabel 14). Peaaegu sama palju inimesi töötas 2012. aastal ka puidutöötlemise, puit- ja korktoodete ning punutiste tootmise harus. Suuruselt kolmandaks töötleva tööstuse haruks oli 2012. aastal metalltoodete tootmise haru, kus töötas 11 tuhat inimest. Töötajate arvult kõige väiksemaks töötleva tööstuse haruks oli 2012. aastal põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine (201 töötajat). Kõige enam kasvas töötajate arv vaadeldaval perioodil arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmise harus (+2229 töötajat) ning elektriseadmete tootmise harus (+1612 töötajat). Suurima languse töötajate arvult tegi vaadeldaval perioodil läbi rõivatootmise haru (-7152 töötajat) ja tekstiilitootmise haru (-6456 töötajat).

Tabel 14. Töötajate arv töötleva tööstuse harudes Eestis 2012. ja 2003. aastal, töötajate arvu muutus perioodil 2003-2012 ja Ida-Virumaa tööjõu osakaal haru tööajõus ning muutused selles

Haru	Kokku Eestis (töötajat)			Ida-Virumaa osakaal kogu haru töötajate arvus		Ida-Virumaa muutus 2003-2012	
	2012	2003	Muutus 2003-2012	2012	2003	Osakaal	Inim.
Toiduainete tootmine	12338	14646	-2308	5,4%	5,7%	-0,3%	-165
Puidutöötlemine, puit- ja korktoodete, punutiste tootmine, v.a mööbel	12259	15050	-2791	4,0%	6,0%	-2,0%	-416
Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	11021	10990	31	11,4%	21,6%	-10,2%	-1121
Mööblitootmine	6426	9537	-3111	5,2%	6,0%	-0,8%	-238
Rõivatootmine	5936	13088	-7152	19,1%	13,4%	5,7%	-619
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	5170	3525	1645	33,1%	13,0%	20,0%	1250
Elektriseadmete tootmine	4813	3201	1612	3,6%	0,0%	3,6%	174
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	3958	1729	2229	0,1%	4,7%	-4,6%	-78
Tekstiilitootmine	3676	10132	-6456	7,5%	45,7%	-38,2%	-4351
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	3254	4102	-848	9,6%	12,7%	-3,0%	-206
Kummi- ja plasttoodete tootmine	3071	3430	-359	3,8%	12,1%	-8,4%	-300
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	2919	3182	-263	1,8%	13,9%	-12,0%	-388
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	2567	1928	639	5,9%	3,6%	2,3%	82
Trükindus ja salvestiste paljundus	2525	2183	342	2,9%	3,6%	-0,7%	-6
Muu tootmine	2161	3221	-1060	12,4%	3,6%	8,8%	151

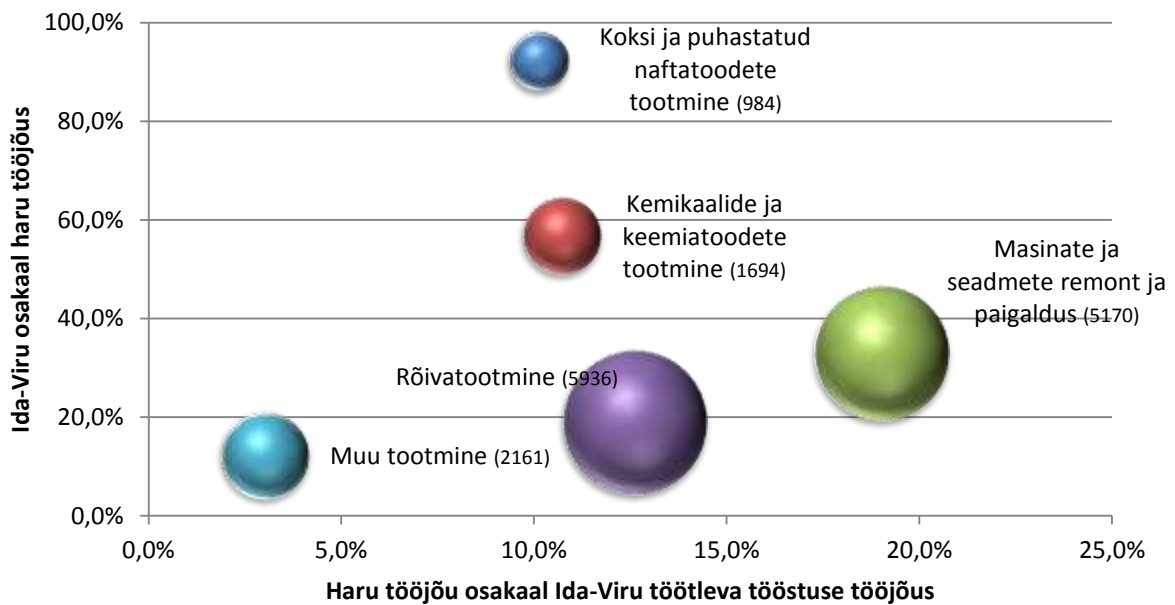
Haru	Kokku Eestis (töötajat)			Ida-Virumaa osakaal kogu haru töötajate arvus		Ida-Virumaa muutus 2003-2012	
	2012	2003	Muutus 2003-2012	2012	2003	Osakaal	Inim.
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	1695	2582	-887	56,9%	57,3%	-0,4%	-516
Paberi ja pabertoodete tootmine	1325	1676	-351	0,2%	2,9%	-2,7%	-46
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	1143	2275	-1132	8,7%	15,6%	-6,9%	-255
Joogitootmine	1077	1858	-781	0,8%	2,7%	-1,9%	-42
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	984	1288	-304	92,4%	83,9%	8,4%	-172
Metallitootmine	766	489	277	1,6%	–	–	–
Muude transpordivahendite tootmine	548	316	232	0,0%	–	–	–
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	201	201	0	–	–	–	–
Kokku töötlevas tööstuses	89573	110629	-21056	9,8%	14,7%	-4,9%	-7510

Ida-Virumaa osakaal oli 2012. aastal suurim koksi ja puhastatud naftatoodete tootmise harus, kus Ida-Virumaa töäjõud moodustas 92,4% kogu haru töäjõust (vt Tabel 15). Üle poole kogu haru töäjõust moodustas Ida-Virumaa töäjõud veel ka kemikaalide ja keemiatoodete tootmise harus (56,9%). Kõige väikesem oli Ida-Virumaa töäjõu osakaal uuritavate töötleva tööstuse harude puhul muude transpordivahendite tootmise harus, kus Ida-Virumaal ei olnud ühtegi vastava haru töötajat. Samas on viimase puhul tegemist ka uuritavatest harudest ühe kõige väiksema töötajate arvuga töötleva tööstuse haruga.

Tabel 15. Viis suurima ja viis väikseima Ida-Virumaa töäjõu osakaaluga töötleva tööstuse haru 2012. ja 2003. aastal

2012		2003	
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	92,4%	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	83,9%
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	56,9%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	57,3%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	33,1%	Tekstiilitootmine	45,7%
Rõivatootmine	19,1%	Metallitoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	21,6%
Muu tootmine	12,4%	Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	15,6%
Metallitootmine	1,6%	Trükindus ja salvestiste paljundus	3,6%
Joogitootmine	0,8%	Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	3,6%
Paberi ja pabertoodete tootmine	0,2%	Paberi ja pabertoodete tootmine	2,9%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	0,1%	Joogitootmine	2,7%
Muude transpordivahendite tootmine	0,0%	Elektriseadmete tootmine	0,0%

Ida-Virumaa töötleva tööstuse tööjõus oli 2012. aastal suurim osakaal masinate ja seadmete remondi ja paigalduse harul, kus töötas 19,0% kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse tööjõust. (vt Lisa 2). Vaadeldes viite suurima Ida-Virumaa tööjõu osakaaluga töötleva tööstuse haru 2012. aastal, on näha, et nelja haru puhul moodustab haru tööjõud rohkem kui 10% kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse tööjõust (vt Joonis 8), mis näitab, et tegemist on ka Ida-Virumaa jaoks oluliste harudega. Suhteliselt väike on muu tootmise haru tööjõu osakaal, kõigest 3,0% kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse tööjõust, mistõttu ei saa seda haru Ida-Virumaa seisukohast eriti oluliseks lugeda. Samuti selgub, et kaks kõige suurema Ida-Virumaa tööjõu osakaaluga haru (koksi ja puhastatud naftatoodete tootmise haru ning kemikaalide ja keemiatoodete tootmise haru) on Eesti mõistes suhteliselt väikesed harud.

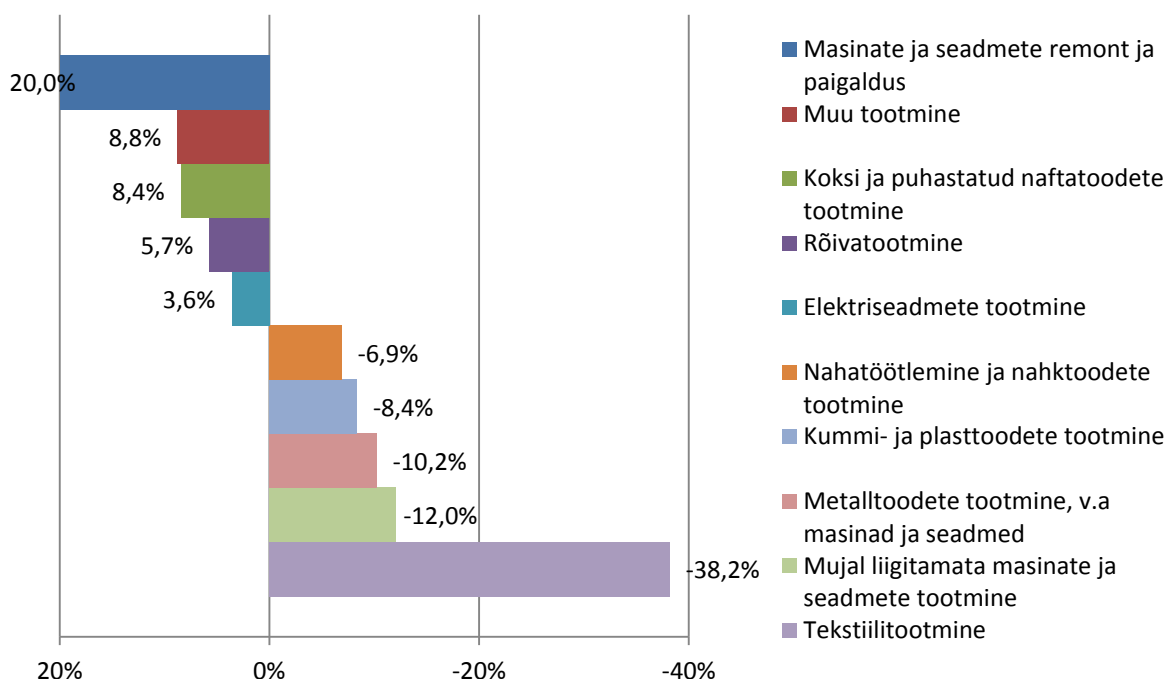
Joonis 8. Viis suurima Ida-Virumaa tööjõu osakaaluga töötleva tööstuse haru ja nende harude tööjõu osakaal kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse tööjõus, 2012

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus haru töötajate arvu suurusele Eestis, st suurem pall tähendab töötajate arvu mõttes suuremat haru

Vaadeldaval perioodil on Ida-Virumaa tööjõu osakaal kasvanud kõige enam masinate ja seadmete remondi ja paigalduse harus, kus Ida-Virumaa tööjõu osakaal kasvas 20,0 protsendipunkti võrra (Joonis 9). Suure kasvu peamiseks põhjuseks võib lugeda Eesti Energia Tehnoloogiatööstus AS-i lisandumise haru ettevõtete nimekirja võrreldes 2003. aastaga (ettevõtete põhitegevusala määratluse küsimus). Üle viie protsendipunkti on Ida-Virumaa tööjõu osakaal kasvanud veel kolmes töötleva tööstuse harus.

Ida-Virumaa tööjõu osakaal on perioodil 2003-2012 kõige rohkem langenud tekstiilitootmise harus (-38,2 protsendipunkti). Suure languse peamiseks põhjuseks oli Kreenholmi Valduse AS-i pankrot, sest 2003. aastal töötas nimetatud ettevõttes veel 4358 töötajat. Üle kümne protsendipunkti on Ida-Virumaa tööjõu osakaal langenud veel kahes harus. Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmise haru languse peamiseks põhjuseks on samuti ühe suure ettevõtte, Mäetehnika AS-i kadumine (2003. aastal 436 töötajat). Ka metalltoodete tootmise (v.a masinad ja seadmed) harus toimunud Ida-Virumaa tööjõu osakaalu languse taga on sarnased põhjused: võrreldes 2003. aastaga puudub haru ettevõtete hulgast Balti ES AS (756 töötajat) ja Energoremont AS (630 töötajat). Kokku on Ida-Virumaa tööjõu osakaal kasvanud kuues ja kahanenud neljateistkümnes töötleva tööstuse harus.

Joonis 9. Ida-Virumaa töötleva tööstuse harude viis suurimat tõusjat ja langejat Ida-Viru tööjõu osakaalu muutuse poolest, 2003-2012

Ida-Virumaa töötleva tööstuse ettevõtetest on töötajate arvu poolest suurim Eesti Energia Tehnoloogiatööstus AS, kus 2012. aastal oli 736 töötajat (vt Tabel 16). Üle 500 töötaja oli 2012. aastal veel VKG OIL AS-is ja Molycorp Silmet AS-is.

Tabel 16. Kümme suurima töötajate arvuga töötleva tööstuse ettevõtet Ida-Virumaal, 2012

Ettevõtte	Töötajate arv	Töötleva tööstuse haru
Eesti Energia Tehnoloogiatööstus AS	918	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus
VKG OIL AS	596	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine
Molycorp Silmet AS	593	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine
Fortaco Estonia OÜ	362	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed
Aktsiaselts REMEKSI KESKUS	316	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed
Eesti Energia Õlitööstus AS	313	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine
OÜ VIRU RMT	294	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus
Aktsiaselts REPO VABRIKUD	276	Puidutöötlemine, puit- ja korktoodete, punutiste tootmine, v.a mööbel
Eesti Energia Hoolduskeskus AS	247	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus
Aktsiaselts SVARMIL	240	Rõivatootmine

3.2.1.3. Teenusmajanduse harud

Suurima töötajate arvuga teenusmajanduse haruks oli 2012. aastal Eestis jaekaubandus, kus töötas 34,6 tuhat töötajat (vt Tabel 17). Suuruselt järgmisteks harudeks olid hulgikaubandus (22,4 tuhat töötajat) ja maismaaveondus (20 tuhat töötajat). Töötajate arvult kõige väiksemaks teenusmajanduse haruks oli 2012. aastal teadus- ja arendustegevus (756 töötajat). Kõige enam kasvas töötajate arv vaadeldaval

perioodil tööhõive harus (+5385 töötajat) ja programmeerimise harus (+4915 töötajat). Suurima töötajate arvu languse tegi teenusmajanduse harudest vaadeldaval perioodil läbi jaekaubandus (-1494 töötajat).

Tabel 17. Töötajate arv teenusmajanduse harudes Eestis 2012. ja 2003. aastal, töötajate arvu muutus perioodil 2003-2012 ja Ida-Virumaa töajõu osakaal haru töajõus ning muutused selles

Haru	Kokku Eestis (töötajat)			Ida-Viru osakaal kogu haru töötajate arvus		Ida-Viru muutus 2003-2012	
	2012	2003	Muutus 2003-2012	2012	2003	Osakaal	Inim.
Jaekaubandus	34594	36088	-1494	4,0%	6,0%	-2,0%	-787
Hulgikaubandus	22412	23079	-667	3,2%	3,9%	-0,7%	-186
Maismaaveondus	20050	20505	-455	6,9%	8,1%	-1,3%	-291
Toitlustus	10618	8856	1762	4,4%	5,3%	-0,9%	-5
Laondus ja veonduse abitegevused	10156	8308	1848	5,3%	2,1%	3,1%	356
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	8712	7273	1439	5,1%	3,7%	1,4%	177
Tööhõive	7707	2322	5385	6,6%	0,0%	6,5%	505
Hoonete ja maastike hooldus	7200	4934	2266	4,9%	4,2%	0,7%	147
Programmeerimine	7116	2201	4915	0,8%	1,5%	-0,6%	28
Majutus	5188	3814	1374	6,3%	8,4%	-2,0%	9
Arhitekti- ja inseneritegevused	4775	4727	48	3,4%	3,5%	-0,1%	-5
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	4317	2374	1943	3,6%	5,2%	-1,6%	32
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	3589	1191	2398	3,6%	0,4%	3,2%	124
Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	2420	930	1490	1,0%	0,8%	0,2%	16
Kirjastamine	2417	2698	-281	1,9%	3,4%	-1,5%	-46
Reklaamindus ja turu-uuringud	2250	2031	219	2,0%	1,1%	0,9%	22
Rentimine ja kasutusrent	1848	1436	412	11,4%	11,2%	0,2%	50
Infoalane tegevus	1273	325	948	1,1%	–	–	–
Reisibüroode tegevus	1222	1081	141	4,3%	3,3%	0,9%	16
Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine	834	750	84	0,4%	0,8%	-0,4%	-3
Teadus- ja arendustegevus	756	290	466	0,8%	0,3%	0,4%	5
Kokku teenusmajanduses	251200	191321	59879	5,4%	5,2%	0,2%	178

Ida-Virumaa osakaal oli 2012. aastal teenusmajanduse harudes suurim rentimise ja kasutusrendi harus, kus Ida-Virumaa töajõud moodustas 11,4% kogu haru töajõust (vt Tabel 18). Samas harus oli Ida-Virumaa osakaal suurim ka 2003. aastal (11,2%). Väikseim oli Ida-Virumaa osakaal 2012. aastal kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamise harus (0,4%), teadus- ja arendustegevuse harus (0,8%) ning programmeerimise harus (0,8%). Keskmiselt oli Ida-Virumaa töajõu osakaal kogu Eesti teenusmajanduse töajõus 2012. aastal 5,5% (vt Tabel 17).

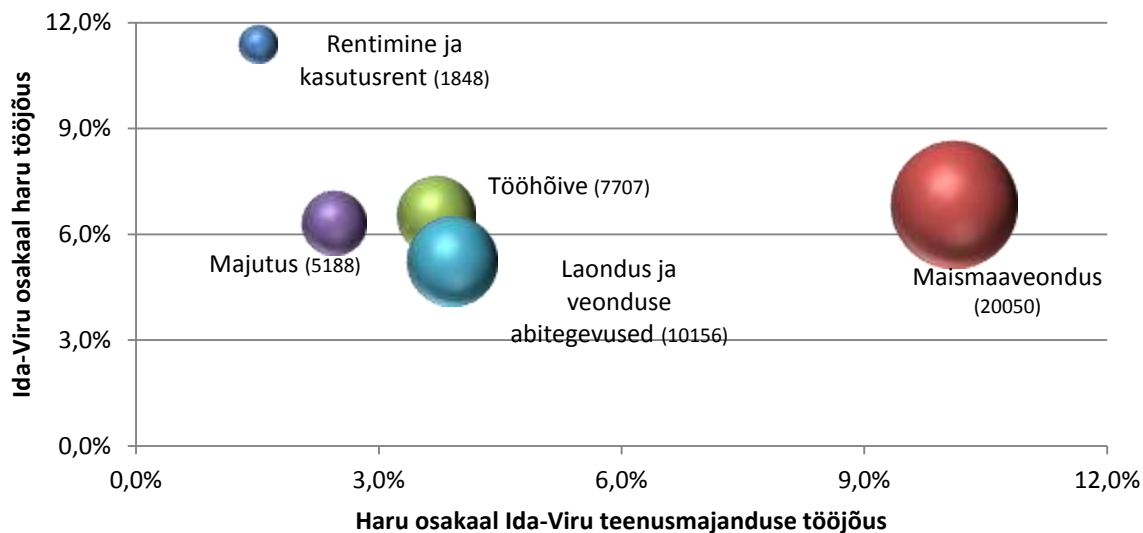
Tabel 18. Viis suurima ja viis väikseima Ida-Virumaa töäjõu osakaaluga teenusmajanduse haru 2012. ja 2003. aastal

2012		2003	
Rentimine ja kasutusrent	11,4%	Rentimine ja kasutusrent	11,2%
Maismaaveondus	6,9%	Majutus	8,4%
Tööhõive	6,6%	Maismaaveondus	8,1%
Majutus	6,3%	Jaekaubandus	6,0%
Laondus ja veonduse abitegevused	5,3%	Toitlustus	5,3%
Infoalane tegevus	1,1%	Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine	0,8%
Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	1,0%	Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	0,8%
Programmeerimine	0,8%	Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	0,4%
Teadus- ja arendustegevus	0,8%	Teadus- ja arendustegevus	0,3%
Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine	0,4%	Tööhõive	0,0%

Ida-Virumaa teenusmajanduse töäjõus oli 2012. aastal suurim osakaal maismaaveondusel ja jaekaubandusel, kus mõlemas töötas 10,1% kogu Ida-Virumaa teenusmajanduse töäjõust (vt

Lisa 9). Vaadates Joonis 10 pealt viit suurima Ida-Virumaa osakaaluga teenusmajanduse haru, selgub, et ainult maismaaveonduse harul on üle kümne protsendiline osakaal kogu Ida-Virumaa teenusmajanduse tööjõus. Ülejäänud neljal harul on osakaal Ida-Virumaa teenusmajanduse tööjõus küllalt väike (alla 5%). Samas on

Lisa 9 põhjal võimalik näha, et peale maismaaveonduse, jaekaubanduse ja hulgikaubanduse harude on kõigil ülejäänud käesoleva uuringu käigus vaadeldavatel teenusmajanduse harudel osakaal Ida-Virumaa teenusmajanduse töäjõus alla 5%. See viitab, et teenuste sektoris on kandepind suhteliselt mitmekesine.

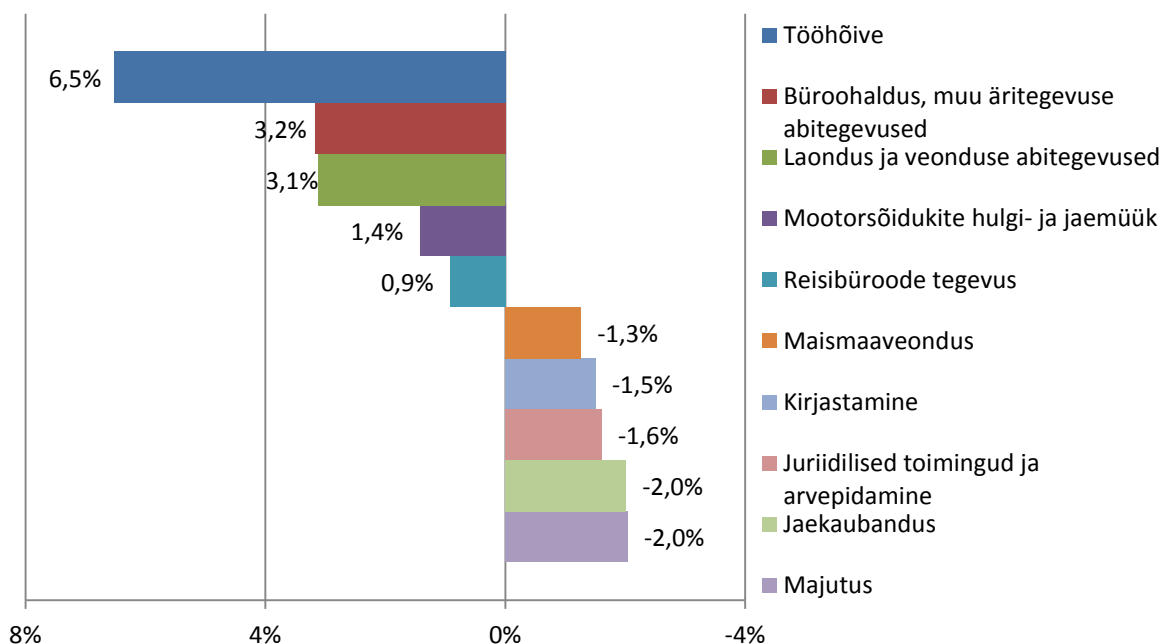

Joonis 10. Viis suurima Ida-Virumaa töäjõu osakaaluga teenusmajanduse haru ja nende harude töäjõu osakaal kogu Ida-Virumaa teenusmajanduse töäjõus, 2012

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus haru töötajate arvu suurusele Eestis, st suurem pall tähendab töötajate arvu mõttes suuremat haru

Perioodil 2003-2012 on Ida-Virumaa töäjõu osakaal kasvanud kõige enam tööhõive harus, kus Ida-Virumaa töäjõu osakaal kasvas 6,5 protsendipunkti võrra (vt Joonis 11). Kasvu põhjuseks on olnud haru ettevõtete arvu märgatav suurenemine – kui 2003. aastal oli Ida-Virumaal selles harus üks ettevõte, kellel vähemalt üks ametlik töötaja, siis 2012. aastaks oli selliste ettevõtete arv kerkinud 16ni.

Ida-Virumaa töäjõu osakaal on vaadeldaval perioodil kõige rohkem langenud majutuse ja jaekaubanduse harudes, mõlemas 2 protsendipunkti võrra. Kokku on Ida-Virumaa töäjõu osakaal kasvanud ja kahanenud võrdselt kümnes teenusmajanduse harus.

Joonis 11. Ida-Virumaa teenusmajanduse harude viis suurimat tõusjat ja langejat Ida-Viru tööjõu osakaalu muutuse poolest, 2003-2012

Ida-Virumaa teenusmajanduse ettevõtetest on töötajate arvu poolest suurim Ida-Viru Keskhaigla SA, kus 2012. aastal oli 1008 töötajat (vt Tabel 19). Üle 500 töötaja oli veel ka Narva Haigla SA-s.

Tabel 19. Kümme suurima töötajate arvuga teenusmajanduse ettevõtet Ida-Virumaal, 2012

Ettevõtte	Töötajate arv	Teenusmajanduse haru
IDA-VIRU KESKHAIGLA SA	1008	Tervishoid
NARVA HAIGLA SA	640	Tervishoid
Osaühing Personaal	281	Tööhõive
Aktsiaselts N&V	194	Hoonete ja maastike hooldus
Aktsiaselts TOILA SANATOORIUM	188	Tervishoid
osaühing Primus East	162	Tööhõive
VKG Transport AS	134	Rentimine ja kasutusrent
Aktsiaselts Alexela Sillamäe	133	Laondus ja veonduse abitegevused
Aktsiaselts SILLAMÄE SADAM	117	Laondus ja veonduse abitegevused
VIRU KEEMIA GRUPP AS	116	Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused

5.2.2. Ida-Virumaa palgakulu tase

5.2.2.1. Majanduse peamised valdkonnad

2012. aastal oli suurima keskmise palgakuluga majanduse valdkond Eestis info ja side, kus keskmine aastane palgakulu oli 22078 eurot (vt Tabel 20). Üle 20 tuhande euro oli palgakulu ka veel elektrienergia ja gaasi valdkonnas. Kõige väiksemad olid palgakulud muude teenindavate tegevuste valdkonnas (8043 eurot) ning majutuse ja toitlustuse valdkonnas (8860 eurot). Suurima palgakulu kasvu tegi perioodil 2003-2012 läbi finants- ja kindlustuse valdkond, kus palgakulu kasvas üle 14 tuhande euro võrra. Üle kümne

tuhande euro kasvas palgakulu veel ka elektrienergia ja gaasi valdkonnas. Kõige vähem kasvas vaadeldava perioodi jooksul palgakulu hariduse valdkonnas (4036 eurot).

Tabel 20. Palgakulu majanduse valdkondades Eestis 2012. ja 2003. aastal, palgakulu muutus perioodil 2003-2012 ja Ida-Virumaa palgakulu tase ning selle muutused

Valdkond	Kokku Eestis (eur)			Ida-Viru palgakulu tase		Ida-Viru muutus 2003-2012	
	2012	2003	Muutus 2003-2012	2012	2003	Osakaal	Euro
Info ja side	22078	12135	9943	47,4%	39,4%	8,0%	5687
Elektrienergia, gaas	19597	9441	10155	95,5%	99,4%	-3,8%	9343
Mäetööstus	18039	8681	9358	105,1%	107,5%	-2,4%	9623
Finants- ja kindlustustegevus	17569	3132	14437	35,6%	131,5%	-96,0%	2128
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	15457	6203	9254	75,2%	85,5%	-10,3%	6318
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	15401	8499	6902	48,2%	53,1%	-4,9%	2916
Veevarustus, jäätmekäitlus	13925	5901	8024	83,8%	79,5%	4,3%	6977
Töötlev tööstus	13786	5851	7935	93,0%	78,4%	14,6%	8231
Veondus ja laondus	13411	7138	6273	73,5%	66,0%	7,5%	5148
Ehitus	13104	5889	7216	72,7%	54,4%	18,3%	6322
Hulgi- ja jaekaubandus	12949	6095	6854	52,0%	45,1%	6,9%	3989
Haldus- ja abitegevused	12900	5336	7564	94,8%	77,8%	17,0%	8073
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	12061	7216	4845	52,2%	18,9%	33,3%	4930
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	11847	4231	7616	82,0%	77,4%	4,6%	6438
Haridus	11087	7052	4036	85,4%	25,2%	60,3%	7699
Kinnisvaraalane tegevus	10491	5027	5464	65,8%	62,9%	2,9%	3736
Majutus ja toitlustus	8860	3995	4864	69,0%	56,1%	12,9%	3873
Muud teenindavad tegevused	8043	3608	4436	62,2%	51,6%	10,5%	3138
Kokku	13622	6168	7454	92,0%	83,2%	8,8%	7404

Ida-Virumaal oli palgakulu tase oli 2012. aastal suurim mäetööstuse valdkonnas, kus maakonna keskmine palgakulu moodustas 105,1% Eesti keskmisest palgakulust selles valdkonnas (vt Tabel 21). Tegemist oli ainsa valdkonnaga 2012. aastal, kus Ida-Virumaa palgakulu ületas oma haru Eesti keskmist palgakulu. Ligikaudu Eesti keskmine oli palgakulu elektrienergia ja gaasi valdkonnas (95,5%). Kõige madalam oli Ida-Virumaa palgakulu tase 2012. aastal finants- ja kindlustustegevuse valdkonnas (35,6%).

Suurima palgakulu kasvu võrreldes haru keskmisega Eestis tegi uuritava perioodil läbi hariduse valdkond, kus Ida-Viru palgakulu tase tõusis 60,3 protsendipunkti võrra (vt Tabel 20). Suurima languse tegi perioodil 2003-2012 läbi finants- ja kindlustustegevuse valdkond, kus palgakulu tase langes 96 protsendipunkti võrra. Viimase teenusharu puhul on lähteandmetes paljud olulised suuretted puudu, mistõttu nende finantsvaldkonna tulemuste tõlgendamisel tuleb olla ettevaatlik.

Tabel 21. Viis suurima ja viis väikseima palgakulu tasemega majanduse valdkonda Ida-Virumaal 2012. ja 2003. aastal

2012		2003	
Mäetööstus	105,1%	Finants- ja kindlustustegevus	131,5%
Elektrienergia, gaas	95,5%	Mäetööstus	107,5%
Haldus- ja abitegevused	94,8%	Elektrienergia, gaas	99,4%
Töötlev tööstus	93,0%	Tervishoid ja sotsiaahoolekanne	85,5%
Haridus	85,4%	Veevarustus, jäätmekäitlus	79,5%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	52,2%	Muud teenindavad tegevused	51,6%
Hulgi- ja jaekaubandus	52,0%	Hulgi- ja jaekaubandus	45,1%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	48,2%	Info ja side	39,4%
Info ja side	47,4%	Haridus	25,2%
Finants- ja kindlustustegevus	35,6%	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	18,9%

Suurim palgakulu tase võrreldes Ida-Virumaa keskmisega oli 2012. aastal mäetööstuse valdkonnas, kus keskmine palgakulu moodustas 151,2% maakonna keskmisest palgakulust (vt Lisa 10). Üle maakonna keskmise oli palgakulu 2012. aastal veel kahes valdkonnas: elektrienergia ja gaas ning töötlev tööstus. Kõige madalam oli palgakulu tase võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga muude teenindavate tegevuste valdkonnas (39,9% maakonna keskmisest palgakulust).

5.2.2.2. Töötleva tööstuse harud

Suurimat palgakulu omas Eesti töötleva tööstuse harudest 2012. aastal koksi ja puhastatud naftatoodete tootmise haru, kus palgakulu oli 19410 eurot aastas (vt Tabel 22). Nimetatud haru tegi perioodil 2003-2012 läbi ka suurima palga kulu kasvu – palgakulu kasvas 13659 euro võrra. Selle puhul tuleb siiski tähele panna, et 2003. aasta andmetes ei kajastu selle haru puhul Ida-Virumaa ettevõtete palgaandmed, mistõttu ei pruugi tegelik kasv suure tõenäosusega nii suur olla. Kõige väiksem oli 2012. aastal palgakulu rõivatootmise harus (8316 eurot). Vähim kasvas uuritava perioodil palgakulu põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmise harus (+2740 eurot).

Tabel 22. Palgakulu töötleva tööstuse harudes Eestis 2012. ja 2003. aastal, palgakulu muutus perioodil 2003-2012 ja Ida-Virumaa palgakulu tase ning selle muutused

Haru	Kokku Eestis (eur)			Ida-Viru palgakulu tase		Ida-Viru muutus 2003-2012	
	2012	2003	Muutus 2003-2012	2012	2003	Osakaal	Euro
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	19410	5751	13659	100,6%	–	–	–
Elektriseadmete tootmine	18468	8565	9903	51,0%	–	–	–

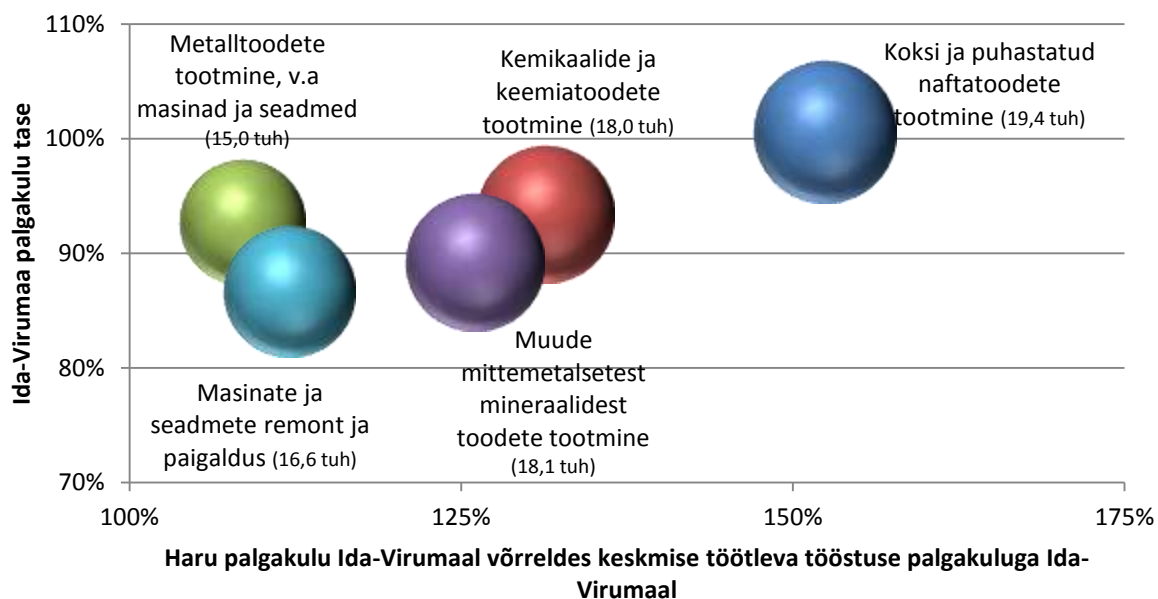
Haru	Kokku Eestis (eur)			Ida-Viru palgakulu tase		Ida-Viru muutus 2003-2012	
	2012	2003	Muutus 2003-2012	2012	2003	Osakaal	Euro
Joogitootmine	18113	8327	9786	23,6%	81,7%	-58,2%	-2537
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	18099	8800	9299	89,3%	96,2%	-6,9%	7689
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	18008	6238	11770	93,5%	84,0%	9,5%	11592
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	17581	8571	9010	47,0%	72,8%	-25,8%	2023
Muude transpordivahendite tootmine	17244	6626	10618	–	–	–	–
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	16555	7894	8660	86,7%	83,4%	3,3%	7772
Paberi ja pabertoodete tootmine	15471	8029	7442	28,9%	61,1%	-32,2%	-438
Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	14997	5956	9040	92,8%	88,9%	3,8%	8614
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	14940	12200	2740	–	–	–	–
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	14333	7551	6783	16,1%	137,8%	-121,7%	-8099
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	14024	6931	7094	67,9%	59,6%	8,3%	5393
Trükindus ja salvestiste paljundus	13892	8657	5235	74,4%	49,1%	25,4%	6092
Kummi- ja plasttoodete tootmine	13654	6724	6930	75,5%	58,8%	16,7%	6356
Muu tootmine	13307	5728	7579	70,4%	81,5%	-11,1%	4697
Metallitootmine	13284	5394	7890	55,1%	–	–	–
Puidutöötlemine, puit- ja korktoodete, punutiste tootmine, v.a mööbel	13280	5485	7795	82,9%	40,2%	42,7%	8802
Mööblitootmine	12217	5702	6514	77,5%	65,9%	11,6%	5705
Toiduainete tootmine	11045	5297	5748	84,2%	57,3%	26,8%	6259
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	9536	4294	5242	83,3%	79,4%	3,9%	4536
Tekstiilitootmine	9463	4960	4503	70,5%	92,3%	-21,9%	2088
Rõivatootmine	8316	3872	4444	74,3%	71,9%	2,4%	3393
Kokku töötlevas tööstuses	13786	5851	7935	93,0%	78,4%	14,6%	8231

Töötleva tööstuse harudest oli Ida-Virumaa palgakulu tase 2012. aastal suurim koksi ja puhastatud naftatoodete tootmise harus, kus Ida-Virumaa ettevõtete palgakulu moodustas 100,6% haru keskmisest palgakulust Eestis (vt Tabel 23). Ülejäänud harudes oli Ida-Virumaa palgakulu haru keskmisest madalam. Kõige madalam oli Ida-Virumaa palgakulu tase 2012. aastal arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmise harus, kus Ida-Virumaa palgakulu oli vaid 16,1% haru keskmisest.

Tabel 23. Viis suurima ja viis väikseima palgakulu tasemega töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal 2012. ja 2003. aastal

2012		2003	
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	100,6%	Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	137,8%
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	93,5%	Muude mittemetalsetest mineraalidest toodete tootmine	96,2%
Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	92,8%	Tekstiilitootmine	92,3%
Muude mittemetalsetest mineraalidest toodete tootmine	89,3%	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	88,9%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	86,7%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	84,0%
Elektriseadmete tootmine	51,0%	Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	59,6%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	47,0%	Kummi- ja plasttoodete tootmine	58,8%
Paberi ja pabertoodete tootmine	28,9%	Toiduainete tootmine	57,3%
Joogitootmine	23,6%	Trükindus ja salvestiste paljundus	49,1%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	16,1%	Puidutöötlemine, puit- ja korktoodete, punutiste tootmine, v.a mööbel	40,2%

Võrreldes Ida-Virumaa töötleva tööstuse harude palgakulu maakonna keskmise palgakuluga töötlevas tööstuses, selgub, et koksi ja puhastatud naftatoodete tootmise harus on palgakulu 152,4% Ida-Virumaa keskmisest töötleva tööstuse palgakulust (vt Lisa 11). Maakonna töötleva tööstuse keskmisest kõrgemad on palgakulud veel neljas harus: kemikaalide ja keemiatoodete tootmises, muude mittemetalsetest mineraalidest toodete tootmises, masinate ja seadmete remondis ja paigalduses ning metalltoodete (v.a masinad ja seadmed) tootmises. Seega on maakonna keskmisest kõrgemad palgakulud nendes viies harus, kus ka palgakulu tase kõige kõrgem (vt Joonis 12). Kõige madalam on palgakulu võrreldes maakonna keskmisega arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmise harus (19,6% Ida-Virumaa töötleva tööstuse keskmisest).

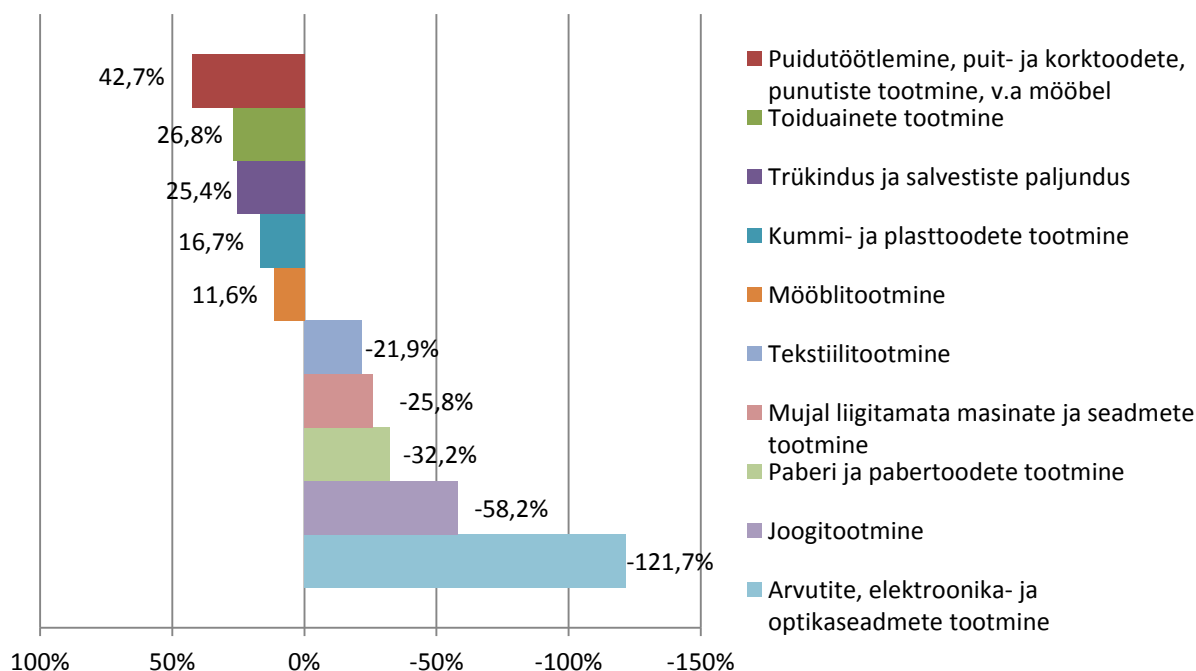

Joonis 12. Viis suurima palgakulu tasemega töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal ja nende palgakulu võrreldes Ida-Virumaa keskmise töötleva tööstuse palgakuluga, 2011

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus haru keskmisele palgakulu suurusele Eestis, st suurem pall tähendab palgakulu mõttes suuremat haru

Uuritava perioodi jooksul kasvas Ida-Virumaa töötleva tööstuse harudest palgakulu tase kõige rohkem puidutöötlemises, puit- ja korktoodete ning punutiste tootmises, toiduainete tootmises ning trükanduses ja salvestite paljunduses – kõigi kolme haru palgakulu tase suurenes 25 või enama protsendipunkti võrra (vt Joonis 13).

Suurima languse palgakulu tasemes tegi arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmise haru, kus palgakulu langes haru keskmisega võrreldes 121,7 protsendipunkti võrra. Suure languse põhjuseks oli nii töötajate arvult kui ka palgakulult suurima ettevõtte, AUDES LLC OÜ liikumine teise töötleva tööstuse harusse (elektriseadmete tootmine). Väga suur langus toimus ka joogitootmise harus – palgakulu tase langes seal 58,2 protsendipunkti võrra. Languse põhjuseks oli haru suurima töötajate arvu ja palgakuluga ettevõtte, Viru Joogid AS tegevuse lõppemine.

Joonis 13. Ida-Viru töötleva tööstuse harude viis suurimat tõusjat ja langejat palgakulu taseme muutuse poolest, 2003-2012

Ida-Virumaa töötleva tööstuse ettevõtetest oli suurim palgakulu 2012. aastal OSAÜHING TESTONA-s, kus palgakulaks töötaja kohta 27240 eurot aastas (vt Tabel 24). Samas suurusjärgus oli ka ORICA EESTI OSAÜHING palgakulu (27188 eurot). Kümnest suurima palgakuluga ettevõttest neli kuulub metalltoodete tootmise harusse.

Tabel 24. Kümme suurima palgakuluga töötleva tööstuse ettevõtet Ida-Virumaal, 2012

Ettevõtte	Palgakulu (eur)	Töötleva tööstuse haru
VKG Plokk OÜ	27787	Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine
OSAÜHING TESTONA	27240	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus
ORICA EESTI OSAÜHING	27188	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine
Osaühing Weld Service	24368	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed
Smiths Service OÜ	22851	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed
Eesti Energia Õlitööstus AS	22463	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine
Aktsiaselts Betooneimeister Jõhvi	21000	Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine
Eastman Specialties OÜ	20547	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine
Leikraft OÜ	20211	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed
Osaühing R.B.-TEAM	19493	Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed

5.2.2.3. Teenusmajanduse harud

Suurimat palgakulu omas Eesti teenusmajanduse harudest 2012. aastal programmeerimise haru, kus palgakulu oli 24672 eurot aastas (vt Tabel 25). See haru näitas perioodi 2003-2012 jooksul ka ühte kõige kiirematest palgakulu kasvudest (+11585 eurot). Kõige kiiremini kasvas nimetatud perioodi jooksul teadus- ja arendustegevuse haru palgakulu (+11617 eurot). Üle kümne tuhande euro kasvas veel ka tööhõive haru palgakulu. Kõige väiksem oli 2012. aastal palgakulu toitlustuse harus, 7893 eurot. See haru näitas uuritava perioodi jooksul ka kõige väiksemat palgakulu kasvu (+4342 eurot). Keskmiselt kasvas palgakulu uuritava perioodi jooksul 7216 euro võrra Eesti teenusmajanduse harudes.

Tabel 25. Palgakulu töötleva tööstuse harudes Eestis 2012. ja 2003. aastal, palgakulu muutus perioodil 2003-2012 ja Ida-Virumaa palgakulu tase ning selle muutused

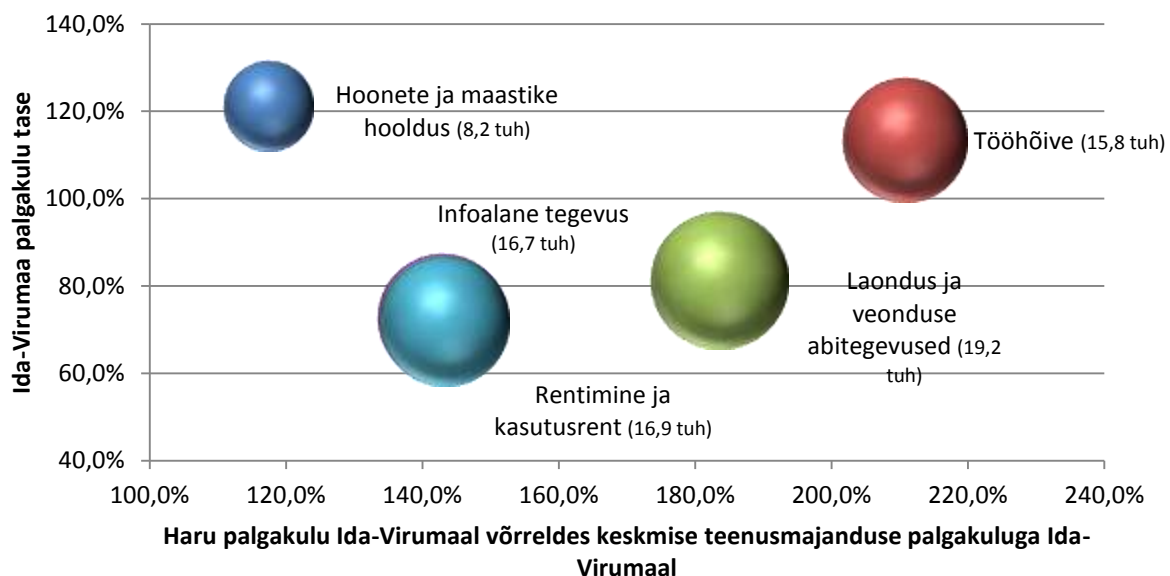
Haru	Kokku Eestis (eur)			Ida-Viru palgakulu tase		Ida-Viru muutus 2003-2012	
	2012	2003	Muutus 2003-2012	2012	2003	Osakaal	Euro
Programmeerimine	24672	13087	11585	42,7%	21,0%	21,8%	7798
Teadus- ja arendustegevus	20585	8968	11617	66,0%	22,8%	43,2%	11539
Laondus ja veonduse abitegevused	19237	10491	8746	81,3%	47,1%	34,2%	10700
Reklaamindus ja turu-uuringud	17709	8309	9400	32,9%	22,0%	10,9%	3993
Hulgikaubandus	17591	8156	9435	53,0%	40,8%	12,2%	5990
Rentimine ja kasutusrent	16986	7825	9161	71,9%	39,5%	32,4%	9123
Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	16932	10533	6399	44,4%	32,5%	11,9%	4096
Infoalane tegevus	16684	9561	7123	73,0%	0,0%	73,0%	12173
Kirjastamine	16172	9452	6720	69,6%	67,4%	2,2%	4888
Tööhõive	15823	5206	10618	113,5%	0,0%	113,5%	17966
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	15774	7586	8188	19,2%	27,7%	-8,5%	932
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	15130	7573	7558	47,7%	29,3%	18,4%	4999
Arhitekti- ja inseneritegevused	15070	8764	6306	51,8%	59,0%	-7,3%	2627
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	14290	8708	5583	51,1%	55,4%	-4,3%	2474
Reisibüroode tegevus	13962	7864	6099	35,6%	35,1%	0,5%	2209
Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine	13946	7671	6275	35,0%	25,1%	9,9%	2955
Majutus	11165	5075	6090	68,6%	52,4%	16,2%	4998
Maismaaveondus	10736	5682	5055	68,8%	83,0%	-14,1%	2674
Jaekaubandus	9751	4580	5171	53,9%	55,6%	-1,7%	2705
Hoonete ja maastike hooldus	8243	3120	5123	121,4%	117,3%	4,1%	6346
Toitlustus	7893	3551	4342	63,1%	56,5%	6,7%	2978
Kokku teenusmajanduses	13489	6272	7216	63,2%	54,9%	8,3%	5085

Teenusmajanduse harudest oli Ida-Virumaa palgakulu tase 2012. aastal suurim hoonete ja maastike hoolduse harus, kus maakonna ettevõtete palgakulu moodustas 121,4% haru keskmisest (vt Tabel 26). Haru keskmisest kõrgem oli palgakulu veel ka tööhõive harus (113,5% haru keskmisest). Kõige madalam oli Ida-Virumaa palgakulu tase büroohalduse ja muu äritegevuse abitegevuste valdkonnas, kus palgakulu oli vaid 19,2% haru keskmisest.

Tabel 26. Viis suurima ja viis väikseima palgakulu tasemega teenusmajanduse haru Ida-Virumaal 2012. ja 2003. aastal

2012		2003	
Hoonete ja maastike hooldus	121,4%	Hoonete ja maastike hooldus	117,3%
Tööhõive	113,5%	Maismaaveendus	83,0%
Laondus ja veonduse abitegevused	81,3%	Kirjastamine	67,4%
Infoalane tegevus	73,0%	Arhitekti- ja inseneritegevused	59,0%
Rentimine ja kasutusrent	71,9%	Toitlustus	56,5%
Programmeerimine	42,7%	Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	27,7%
Reisibüroode tegevus	35,6%	Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine	25,1%
Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine	35,0%	Teadus- ja arendustegevus	22,8%
Reklaamindus ja turu-uuringud	32,9%	Reklaamindus ja turu-uuringud	22,0%
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	19,2%	Programmeerimine	21,0%

Võrreldes viie suurima palgakulu tasemega teenusmajanduse haru palgakulu maakonna keskmise palgakuluga teenusmajanduses, selgub, et kõigi viie haru palgakulu on 2012. aastal kõrgem kui maakonna keskmine palgakulu teenusmajanduse harus (vt Joonis 14). Tööhõive harus on palgakulu koguni 210,7% maakonna teenusmajanduse keskmisest palgakulust. Kokku on palgakulu maakonna keskmisest 2012. aastal kõrgem üheksas teenusmajanduse harus (vt Lisa 12). Seevastu büroohalduse ja muu äritegevuse abitegevuste haru palgakulu on 2012. aastal vaid 35,5% Ida-Virumaa teenusmajanduse keskmisest palgakulust. Suurima kasvu on maakonna teenusmajanduse keskmise palgakuluga võrreldes teinud teadus- ja arendustegevuse haru, kus palgakulu on võrreldes keskmisega tõusnud 99,9 protsendipunkti võrra.

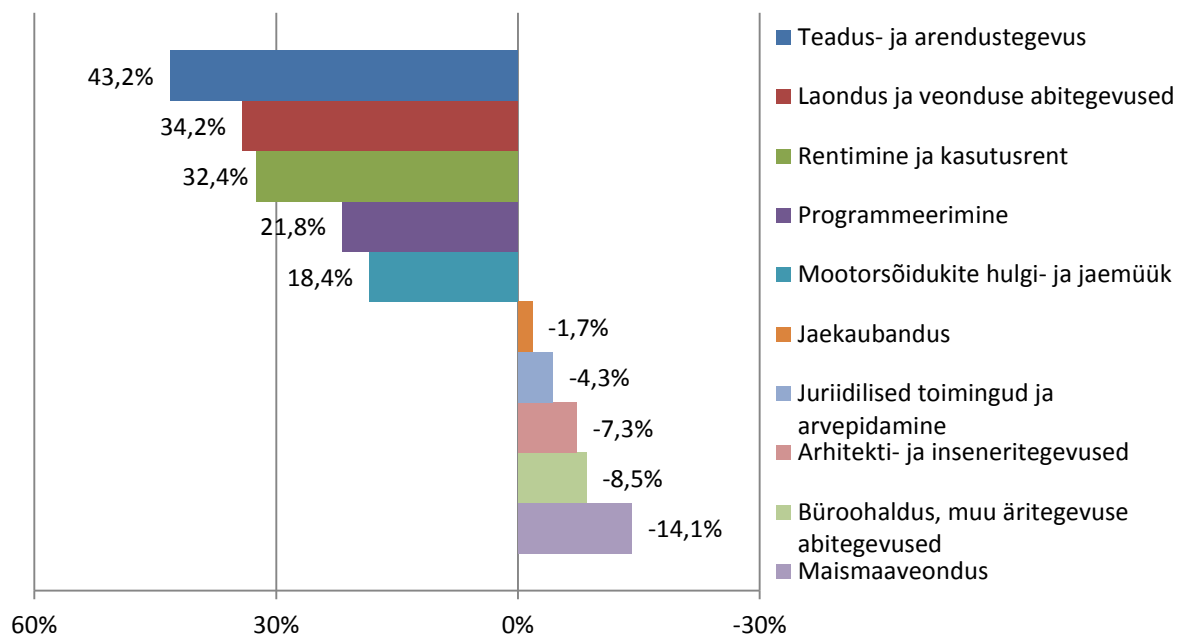

Joonis 14. Viis suurima palgakulu tasemega teenusmajanduse haru Ida-Virumaal ja nende palgakulu võrreldes Ida-Virumaa keskmise teenusmajanduse palgakuluga, 2011

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus haru keskmisele palgakulu suurusele Eestis, st suurem pall tähendab palgakulu mõttes suuremat haru

Uuritava perioodi jooksul kasvas Ida-Virumaa teenusmajanduse harudest palgakulu tase kõige rohkem teadus- ja arendustegevuse harus, 43,2 protsendipunkti (vt Joonis 15). Kasvu põhjuseks olid OÜ Eesti Technoform kõrged palgakulud. Nimetatud ettevõtte on oma tegevuse 2014. aasta alguseks aga juba lõpetanud. Suur palgakulu taseme kasv toimus ka laonduse ja veonduse abitegevuste harus (34,2 protsendipunkti) ning rentimise ja kasutusrendi harus (32,5 protsendipunkti).

Suurima languse palgakulu tasemes tegi Ida-Virumaa teenusmajanduse harudest läbi maismaaveonduse haru – palgakulu tase langes seal 14,1 protsendipunkti võrra. Kokku suurenes palgakulu tase 14 ja vähenes viies Ida-Virumaa teenusmajanduse harus.

Joonis 15. Ida-Viru teenusmajanduse harude viis suurimat tõusjat ja langejat palgakulu taseme muutuse poolest, 2003-2012

Ida-Virumaa teenusmajanduse ettevõtetest oli suurim palgakulu 2012. aastal Osaühing LEDERSON-is, kus keskmine palgakulu töötaja kohta aastas 96195 eurot (vt Tabel 27). Märkimisväärne on, et kümne suurima palgakuluga Ida-Virumaa teenusmajanduse ettevõtte hulgas on ainult üks, OÜ OSC Transport, millel on rohkem kui kolm töötajat.

Tabel 27. Kümme suurima palgakuluga teenusmajanduse ettevõtet Ida-Virumaal, 2012

Ettevõtte	Palgakulu (eur)	Teenusmajanduse haru
Osaühing LEDERSON	96195	Haridus
Tulundusühistu ALFATOM	71148	Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine
Osaühing LEENUSK KESKUS	68008	Haridus
Osaühing IDAKOIDLİK	43146	Programmeerimine
OSAÜHING ADVOKAADIBÜROO GALINA TŠELNOKOVA	35871	Juriidilised toimingud ja arvepidamine
OÜ OSC Transport	30017	Maismaaveondus
Maatalo OÜ	29609	Tööhõive
Osaühing RAIVEST GRUPP	28853	Tööhõive
Osaühing STAKO-RAITS	27324	Kinnisvaraala tegevus
Osaühing Eesti ERA	26802	Kinnisvaraala tegevus

5.2.3. Kokkuvõte ligitõmbamisvõime näitajate muutustest perioodil 2003-2012

Käesolevas peatükis on jooniste abil kokku võetud perioodil 2003-2012 toimunud muutused ligitõmbamisvõime näitajate alusel. Harud on joonistel paigutatud 3x3 maatriksisse, kus horisontaaltelg jagab harud gruppidesse selle alusel, kuidas muutus nende osakaal töäjõus ning vertikaaltelg selle alusel, kuidas muutus harude palgakulu tase. Joonistele ei kantud harusid, kus andmete puudumise tõttu ei olnud võimalik uuritava perioodil toimunud muutusi leida. Ligitõmbamisvõime seisukohalt tuleb oluliseks lugeda need harud, kus muutused olid mõlema näitaja alusel positiivsed.

<ul style="list-style-type: none"> • Toiduainete tootmine • Trükindus ja salvestiste paljundus • Mööblitootmine • Puidutöötlemine, puit- ja korktoodete, punutiste tootmine, v.a mööbel • Kummi- ja plasttoodete tootmine 			Suur kasv (üle 10%)	Ida- Virumaa palgakulu taseme muutus
<ul style="list-style-type: none"> • Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine • Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine • Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed 	<ul style="list-style-type: none"> • Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> • Masinate ja seadmete remont ja paigaldus • Rõivatootmine 	Sama või väike kasv (0%-10%)	
<ul style="list-style-type: none"> • Joogitootmine • Muude mittemetalsetest mineraalidest toodete tootmine • Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine • Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine • Paberi ja pabertoodete tootmine • Tekstiilitootmine 		<ul style="list-style-type: none"> • Muu tootmine 	Vähenenud	
Vähenenud	Sama või väike kasv (0%-5%)		Suur kasv (üle 5%)	

Ida-Virumaa tööjõu osakaalu muutus majandusharu tööjõus

Joonis 16. Muutused Ida-Virumaa töötleva tööstuse harudes perioodil 2003-2012

Ida-Virumaa ligitõmbamisvõimet suurendasid töötleva tööstuse harudest enim masinate ja seadmete remondi ja paigalduse haru ning rõivatootmise haru, mis mõlemad näitasid suurt kasvu haru tööjõu osakaalus ning väikest kasvu palgakulu tasemes. 2012. aastal olid Ida-Virumaal töötajate arvult suurimateks ettevõteteks masinate ja seadmete remondi ja paigalduse harus Eesti Energia Tehnoloogiatööstus AS (918 töötajat), OÜ VIRU RMT (294 töötajat) ja Eesti Energia Hoolduskeskus AS (247 töötajat). Rõivatootmise haru suurimateks ettevõteteks olid Ida-Virumaal 2012. aastal Aktsiaselts SVARMIL (240 töötajat) ja AKTSIASELTS TRIEST-VAL (180 töötajat). Neist kahest harust tähtsamaks tuleb kindlasti lugeda masinate ja seadmete remondi ja paigalduse haru, sest selle keskmine palgakulu on üle kahe korra kõrgem, mistõttu on sellel paremad võimalused teiste harudega tööjõu pärast konkureerida.

Kõige halvemaks tuleb ligitõmbamisvõime seisukohalt uuritava perioodil lugeda joogitootmise haru, muude mittemetalletest mineraalidest toodete tootmise haru, arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmise haru, mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmise haru, paberi ja pabertoodete tootmise haru ning tekstiilitootmise haru. Mitmetes neis harudes oli aga probleeme suurimate ettevõtete andmetega (nii andmete puudumise kui ka tegevusharu muutumise tõttu), mistõttu on keeruline väga täpselt hinnata nende harude paiknemist.

<ul style="list-style-type: none"> • Programmeerimine • Hulgikaubandus • Majutus 	<ul style="list-style-type: none"> • Laondus ja veonduse abitegevused • Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük • Reklaamindus ja turu-uuringud • Teadus- ja arendustegevus • Rentimine ja kasutusrent • Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine 		Suur kasv (üle 10%)	Ida-Virumaa palgakulu taseme muutus
<ul style="list-style-type: none"> • Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine • Toitlustus • Kirjastamine 	<ul style="list-style-type: none"> • Reisibüroode tegevus • Hoonete ja maastike hooldus 		Sama või väike kasv (0%-10%)	
<ul style="list-style-type: none"> • Arhitekti- ja inseneritegevused • Maismaaveondus • Juriidilised toimingud ja arvepidamine • Jaekaubandus 	<ul style="list-style-type: none"> • Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused 		Vähenenud	
Vähenenud	Sama või väike kasv (0%-5%)	Suur kasv (üle 5%)		

Ida-Virumaa tööjõu osakaalu muutus majandusharu tööjõus

Joonis 17. Muutused Ida-Virumaa teenusmajanduse harudes perioodil 2003-2012

Teenusmajanduse puhul suurendasid Ida-Virumaa ligitõmbamisvõimet enim kuus haru: laondus ja veonduse abitegevused, mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük, reklaamindus ja turu-uuringud, teadus- ja arendustegevus, rentimine ja kasutusrent ning peakontorite tegevus ja juhtimisalane nõustamine. Kõik kuus haru näitasid suurt kasvu palgakulu tasemes ning väikest kasvu haru tööjõu osakaalus.

Laonduse ja veonduse abitegevuste harus olid Ida-Virumaa suurimateks ettevõteteks 2012. aastal Aktsiaselts Alexela Sillamäe (133 töötajat) ja Aktsiaselts SILLAMÄE SADAM (117 töötajat). Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüügi harus olid suurimateks ettevõteteks Osühing ALBION MOTORS (33 töötajat) ning Osühing POLVEN (30 töötajat). Ida-Virumaa reklaaminduse ja turu-uuringute haru suurimateks ettevõteteks olid ID-Media Center Osühing kaheksa töötajaga ning OSAÜHING LITES LT ja ART DEPOO Osühing mõlemad seitsme töötajaga. Teadus- ja arendustegevuse harus on ainsaks Ida-Virumaa ettevõtteks, kes oma töötajate arvu ära on märkinud OÜ Eesti Technoform (6 töötajat). Siinkohal on mõistlik jällegi meelde tuletada, et 2014. aasta alguseks on nimetatud ettevõtte oma tegevuse lõpetanud, mistõttu ei pruugi teadus- ja arendustegevuse haru paiknemine selles loetelus enam põhjendatud olla. Ida-Virumaa rentimise ja kasutusrendi suurimaks ettevõtteks on VKG Transport AS 134 töötajaga. Peakontorite tegevuse ja juhtimisalase nõustamise harus on kõik Ida-Virumaa ettevõtted väga väikesed. Võrdselt kolm töötajat on osühing Milkpromix-il, Sotsiaalprojekt OÜ-l ja VALUE ADDED SECURITY OÜ-l. Ligitõmbamisvõime seisukohalt tuleb Ida-Virumaa jaoks kõige olulisemaks lugeda kõige suuremate ettevõtetega laonduse ja veonduse abitegevuste haru. Kõige halvemaks tuleb ligitõmbamisvõime seisukohalt lugeda arhitekti- ja inseneritegevuste haru, maismaaveonduse haru, juriidiliste toimingute ja arvepidamise haru ning jaekaubanduse haru.

5.3. Teenimisvõime

Regiooni teenimisvõime hindamiseks kasutatakse tavapäraselt tootlikkuse mõõdikuid. Ettevõtte kasumi teenimise võime oleneb suures osas tootmistegurite kasutamise tõhususest ehk tootlikkusest. Stabiilne tootlikkuse kasv ettevõtte tasandil võimaldab tõsta reaalkasid, teha täiendavaid investeeringuid uutesse tehnoloogiatesse ja tootearendusse, arendada välja uusi välisturgudele sisenemise kanaleid jne, mis suurendab ettevõtete konkurentsivõimet kodu- ja välisturgudel. Seeläbi on tootlikkus pikas perspektiivis olulisim otsene konkurentsivõime tegur ja majanduskasvu allikas. See roll on tal nii rahvamajanduse kui ka üksiku ettevõtte tasandil.

Tootlikkuse kui teenimisvõime peamise teguri mõõtmiseks on kasutusel erinevaid indikaatoreid. Riigi tasandil on tootlikkuse enamkasutatavad mõõdikud riigi sisemajanduse koguprodukt (*gross domestic product*) või ka rahvuslik koguprodukt (*gross national product*) (OECD, 2006¹⁸). Majandusharu (majandussektori) tasandil mõõdetakse enamasti vastavas majandusharus (sektoris) loodud lisandväärtust (*value added*). Lisandväärtust on määratletud kui „igas väärtuskasvu protsessi aktis (tootmine, turustamine jne) tootele lisanduv väärtus, mis peegeldub toote hinna kasvus ning korvab kõiki käibelülis ressursside kasutamisega seotud kulusid, samuti kasumit“ (Mereste, 2003, 508¹⁹)²⁰.

Lisaks tootlikkuse absoluutnumbritele võrdlemisele kasutatakse tootlikkuse tasemete võrdlemisel väljundi seostamist ühe kindla sisendiga (nt töötaja, kapitaliühik jt). See võimaldab võrrelda tootlikkuse tasemeid riikide, majandusharude ja ka ettevõtete lõikes. Enamkasutatavim tegur tootlikkuse näitajate konstrueerimisel on tööjõud, sest tööjõukulud moodustavad olulise osa toodete väärtusest, tööjõuga seotud näitajaid on lihtne mõõta, tööjõu tootlikkuse näitajad on küllalt lihtne tõlgendada ning need näitajad majanduspoliitika kujundajatele hästi arusaadavad²¹.

Käesolevas uuringus on teenimisvõime hindamiseks kasutatud kahte tootlikkuse indikaatorit. Esmalt selgitatakse lisandväärtuse jaotust ehk kui suure osa moodustavad erinevad majandusharud vastava haru kogulisandväärtusest Eestis. Selline lähenemine võimaldab selgitada, millised on regiooni suhteliselt kõige

¹⁸ OECD (2006) OECD Compendium of Productivity Indicators, OECD Publishing, 82 p.

¹⁹ Mereste, U. (2003) Majandusleksikon. 2. osa. Tallinn: Eesti Entsüklopeedia-kirjastus, 604 lk.

²⁰ Lihtsustatult võib lisandväärtuse arvutada valemiga (1):

$$(1) \quad LV = NK - KK + TK + K,$$

kus LV – lisandväärtus,
 NK – realiseerimise netokäive,
 KK – kulud kokku,
 TK – tööjõukulud (palgakulu ja sotsiaalmaksud),
 K – põhivara kulum.

Sel viisil leitud näitajat nimetatakse kogulisandväärtuseks (*gross value added*). Alternatiivne määratlus, mida kasutab ka OECD, defineerib kogulisandväärtust kogutoodangu ja vahetarbimise vahena (OECD, 2007). Kogulisandväärtus sisaldab maksude, intressi, rendi, kasumi, amortisatsiooni ning juht-ja töötajaskonna töötasu, kaasa arvatud sotsiaalkindlustust. Lisandväärtuse näitajat, mis põhivara kulumit arvesse ei võta, nimetatakse puhaslisandväärtuseks (*net value added*). Lisandväärtuse kui tootlikkuse näitaja kasutamise eeliseks on asjaolu, et see kõrvaldab tootmise materjalimahukuse mõju, mis muudab erinevad tegevusvaldkonnad paremini võrreldavaks. Samuti on lisandväärtuse kasutamine praktikas palju kasutatud leidnud selle lihtsuse tõttu.

²¹ OECD (2007) Glossary of Statistical Terms, OECD Publishing, 863 p.

olulisemad majandusharud ning kuidas erinevate harude suhteline osakaal on ajas muutunud. Regiooni suurem osakaal vastava haru kogulisandväärtusest Eestis annab tunnistust valdkonna tugevast konkurentsipositsioonist riigisiselt.

Selgitamaks harude siseseid erinevusi, kasutatakse seejärel teenimisvõime hindamiseks ühe töötaja kohta arvatud lisandväärtuse näitajat. Seda võrreldakse vastava haru Eesti keskmise näitajaga ning selgitatakse ka muutuste kiirust ehk dünaamikat. Kõrgem lisandväärtus töötaja kohta viitab majandusharu suuremale teenimisvõimele.

Analüüs on viidud läbi erinevatel tasanditel. Esmalt selgitatakse olulisimaid majandusvaldkondi kõige kõrgemal agregeerituse tasemel (EMTAK 2008 ühekohaliste koodide ehk jagude alusel). Seejärel vaadeldakse detailsemalt nii töötleva tööstuse harusid kui ka teenusmajanduse harusid.

5.3.1. Osakaal loodud lisandväärtusest

5.3.1.1. Majanduse peamised valdkonnad

Esmalt selgitatakse (vt Tabel 28) loodud lisandväärtust erinevates majanduse valdkondades aastal 2012, selle kasvu perioodil 2003-2012 ning Ida-Virumaa osakaalu vastavate valdkondade lisandväärtuses. Ida-Virumaa osakaal kogu Eestis loodud lisandväärtusest oli 2012. aastal 9,0%. Kõige rohkem lisandväärtust loovateks majandusvaldkondadeks Eestis tervikuna on hulgi- ja jaekaubandus ning töötlev tööstus. Need kaks majandusvaldkonda on perioodil 2003-2012 lisandväärtuse mõttes ka kõige enam kasvanud. Ida-Virumaa osakaal töötlevas tööstuses loodud lisandväärtuses oli 2012. aastal 12,4% (st mitme protsendipunkti võrra suurem kui kõigis majandusvaldkondades keskmiselt), hulgi- ja jaekaubanduses seevastu vaid 2%. Kaubanduses loodud lisandväärtus Eestis kajastub valdavalt Harjumaal ja eelkõige Tallinnas (seal tekib ligikaudu kaks kolmandikku kogu kaubanduses loodud lisandväärtusest). Kuigi see on mõneti ka statistilise aruandluse küsimus, siis kaubanduse kontsentreeritus pealinna regiooni on suhteliselt ilmne ja tavapärane ka teistes riikides.

Kaubanduse ja tööstuse järel on lisandväärtuse mõttes olulisteks majandusvaldkondadeks ka ehitus, veondus ja laondus ning info ning side. Perioodil 2003-2012 on nimetatutest kõige enam suurenenud ehituses loodud lisandväärtuse hulk. Ida-Virumaa paistab nendest valdkondadest silma veonduses ja laonduses, kus regioonil loodud lisandväärtuse osakaal oli 2012. aastal 10,7% ehk kolme protsendipunkti võrra suurem kui kõigis valdkondades keskmiselt. Samas üheks kiiremini lisaväärtust suurendavas valdkonnas – info ja side – on Ida-Virumaa osakaal väga madal (alla ühe protsendi) ning see ei ole vaatlusalusel perioodil oluliselt suurenenud.

Tabel 28. Majandusvaldkonnad ja nende lisandväärtuse muutus perioodil 2003-2012

EMTAK jagu	Kokku Eestis (mln eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna lisandväärtusest		
	2012	2003	Muutus 2003-2012 (mln eurot)	2012	2003	Muutus 2003-2012 (%)
Hulgi- ja jaekaubandus	1971	1123	848	2,0%	2,0%	0,0%
Töötlev tööstus	1887	1019	868	12,4%	9,3%	3,1%
Veondus ja laondus	772	646	126	10,7%	3,4%	7,2%
Ehitus	830	392	438	4,5%	4,5%	0,0%
Info ja side	546	310	237	0,6%	0,4%	0,2%

EMTAK jagu	Kokku Eestis (mln eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna lisandväärtusest		
	2012	2003	Muutus 2003-2012 (mln eurot)	2012	2003	Muutus 2003-2012 (%)
Elektrienergia, gaasi jms varustamine	339	252	87	41,5%	48,2%	-6,7%
Kinnisvaraalane tegevus	351	191	160	3,5%	4,3%	-0,8%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	429	177	252	1,3%	1,1%	0,2%
Haldus- ja abitegevused	467	159	308	6,0%	4,2%	1,8%
Majutus ja toitlustus	277	115	162	3,5%	3,0%	0,5%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	243	90	153	4,1%	2,5%	1,6%
Mäetööstus	250	88	162	73,1%	77,2%	-4,1%
Põllumajandus, metsa- majandus ja kalapüük	268	71	196	2,6%	2,9%	-0,3%
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätmekäitlus	60	38	22	16,6%	20,1%	-3,5%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	94	32	62	0,5%	0,1%	0,5%
Muud teenindavad tegevused	82	26	56	2,5%	2,1%	0,4%
Haridus	41	25	16	8,3%	1,8%	6,5%
Kokku	9004	4871	4134	9,0%	7,8%	1,2%

Majandusvaldkondadeks, kus Ida-Virumaa osakaal valdkonna lisandväärtusest oli 2012. aastal kõige kõrgem, on mäetööstus (73,1%), elektrienergia ja gaasiga varustamine (41,5%) ning veevarustus, kanalisatsioon ja jäätmekäitlus (16,6%) (Tabel 29). Samas valdkonnad olid Ida-Virumaa osakaalu mõttes esimesteks ka 2003. aastal. Samas nähtub 2012. ja 2003. aasta osakaale kõrvutades, et Ida-Virumaa osatähtsus on nimetatud kolmes harus veidi kahanenud. See viitab, et teiste regioonide ettevõtted on suutnud lisandväärtust suurendada kiiremini.

Väikseim oli 2012. aastal Ida-Virumaa osakaal valdkonna kogulisandväärtusest kunsti- ja meelelahutuse ning info ja side valdkonnas. Nimetatud valdkondades luuakse Ida-Virumaal ligikaudu pool protsenti kogu vastava valdkonna isandväärtusest Eestis.

Tabel 29. Viis suurima ja viis väikseima osakaaluga majandusvaldkonda Ida-Virumaal 2012. ja 2003. Aastal

2012		2003	
Mäetööstus	73,1%	Mäetööstus	77,2%
Elektrienergia, gaasi jms varustamine	41,5%	Elektrienergia, gaasi jms varustamine	48,2%
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätmekäitlus	16,6%	Veevarustus; kanalisatsioon, jäätmekäitlus	20,1%
Töötlev tööstus	12,4%	Töötlev tööstus	9,3%
Veondus ja laondus	10,7%	Ehitus	4,5%
Muud teenindavad tegevused	2,5%	Hulgi- ja jaekaubandus	2,0%
Hulgi- ja jaekaubandus	2,0%	Haridus	1,8%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	1,3%	Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	1,1%
Info ja side	0,6%	Info ja side	0,4%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	0,5%	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	0,1%

Valdkondadeks, kus Ida-Virumaa osakaal perioodil 2003-2012 kõige enam suurenes on veondus ja laondus (+7,2%), haridus (+6,5%) ning tervishoid ja töötlev tööstus (+3,1%). Seevastu elektrienergia- ja gaasiga varustamises (-6,7%), mäetööstuses (-4,1%) ning veevarustuses (-3,5%) on Ida-Virumaa osakaal valdkonna lisandväärtusest Eestis vähenenud. Mõnevõrra on vähenenud Ida-Virumaa osatähtsus ka põllumajanduses (-0,3%).

Samas tuleb tulemuste tõlgendamisel arvestada, et tegemist on osakaalude muutustega, st näiteks kinnisvara valdkonnas loodud lisandväärtus ei ole Ida-Virumaal kahanenud, vaid kasv on olnud lihtsalt aeglasem kui teistes regioonides.

5.3.1.2. Töötleva tööstuse harud

Käesolevas peatükis vaadeldakse lähemalt ühte majanduse valdkonda – töötlevat tööstust. Töötlevat tööstust peetakse sageli ka majanduse tuumaks, mis loob nõudlust teistele valdkondadele. Näiteks autotööstus loob märkimisväärselt töökohti nii autode hooldusega, remondi, kindlustuse jms seotud teenuste näol. Praeguste kõrge tulutasemega riikide kogemus on näidanud, et ei saa jõuda väga kõrgele tulutasemele läbimata staadiumi, kus töötlev tööstus muutub väga kõrge tootlikkusega sektoriks.

Ida-Virumaa osakaal töötlevas tööstuses tervikuna oli 2012. aastal 12,4% ehk ligikaudu 3 protsenti suurem kui 2003. aastal (9,3%). Samuti on Ida-Virumaa osakaal töötleva tööstuse lisandväärtuses kõrgem kui Ida-Virumaa osakaal majanduses tervikuna. Suurimateks töötleva tööstuse harudeks Eestis olid 2012. aastal lisandväärtuse alusel metalltoodete tootmine, puidutöötlemine ja puittoodete tootmine, elektroonikatööstus ning ka toiduainete tööstus; väikseimad töötleva tööstuse harud olid farmaatsiatööstus, metallitootmine ning nahatööstus (Tabel 30). Võrreldes aastaid 2003 ja 2012 on lisandväärtus kõige enam suurenenud elektroonikatööstuses, metalltoodete tootmises ning elektriseadmete tootmises.

Tabel 30. Töötleva tööstuse harud ja nende lisandväärtuse muutus perioodil 2003-2012

EMTAK jagu	Kokku Eestis (mln eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna lisandväärtusest		
	2012	2003	Kasv 2003-2012	2012	2003	Muutus 2003-2012 (%)
Metalltoodete tootmine	233	97	135	11,3%	17,6%	-6,3%
Puidutöötlemine, puittoodete tootmine	232	158	74	3,6%	0,7%	2,9%
Toiduainete tootmine	185	90	95	8,0%	3,0%	5,0%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	170	29	142	0,0%	4,6%	-4,6%
Elektriseadmete tootmine	130	32	98	2,0%	NA	NA
Mööblitootmine	113	70	44	4,7%	4,1%	0,6%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	112	36	76	27,1%	8,1%	19,0%
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	108	NA	NA	99,6%	NA	NA
Kummi- ja plasttoodete tootmine	69	39	29	4,5%	3,4%	1,1%
Muude mittemetalsetest mineraalidest toodete tootmine	66	62	4	2,3%	5,7%	-3,4%

EMTAK jagu	Kokku Eestis (mln eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna lisandväärtusest		
	2012	2003	Kasv 2003-2012	2012	2003	Muutus 2003-2012 (%)
Rõivatootmine	64	67	-3	10,3%	8,5%	1,7%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	63	34	29	0,9%	10,8%	-9,9%
Muu tootmine	54	46	8	6,5%	1,8%	4,6%
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	49	29	20	41,3%	41,7%	-0,4%
Trükindus ja salvestiste paljundus	48	29	19	2,5%	1,3%	1,2%
Tekstiilitootmine	39	87	-48	6,7%	42,8%	-36,1%
Joogitootmine	38	40	-2	0,1%	1,3%	-1,2%
Mootorsõidukite, haagiste tootmine	35	9	26	5,7%	5,0%	0,7%
Paberi ja pabertoodete tootmine	32	38	-6	NA	1,7%	NA
Muude transpordivahendite tootmine	19	5	14	0,1%	NA	NA
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	15	12	3	9,8%	7,9%	1,9%
Metallitootmine	13	2	10	0,3%	NA	NA
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	6	9	-3	NA	NA	NA
Kokku	1887	1019	868	12,6%	9,3%	3,3%

Ida-Virumaal oli 2012. aastal domineeriv positsioon ühe suhteliselt spetsiifilises ja kohalikel ressurssidel põhinevas töötleva tööstuse harus – koksi ja puhastatud naftatoodete tootmises (Tabel 31). Tegemist on väga kontsentreeritud tööstusharuga ning Ida-Viru regioonis paiknevad selle haru kaks kõige suuremat ettevõtet, milleks on VKG Oil AS (ligi 600 töötajaga) ning Eesti Energia Õlitööstuse AS (üle 300 töötajaga). Väljaspool Ida-Virumaad on selles tööstusharus tegevad vaid üksikud ettevõtted, nt Hansa Biodiesel OÜ Lääne-Virumaal.

Ida-Virumaal luuakse väga oluline osa ka Eesti keemiatööstuse lisandväärtusest (2012. aastal 41,3%). Regioonis tegutseb mitmeid suuri ettevõtteid – näiteks Molycorp Silmet AS (ligi 600 töötajat), Eastman Specialties OÜ (endine Velsicol Eesti), Orica Eesti OÜ, OÜ Kivirand jt. Samas on kogu tööstusharu statistika väga sõltuv üksikute suurte ettevõtete majandustulemustest. Selle illustreerimiseks saab tuua näiteks Molycorp Silmeti, mis teenis 2012. aastal ligikaudu 12,5 mln eurot kahjumit. See mõjutas oluliselt kogu Ida-Virumaa keemiatööstuse haru tulemusi ning Molycorp Silmeti suurest kahjumist tingitud negatiivset lisandväärtust saab pidada üheks peamiseks põhjuseks, miks Ida-Virumaa osakaal kogu keemiatööstuse lisandväärtusest on 2012. aastal samal tasemel võrreldes aastaga 2003, kuigi sel perioodil on regioonis keemiatööstuse mastaap oluliselt kasvanud.

Masinate ja seadmete remondi ja paigalduse harus domineerivad energiatööstusega seotud ettevõtted. Suurimaks tööandjaks on Eesti Energia Tehnoloogiatööstuse AS enam kui 700 töötajaga, olulisteks ettevõteteks on ka OÜ Viru RMT (Viru Keemia Grupiga seotud remondi- ja montaažiteenuseid pakkuv ettevõtte, 294 töötajat) ning Eesti Energia Hoolduskeskus AS (247 töötajat). Samas on selles tööstusharus

Ida-Virumaal ka mitmeid väiksemaid, kuid küllalt edukaid ettevõtteid – OÜ Ametrant Grupp, Eesti Energia Testimiskeskus OÜ, OÜ Testona jt.

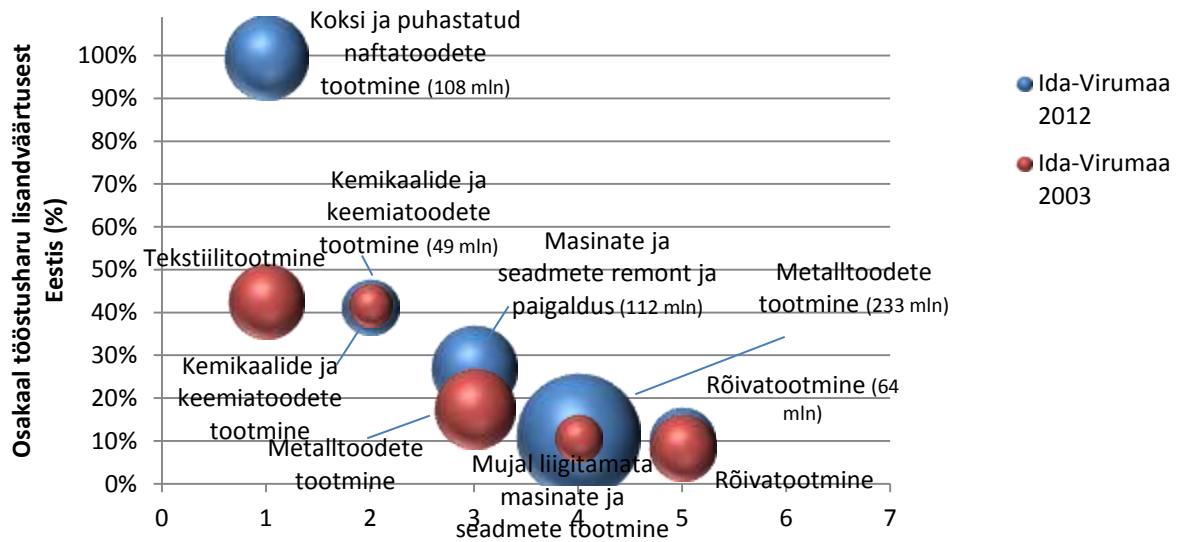
Üheks tööstusharuks, kus Ida-Virumaa osakaal kogu tööstusharu lisandväärtusest on võrdlemisi kõrge, on metalltoodete tootmine (11,3%). Selle tööstusharu olulisemate ettevõtetenäiteid saab nimetada Fortaco Estonia OÜ (üle 350 töötaja), AS Remeksi keskus (üle 300 töötaja), väiksematest ettevõtetest on märkimisäärsed veel OÜ Stako Diler, OÜ Birger, OÜ Vesboard jt.

Ka masinate ja seadmete remondi ja paigalduse harus ning rõivatööstuses on Ida-Virumaa osakaal kogu tööstusharu lisandväärtusest üle 10%. Samas on tegemist mastaabilt väga erinevate tööstusharudega – masinate ja seadmete remondi ja paigalduse harus luuakse nahatootmisega võrreldes Eestis tervikuna mitmetes kordades rohkem lisandväärtust.

Tööstusharud, kus Ida-Virumaal loodava lisandväärtuse osakaal on madalaim, olid 2012. aastal elektroonikatööstus, joogitööstus, mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine (hõlmab tööstuses, ehituses, põllumajanduses, kodumajapidamises ja mujal kasutatavate statsionaarsete, mobiilsete või käeshoitavate masinate ja seadmete tootmist), muude transpordivahendite tootmine (väikelaevad, haagised jms) ning metallitootmine. Mõningatel juhtudel on väikese lisandväärtuse osakaalu taga ettevõtete ümberstruktureerimine ja sulgemine viimastel aastatel. Näiteks joogitootmise osas on madala lisandväärtuse osakaalu üheks oluliseks põhjuseks Eesti mõistes suure joogitootja AS Viru Joogid majandusraskustesse sattumine 2009ndal aastal ja kogu tootmistegevuse koondamine ja üleviimine emafirma AS Tallinna Karastusjoogid alla.

Tabel 31. Viis suurima ja viis väikseima osakaaluga töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal 2012. ja 2003. Aastal

2012		2003	
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	99,6%	Tekstiilitootmine	42,8%
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	41,3%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	41,7%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	27,1%	Metalltoodete tootmine	17,6%
Metalltoodete tootmine	11,3%	Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	10,8%
Rõivatootmine	10,3%	Rõivatootmine	8,5%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	0,9%	Muu tootmine	1,8%
Metallitootmine	0,3%	Paberi ja pabertoodete tootmine	1,7%
Joogitootmine	0,1%	Joogitootmine	1,3%
Muude transpordivahendite tootmine	0,1%	Trükindus ja salvestiste paljundus	1,3%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	0,0%	Puidutöötlemine, puittoodete tootmine	0,7%

Joonis 18. Viis suurima osakaaluga töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, 2012 ja 2003

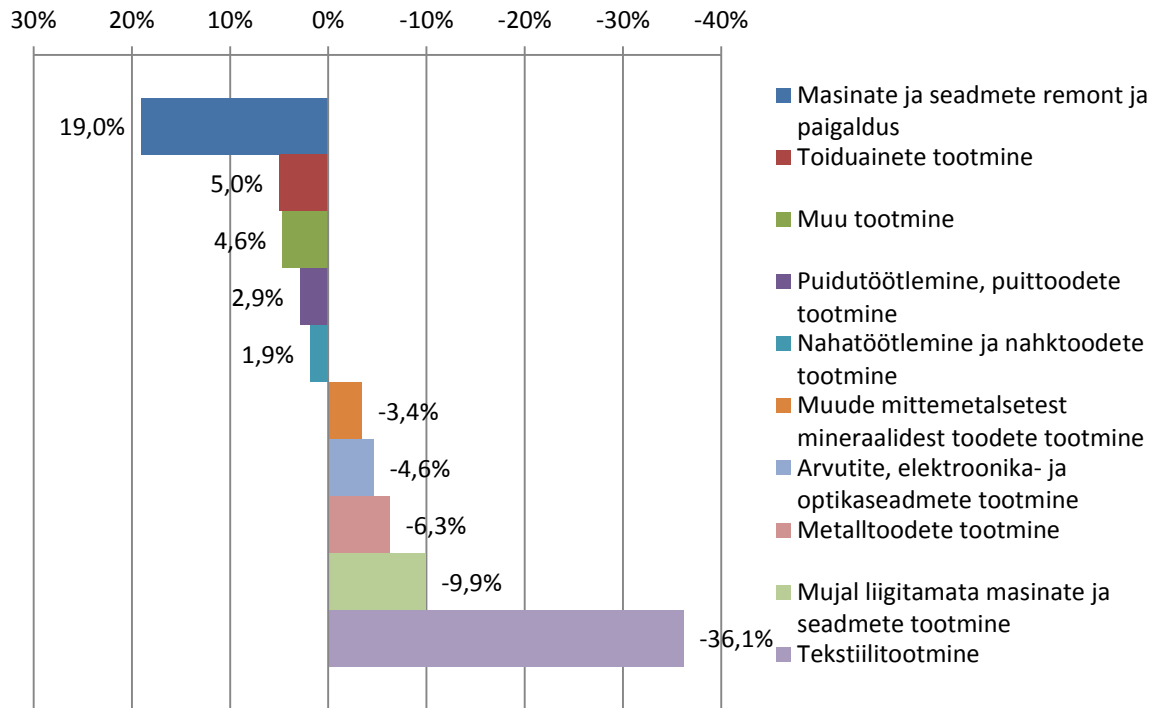
Märkus: Joonisel viitab pallide suurus valdkonna kogulisandväärtusele Eestis, st suurem pall tähendab kogulisandväärtuse mõttes suuremat valdkonda. Valdkonnad on järjestatud osakaalu suuruse alusel, st horisontaalteljel toodud number viitab positsioonile suhteliste osakaalude järjestuses – nt 1 viitab, et tegu on tööstusharuga, mille osas regiooni osakaal kogu haru lisandväärtusest on suurim.

Töötleva tööstuse harud, kus Ida-Virumaal loodud lisandväärtuse osakaal on perioodil 2002-2011 enim kasvanud on masinate ja seadmete remondi ja paigalduse haru (sinna kuuluvad mitmed keemia- ja energiatööstusega seotud korporatsioonide hooldusüksused, nt Eesti Energia Hoolduskeskus AS), toiduainete tootmine ja muu tootmine (hõlmab mitmesuguste kaupade tootmist nagu meditsiiniinstrumendid, sporditarbed, mängud jms). Ligi 2% on regioonis loodud lisandväärtuse osakaal suurenenud ka puidutööstuses (suurimaks ja kiiresti kasvanud ettevõtteks AS Repo Vabrikud) ning nahatööstuses (Joonis 19). Toiduainete tootmises luuakse suur osa kogu regiooni lisandväärtusest AS-s Maag Piimatööstus (202 töötajat); ettevõtte on viimasel kümnendil hoogsalt kasvanud. Väiksematest toiduainetööstuse ettevõtetest saab nimetada veel kalatooteid valmistavat Voka KT OÜ ja OÜ Viru Rand, Sigwar OÜ, Polven Foods jt.

Muu tootmise ettevõtetest on suurimaks Saksamaale ja Austriasse meditsiinidetailide ja instrumentide tootmise ja eksportimisega tegelev OÜ Micro-Fix, samuti lauatennise reketite tootmisele keskendunud AS NTT ning samuti sporditarvete tootmisega tegelev OÜ VR-KODA.

Enim on perioodil 2003-2012 vähenenud Ida-Virumaa osakaal tekstiilitootmises loodud lisandväärtuses, aga ka rõivatööstuses ning muude transpordivahendite tootmises. Selle taga on eelkõige ühe väga suure ettevõtte – Kreenholmi – tegevuse restruktureerimine ja sulgemine. Ettevõtte töötajate arv vähenes 2008. aasta lõpuks 1065ni (võrdluseks 2004. aastal 3800 töötajat), 2010. aasta sügisel lõpetas ettevõtte tegevuse. Selle baasilt loodi ettevõtte Kreenholmi Manufaktuur OÜ, mis jätkas tegevust oluliselt väiksemas mastaabis (2012. aastal 48 töötajat). Tekstiilitootmise tööstusharusse klassifitseerub ka lausriidest polümeersete mikro- ja nanokiududest filtermaterjalide tootmise ja väljatöötamise ning nendest toodete (respiraatorid, analüütilised linnid ja filtrid, separeerimismaterjalid ja teised tooted) valmistamise alal tegutsev AS ESFIL TEHNO, mis on 67 töötajaga haru suurimaks ettevõtteks Ida-Virumaal.

Lisaks tekstiilitööstusele on Ida-Virumaa osakaal loodud lisandväärtuses 2003. aastaga võrreldes märgatavalt langenud mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmises (-9,9%), selle valdkonna ühe suurema ettevõtte saab nimetada aktsiaseltsi EVMET- MEHAANIK.

Joonis 19. Viis enim kasvanud ja enim kahanenud töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, 2003-2012

Üle 6% on kahanenud Ida-Virumaa loodud lisandväärtuse osakaal metalltoodete tootmises. Selle põhjuseks saab eelkõige pidada haru kiiret kasvu ning uute ja kiiresti arenevate ettevõtete lisandumist teistes maakondades. See viitab, et metalltoodete tootmise haru Ida-Virumaal ei ole suutnud teiste regioonidega võrdselt kasvada.

5.3.1.3. Teenusmajanduse harud

Alapeatükis selgitatakse regioonide osakaalu lisandväärtuses teenusmajanduse harudes. Lähtutud on määratlusest, mille alusel teenusmajandusse kuuluvad ettevõtted, mis liigituvad põhitegevusala järgi Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatori EMTAK 2008 jagudesse G-S.

Ida-Virumaa osakaal teenuste sektoris loodud lisandväärtusest oli 2012. aastal ligikaudu 3,9% (Tabel 32), mis on ligikaudu 1,4 protsendipunkti võrra kõrgem kui 2003. aastal. Samas on Ida-Virumaa osakaal nõrkenud teenusmajanduse harudes oluliselt madalam kui töötlevas tööstuses ning majanduses tervikuna. Suurimad teenusmajanduse harud Eestis olid 2012. aastal loodud lisandväärtuse alusel hulgi- ja jaekaubandus, maismaaveondus ja torutransport ning laonduse ja veonduse abitegevused. Proportsionaalselt algtasemega võrreldes on perioodil 2003-2012 oluliselt kasvanud ka programmeerimise haru.

Tabel 32. Teenusmajanduse valdkonnad ja nende kasv perioodil 2003-2012

EMTAK jagu	Kokku Eestis (mln eurot)			Ida-Virumaa osakaal kogu valdkonna lisandväärtusest		
	2012	2003	Kasv 2003-2012	2012	2003	Muutus 2003-2012 (%)
Hulgikaubandus	982	581	401	2,0%	2,0%	0,0%
Jaekaubandus	724	402	322	1,7%	2,3%	-0,7%
Maismaaveondus ja torutransport	416	301	115	6,4%	6,4%	0,0%
Laonduse ja veonduse abitegevused	335	274	61	16,7%	1,1%	15,5%
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	265	141	124	3,1%	0,8%	2,3%
Programmeerimine	213	43	169	0,6%	0,2%	0,3%
Toitlustus	157	66	91	2,7%	2,6%	0,1%
Rentimine ja kasutusrent	144	44	100	10,1%	2,1%	8,0%
Arhitekti- ja inseneritegevused	129	67	62	1,4%	1,2%	0,2%
Majutus	120	49	71	4,7%	3,7%	1,0%
Tööhõive	92	6	86	5,4%	NA	NA
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	90	29	61	1,7%	2,7%	-1,0%
Hoonete ja maastike hooldus	83	22	61	8,9%	3,2%	5,7%
Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	72	29	44	0,8%	0,2%	0,7%
Reklaamindus ja turu-uuringud	71	34	37	0,6%	0,3%	0,3%
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	47	12	35	0,1%	1,1%	-0,9%
Kirjastamine	41	35	6	1,3%	2,2%	-1,0%
Infoalane tegevus	35	6	30	1,8%	0,0%	1,7%
Reisibüroode tegevus	24	15	9	3,9%	2,5%	1,5%
Kino-, telesaadete tootmine; muusika kirjastamine	20	9	11	0,1%	NA	NA
Teadus- ja arendustegevus	7	6	1	1,6%	0,4%	1,2%
Kokku	4068	2169	1897	3,9%	2,4%	1,5%

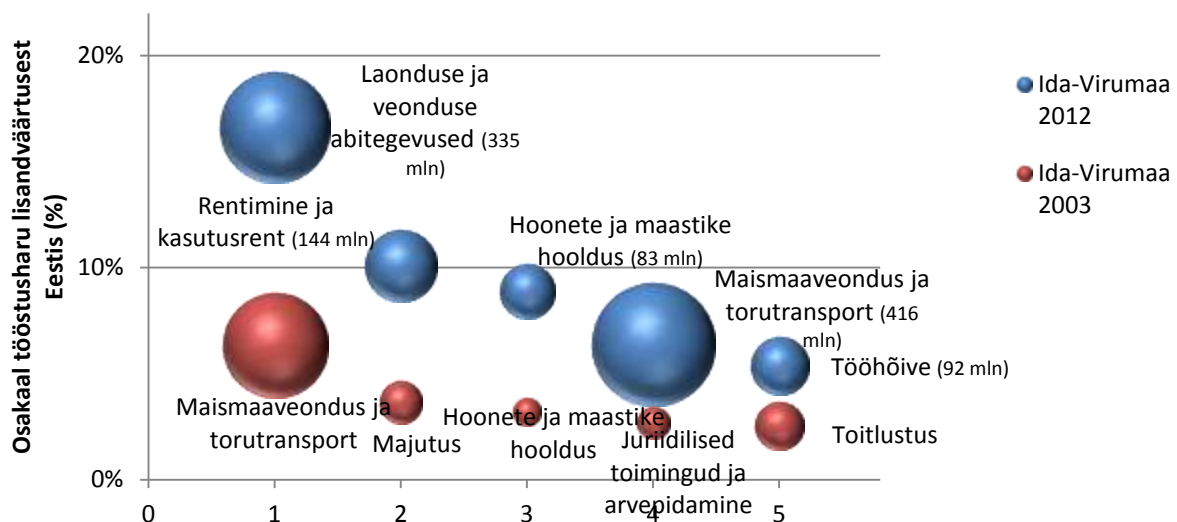
Teenuste sektori haruks, kus Ida-Virumaal loodud lisandväärtuse osakaal kogu vastava haru lisandväärtusest on suurim, on laonduse- ja veonduse abitegevused (Ida-Virumaal loodi 2012. aastal ligikaudu 17% kogu teenusharu lisandväärtusest). See teenusharu hõlmab eriliigilisi laondust ning veondust abistavaid tegevusi, nt transpordi taristu (lennujaamad, sadamad, tunnelid, sillad jne) käitamine, transpordiagentuuride tegevus ja veose/lasti käitlemine. Tegemist on väga suure teenusharuga, mis kogulisandväärtuse järgi on hulgi- ja jaekaubanduse järel teenusharudest kolmas. Haru olulisemad ettevõtted Ida-Virumaal on AS Alexela Sillamäe, AS Sillamäe Sadam, AS SilSteve, AS Transservis-N jt.

Ida-Virumaal luuakse ligikaudu 10% kogu rentimise valdkonna lisandväärtusest Eestis. Selle sisuliseks selgituseks on üks suurettevõtte – VKG Transport OÜ, mis määratleb enda põhitegevusalana raudteeveeremi rentimise. Sisuliselt on tegemist VKG grupi ettevõtteid teenindava firmaga, mis pakub lisaks ka transpordi ja remonditeenuseid.

Ligi 9% on Ida-Virumaa osakaal hoonete ja maastike hoolduse harus loodud lisandväärtuses. Selles teenusharus on regiooni olulisimaks ettevõteteks teede ja tänavate hooldusega tegelev Aktsiaselts N&V (ligi 200 töötajat). Samas on lisandväärtuse kogumahu mõttes tegemist oluliselt väiksema valdkonnaga võrreldes eelnevalt nimetatud laonduse ja veonduse abitegevuste teenusharuga.

Lisaks eelnevale on Ida-Virumaal oluline roll ka maismaaveonduses ja torustranspordis – regioonis loodi 2012. aastal 6,4% kogu teenusharu lisandväärtusest. Suuremate ettevõtetena saab nimetada AS Narva Bussiveod, AS Narva Auto, OÜ Ekspress-Auto L, Järve Bussipark AS, OÜ Ida-Takso jt.

Lisandväärtuse kogumahu mõttes on väiksemad ka tööhõive ja majutuse teenusharud, kus Ida-Virumaal luuakse ligikaudu 5% kogu teenusharu lisandväärtusest. Tööhõive teenusharu hõlmab tööhõiveasutuste tegevust (töövahendusteenuseid), nagu vabade töökohtade registri pidamine ning informatsiooni vahendamine, töötajate suunamine töoandja poolt esitatud vabadele töökohtadele), siia liigitatakse ka ajutise tööjõu ning muu inimressursiga varustamine. Majutus hõlmab küllastajate ja reisijate lühiajalist majutust ning üliõpilaste, töötajate jms isikute pikemaajalist majutamist.

Joonis 20. Viis suurima osakaaluga teenusmajanduse valdkonda Ida-Virumaal 2003. ja 2012. aastal

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus valdkonna kogulisandväärtusele Eestis, st suurem pall tähendab kogulisandväärtuse mõttes suuremat valdkonda. Valdkonnad on järjestatud osakaalu suuruse alusel, st horisontaalteljel toodud number viitab positsioonile suhteliste osakaalude järjestuses – nt 1 viitab, et tegu on teenuste haruga, mille osas regiooni osakaal kogu haru lisandväärtusest on suurim.

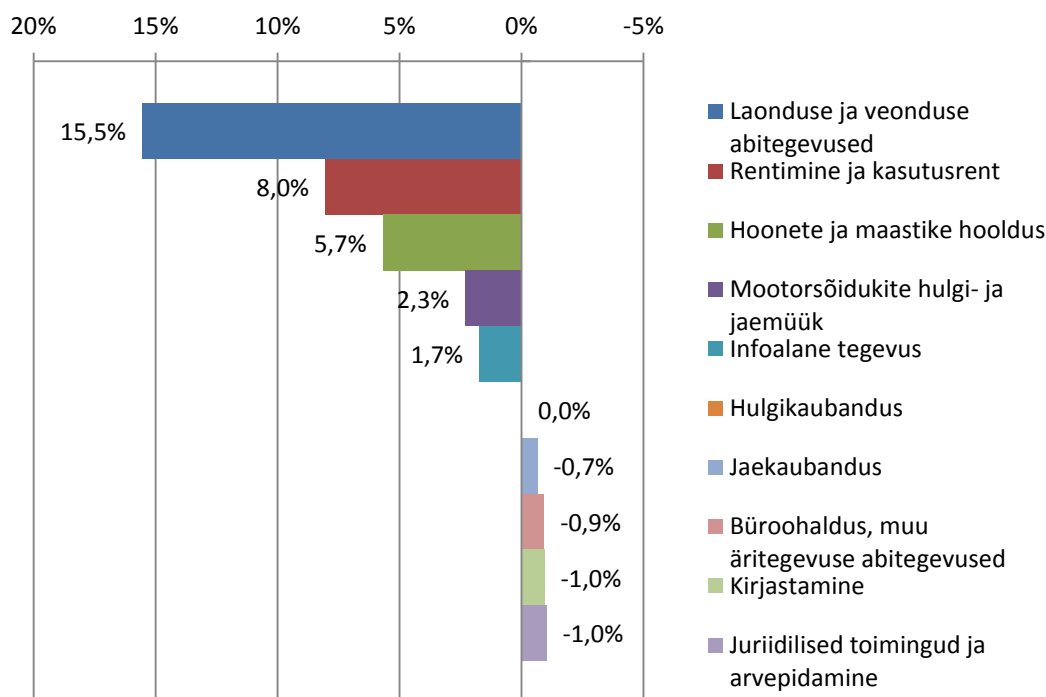
Kõige madalam on Ida-Virumaal loodud lisandväärtuse osakaal järgmistes teenusmajanduse harudes: peakontorite tegevus ja juhtimisalane nõustamine, reklaamindus ja turu-uuringud, programmeerimine, büroohaldus ning kino-, teleasaadete tootmises. Nimetatutest on mastaabilt kõige suuremaks teenusharuks programmeerimine, mis on samuti üheks kõige kiiremini kasvavaks teenusharuks Eestis. Seega on mõneti ohuks, et Ida-Virumaal ei ole tekkinud tugevaid ja kiiresti arenevaid programmeerimise haru ettevõtteid, mis oleks võimelised haru üldisest kasvust osa saama. Ülejäänud teenusharud, kus Ida-Virumaal loodud lisandväärtuse osakaal on madalaim, on lisandväärtuse mahult suhteliselt väiksemad ja vähemolulisemad.

Tabel 33. Viis suurima ja viis väikseima osakaaluga teenusmajanduse valdkonda Ida-Virumaal 2012. ja 2003. Aastal

2012		2003	
Laonduse ja veonduse abitegevused	16,7%	Maismaaveondus ja torutransport	6,4%
Rentimine ja kasutusrent	10,1%	Majutus	3,7%
Hoonete ja maastike hooldus	8,9%	Hoonete ja maastike hooldus	3,2%
Maismaaveondus ja torutransport	6,4%	Juriidilised toimingud ja arvepidamine	2,7%
Tööhõive	5,4%	Toitlustus	2,6%
Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	0,8%	Teadus- ja arendustegevus	0,4%
Reklaamindus ja turu-uuringud	0,6%	Reklaamindus ja turu-uuringud	0,3%
Programmeerimine	0,6%	Programmeerimine	0,2%
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	0,1%	Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	0,2%
Kino-, telesaadete tootmine; muusika kirjastamine	0,1%	Infoalane tegevus	0,0%

Selgitades dünaamikat ehk seda, milliste teenusharude osas on Ida-Virumaa osakaal vastava haru lisandväärtusest enim suurenenud perioodil 2003-2012, saab teha esmase järelduse, et need harud ühtivad paljuski eelnevalt selgitatud teenusmajanduse harudega, mille osas Ida-Virumaa osakaal oli perioodi lõpuks (2012 aastaks) kõige kõrgem (Joonis 21).

Ida-Virumaa osakaal on enim kasvanud laonduse ja veonduse abitegevuste harus (osakaalu kasv 15,5%). Numbriliselt on väga suur kasv olnud ka rentimise ja kasutusrendi valdkonnas (+8,0%), kuid nagu eelnevalt mainitud, saab suure osa sellest kanda ettevõtte VKG Transport, mida võiks sisulises plaanis klassifitseerida transpordiettevõtteks, kiire kasvu arvele. Oluliselt on suurenenud ka Ida-Virumaa panus hoonete ja maastike hooldamise harus loodud lisandväärtusesse (+5,7%). Kolmandaks teenusmajanduse haruks, mille osas Ida-Virumaa panus kogu haru lisandväärtusesse on suurenenud on mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük (+2,3%). Mõnevõrra vähem on suurenenud Ida-Virumaal loodud lisandväärtuse osakaal infoalase tegevuse harus (+1,7%) ja reisibüroode tegevuse harus. Viimasena nimetatutest esimene – infoalane tegevus – hõlmab otsingumootoriga veebiportaalide tegevust, andmetöötlust ja veebihostingut ning teisi peamiselt info vahendamise seotud tegevusi. Selle valdkonna olulisematest Ida-Virumaal registreeritud ettevõtetest saab nimetada OÜ FastVPS Eesti ning OÜ Maailmanavigatsioon. Samas on mõlemad siiski pigem mikroettevõtted ning Ida-Virumaa osakaalu kasv on tingitud sellest, et infoalane tegevus tervikuna on Eestis väike teenusharu, mille statistikat mõjutavad ka üksikute väiksemate ettevõtete näitajad.

Joonis 21. Viis enim kasvanud ja enim kahanenud teenusmajanduse haru Ida-Virumaal 2003-2012

Ida-Virumaa osakaal haru kogulisandväärtusest on enim kahanenud juriidiliste toimingute ja arvepidamise harus (-1%) ja kirjastamises (-1%). Esimene hõlmab advokatuuri liikmete poolt või nende järelevalve all ühe poole huvide juriidilist esindamist nii enne kohut kui kohtus või teistes juriidilistes organites. Kirjastamise teenusharu hõlmab raamatute, brošüüride, infolehtede, sõnaraamatute, entsüklopeediate, atlaste ja maakaartide, ajalehtede, ajakirjade jm perioodika, kataloogide, aadressiraamatute jm trükiste kirjastamist. Vähesel määral on Ida-Virumaa osakaal kogu teenusharu lisandväärtuses kahenenud ka büroohalduse ja muude äritegevuse abitegevuste harus ning jaekaubanduses. See viitab, et nimetatud harudes on teistes Eesti regioonides loodud lisandväärtus suurenenud vaatlusalusel perioodil kiiremini.

5.3.2. Lisandväärtus töötaja kohta

Käesolevas peatükis selgitatakse ühe töötaja kohta arvestatud lisandväärtuse tasemeid Ida-Virumaal. Lisandväärtuse sidumine tööjõuga võimaldab hõlpsalt erinevaid sektoreid võrrelda ning selgitada, millise valdkonna ettevõtte on olnud tootlikumad. Tööjõu tootlikkuse näitajad on lihtne tõlgendada ning need näitajad majanduspoliitika kujundajatele hästi arusaadavad.

5.3.2.1. Majanduse peamised valdkonnad

Lisandväärtuse tasemetest ülevaate pakkumiseks on esmalt majandusvaldkonnad järjestatud ühe töötaja kohta arvutatud lisandväärtuse taseme alusel (Tabel 34 teine veerg). Tabeli järgmistes veergudes on toodud lisandväärtus töötaja kohta vastavas harus Eestis keskmisena ning Ida-Virumaal, sh on esitatud ka osakaal, kui suure protsendi moodustab Ida-Virumaa tase vastava haru Eestis keskmisest tasemest.

Töötaja kohta leitud lisandväärtus Eestis tervikuna oli 2012. aastal kõrgeim elektrienergia ja gaasi valdkonnas. Samas on tegemist eripärase valdkonnaga, kus on väga vähe ettevõtteid, suur riiklik

reguleeritus jne. Seetõttu ei ole väga kõrge lisandväärtus selles valdkonnas hästi võrreldav näiteks töötleva tööstuse valdkonnaga, kus ettevõtete tegevuskeskkond on märgatavalt erinev.

Teistest valdkondadest eristuvad kõrge lisandväärtuse taseme poolest veel kinnisvaraalane tegevus, info ja side ning veonduse ja laondusega seotud tegevused. Kõige madalam oli lisandväärtuse tase 2012. aastal muude teenindavate tegevuste valdkonnas (hõlmab nt kutseorganisatsioonide tegevusi ning arvutite, tarbeesemete ja kodutarvete parandust ja mitmesuguseid mujal liigitamata isikuteenuseid). Ootuspäraselt oli lisandväärtuse tase 2012. aastal madal ka majutuse ja toitlustuse valdkonnas. Ida-Virumaa lisandväärtuse tase tervikuna moodustas 2012. aastal 75% Eesti keskmisest.

Tabel 34. Lisandväärtus töötaja kohta majandusvaldkondades, 2012. ja 2003. aastal

EMTAK jagu	Lisandväärtus kokku 2012 (mln eurot)	Lisandväärtus töötaja kohta Eestis (tuh eurot)			Lisandväärtus Ida-Virumaal				
		2012	2003	Kasv 2003-2012 (tuh eurot)	2012		2003		Muutus võrreldes Eesti keskmisega 2003-2012 (%)
					tuh eurot	osakaal valdkonna keskmisest (%)	tuh eurot	osakaal valdkonna keskmisest (%)	
Elektrienergia, gaasi jms varustamine	339	89,6	16,0	73,6	74,8	83,4%	15,1	94,1%	-10,7%
Kinnisvaraalane tegevus	351	49,0	34,9	14,1	31,4	64,0%	16,3	46,6%	17,4%
Info ja side	546	36,1	21,7	14,4	19,6	54,2%	6,6	30,2%	24,1%
Veondus ja laondus	772	34,6	22,2	12,4	25,9	74,7%	12,2	55,0%	19,7%
Hulgi- ja jaekaubandus	1971	32,7	20,7	12,0	19,1	58,4%	8,4	40,5%	17,9%
Haldus- ja abitegevused	467	32,7	20,5	12,2	30,7	93,9%	14,0	68,5%	25,4%
Veevarustus; kanalisatsioon, jäätmekäitlus	60	28,7	17,9	10,9	19,8	69,0%	13,5	75,7%	-6,7%
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	268	28,6	12,3	16,3	24,2	84,7%	6,8	55,1%	29,6%
Mäetööstus	250	28,1	21,5	6,5	35,0	124,6%	15,6	72,5%	52,1%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	429	28,0	17,1	10,9	13,8	49,5%	8,0	46,8%	2,7%
Ehitus	830	25,1	14,8	10,4	16,4	65,4%	7,6	51,6%	13,8%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	94	24,5	15,9	8,6	15,9	64,9%	2,4	15,0%	49,9%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	243	24,5	11,0	13,6	19,0	77,7%	8,5	77,8%	-0,2%
Töötlev tööstus	1887	23,8	13,0	10,9	27,3	114,8%	6,8	52,3%	62,4%
Haridus	41	23,3	17,1	6,2	21,3	91,4%	8,0	47,1%	44,3%
Majutus ja toitlustus	277	14,5	8,0	6,5	10,3	70,8%	4,5	55,5%	15,3%
Muud teenindavad tegevused	82	12,0	7,8	4,2	8,8	73,9%	3,3	42,9%	31,1%
Kokku	9004	29,1	18,2	10,9	21,9	75,1%	8,7	48,0%	27,1%

Kõige kõrgem lisandväärtuse tase Ida-Virumaal on sarnaselt Eesti kui tervikuga elektrienergiaga ja gaasiga varustamise valdkonnas. Samas jääb regiooni lisandväärtuse tase madalamaks riigi keskmisest. Selle põhjuseks võib pidada mitmeid ühe töötaja kohta arvestatud kõrge lisandväärtusega ettevõtteid teistes maakondades (nt Elektrilevi OÜ, AS Tallinna Küte, AS EG Võrguteenus, Elering AS, AS Eraküte, Adven Eesti AS).

Kõrge lisandväärtus Ida-Virumaal on ka mäetööstuse valdkonnas. Silmapaistvalt kõrge lisandväärtuse tase on Eesti Energia Kaevanduste OÜ-s, samuti Kiviõli Keemiatööstuse OÜs. Lisandväärtuse tasemelt järgneb kolmandana kinnisvaraala tegevus. Selles valdkonnas on silmapaistvalt kõrge lisandväärtuse tasemega nt AS Silport Kinnisvara, AS Meke Sillmäe, OÜ Astri-Narva, OÜ Ühiskodu jt.

Tabel 35. Viis suurima ja viis väikseima ühe töötaja kohta arvatud lisandväärtuse tasemega majandusvaldkonda Ida-Virumaal, 2003. ja 2012. aastal (tuh eurot)

2012		2003	
Elektrienergia, gaasi jms varustamine	74,8	Kinnisvaraala tegevus	16,3
Mäetööstus	35,0	Mäetööstus	15,6
Kinnisvaraala tegevus	31,4	Elektrienergia, gaasi jms varustamine	15,1
Haldus- ja abitegevused	30,7	Haldus- ja abitegevused	14,0
Töötlev tööstus	27,3	Veevarustus; kanalisatsioon, jäätmekäitlus	13,5
Ehitus	16,4	Töötlev tööstus	6,8
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	15,9	Info ja side	6,6
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	13,8	Majutus ja toitlustus	4,5
Majutus ja toitlustus	10,3	Muud teenindavad tegevused	3,3
Muud teenindavad tegevused	8,8	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	2,4

Ootuspäraselt oli kõige madalam lisandväärtuse tase 2012. aastal Ida-Virumaal muude teenindavate tegevuste valdkonnas, majutuses ja toitlustuses. Need valdkonnad on kõige madalama lisandväärtuse tasemega ka Eestis tervikuna.

Võrreldes Ida-Virumaal erinevates majandusvaldkondades loodud lisandväärtuse taset vastava haru Eesti keskmisega, eristub positiivselt mäetööstus, kus regiooni lisandväärtuse tase moodustab üle 120% Eesti keskmisest, samuti on üle keskmise töötleva tööstuse lisandväärtuse tase (Tabel 36). Ülejäänud majandusvaldkondades jääb Ida-Virumaa lisandväärtuse tase Eesti keskmisele mõnevõrra alla.

Tabel 36. Viis suurima ja viis väikseima ühe töötaja kohta arvatud lisandväärtuse osakaaluga majandusvaldkonda Ida-Virumaal, 2003. ja 2012. aastal (lisandväärtuse tase võrreldes vastava haru Eesti keskmisega, %)

2012		2003	
Mäetööstus	124,6%	Elektrienergia, gaasi jms varustamine	94,1%
Töötlev tööstus	114,8%	Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	77,8%
Haldus- ja abitegevused	93,9%	Veevarustus; kanalisatsioon, jäätmekäitlus	75,7%
Haridus	91,4%	Mäetööstus	72,5%
Põllumajandus, metsa- majandus ja kalapüük	84,7%	Haldus- ja abitegevused	68,5%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	64,9%	Kinnisvaraala tegevus	46,6%
Kinnisvaraala tegevus	64,0%	Muud teenindavad tegevused	42,9%
Hulgi- ja jaekaubandus	58,4%	Hulgi- ja jaekaubandus	40,5%
Info ja side	54,2%	Info ja side	30,2%
Kutse-, teadus- ja tehnikaala tegevus	49,5%	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	15,0%

Perioodil 2003-2012 on lisandväärtuse taseme mõttes kõige kiiremini kasvanud valdkonnaks on elektrienergia ja gaasiga varustamise valdkond (mis oli ka perioodi lõpus kõige kõrgema lisandväärtuse tasemega). Märkatavalt on kasvanud ka mäetööstuse lisandväärtuse tase (30 tuh euro võrra), samuti põllumajanduses ja metsanduses (kasv 17 tuh eurot) ning haldus ja abitegevustes (kasv 16 tuh eurot). Kõige aeglasemalt on ühe töötaja kohta arvestatud lisandväärtuse tase kasvanud nendes majandusvaldkondades, kus ka perioodi lõpus ehk 2012. aastal oli lisandväärtuse tase madalaim – majutus ja toitlustus ning muud teenindavad tegevused.

5.3.2.2. Töötleva tööstuse harud

Töötleva tööstuse harudest oli ühe töötaja kohta leitud lisandväärtuse tase 2012. aastal Eestis tervikuna ülekaalukalt kõige kõrgem koksi ja puhastatud naftatoodete tootmises (93 tuh eurot), järgnesid kemikaalide ja keemiatoodete tootmine ning mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine (Tabel 37). Töötlevas tööstuses tervikuna moodustas Ida-Virumaa lisandväärtuse tase 2012. aastal 114,8% Eesti keskmisest töötleva tööstuse tasemest (2003. aastal vaid 52,3%), mis on oluliselt kõrgem kui kõigis majandusvaldkondades kokku.

Tabel 37. Lisandväärtus töötaja kohta töötleva tööstuse harudes, 2012. ja 2003. Aastal

EMTAK jagu	Lisandväärtus kokku 2012 (mln eurot)	Lisandväärtus töötaja kohta Eestis (tuh eurot)			Lisandväärtus Ida-Virumaal				Muutus võrreldes Eesti keskmisega 2003-2012 (%)
		2012	2003	Kasv 2003-2012 (tuh eurot)	2012		2003		
					tuh eurot	osakaal valdkonna keskmisest (%)	tuh eurot	osakaal valdkonna keskmisest (%)	
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	108	93,0	17,4	94,7	109,7	118,3%	NA	NA	NA
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	49	41,1	18,9	22,2	51,5	125,5%	19,6	104,1%	21,4%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	63	32,1	18,5	13,6	8,0	25,1%	6,9	37,4%	-12,3%
Joogitootmine	38	31,9	16,3	15,6	9,7	30,6%	12,3	75,7%	-45,2%
Kummi- ja plasttoodete tootmine	69	31,7	14,9	16,8	25,6	81,0%	6,5	43,8%	37,2%
Paberi ja pabertoodete tootmine	32	30,3	18,1	12,1	NA	NA	13,8	76,4%	NA
Mootorsõidukite, haagiste tootmine	35	30,1	13,2	17,0	14,0	46,4%	12,6	95,6%	-49,2%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	170	29,7	17,9	11,8	2,6	8,9%	11,3	63,1%	-54,2%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	112	29,7	15,2	14,4	16,1	54,3%	9,2	60,3%	-6,0%
Elektriseadmete tootmine	130	27,9	14,9	13,0	13,9	49,8%	NA	NA	NA
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	6	27,4	16,6	10,7	NA	NA	NA	NA	NA
Metalltoodete tootmine	233	27,1	11,4	15,7	20,9	77,3%	7,3	64,3%	12,9%

EMTAK jagu	Lisandväärtus kokku 2012 (mln eurot)	Lisandväärtus töötaja kohta Eestis (tuh eurot)			Lisandväärtus Ida-Virumaal				
		2012	2003	Kasv 2003-2012 (tuh eurot)	2012		2003		Muutus võrreldes Eesti keskmisega 2003-2012 (%)
					tuh eurot	osakaal valdkonna keskmisest (%)	tuh eurot	osakaal valdkonna keskmisest (%)	
Muude transpordivahendite tootmine	19	25,8	16,4	9,4	NA	NA	NA	NA	NA
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	66	23,3	13,8	9,5	13,8	59,3%	7,2	51,9%	7,3%
Trükindus ja salvestiste paljundus	48	23,2	19,0	4,2	15,8	67,9%	6,8	35,8%	32,1%
Muu tootmine	54	21,0	11,3	9,8	11,1	53,0%	6,4	56,6%	-3,7%
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	15	18,8	11,1	7,7	18,8	100,1%	3,4	30,9%	69,1%
Puidutöötlemine, puittoodete tootmine	232	18,8	10,7	8,1	13,6	72,1%	5,9	55,1%	17,0%
Toiduainete tootmine	185	18,5	18,8	-0,3	12,0	65,0%	5,4	28,8%	36,2%
Mööblitootmine	113	18,3	9,8	8,5	12,8	70,2%	4,4	44,5%	25,7%
Metallitootmine	13	16,8	7,3	9,5	6,0	35,5%	NA	NA	NA
Tekstiilitootmine	39	15,6	9,4	6,2	10,2	65,2%	5,3	56,1%	9,1%
Rõivatootmine	64	13,8	8,0	5,8	9,1	65,9%	4,0	49,3%	16,5%
Kokku töötlev tööstus	1887	23,8	13,0	10,8	27,3	114,8%	6,8	52,3%	62,5%

Ida-Virumaa puhul on eripärane väga kõrge lisandväärtuse tase koksi ja puhastatud naftatoodete tootmise tööstusharus (Tabel 38). Nagu eelpool nimetatud, on tööstusharus kaks väga suurt ja edukat ettevõtet. Eriti kõrge on lisandväärtuse tase ettevõttes Eesti Energia Õlitööstus AS (ligi 200 000 eurot), mõnevõrra madalam aktsiaseltsis VKG OIL.

Sarnaselt Eesti kui tervikuna on ka Ida-Virumaal lisandväärtuse tasemelt järgmiseks tööstusharuks keemiatööstus. Keemiatööstuse edukamate ettevõtetena lisandväärtuse tasemelt saab Ida-Virumaal välja tuua ORICA EESTI OÜ, AS NOVOTRADE INVEST, Eastman Specialties OÜ ja OÜ Kiviranna. Kõige suurem ettevõtte – Molycorp Silmet AS – teenis 2012. aastal suhteliselt suurt kahjumit, mistõttu oli ettevõtte lisandväärtuse näitaja negatiivne.

Madalaim lisandväärtuse tase on Ida-Virumaal elektroonikatööstuses, samas oli valdkonnas 2012. aastal vaid kolm tegutsevat mikroettevõtet, mistõttu ei saa valdkonna statistikat usaldusväärseks pidada. Suhteliselt madal tootlikkuse tase oli ka metallitootmises, mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmises, rõivatootmises ja joogitootmises.

Tabel 38. Viis suurima ja viis väikseima ühe töötaja kohta arvatud lisandväärtuse tasemega töötleva tööstuse haru Ida Virumaal, 2003. ja 2012. aastal (tuh eurot)

2012		2003	
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	109,7	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	19,6
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	51,5	Paberi ja pabertoodete tootmine	13,8
Kummi- ja plasttoodete tootmine	25,6	Mootorsõidukite, haagiste tootmine	12,6
Metalltoodete tootmine	20,9	Joogitootmine	12,3
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	18,8	Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	11,3
Joogitootmine	9,7	Toiduainete tootmine	5,4
Rõivatootmine	9,1	Tekstiilitootmine	5,3
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	8,0	Mööblitootmine	4,4
Metallitootmine	6,0	Rõivatootmine	4,0
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	2,6	Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	3,4

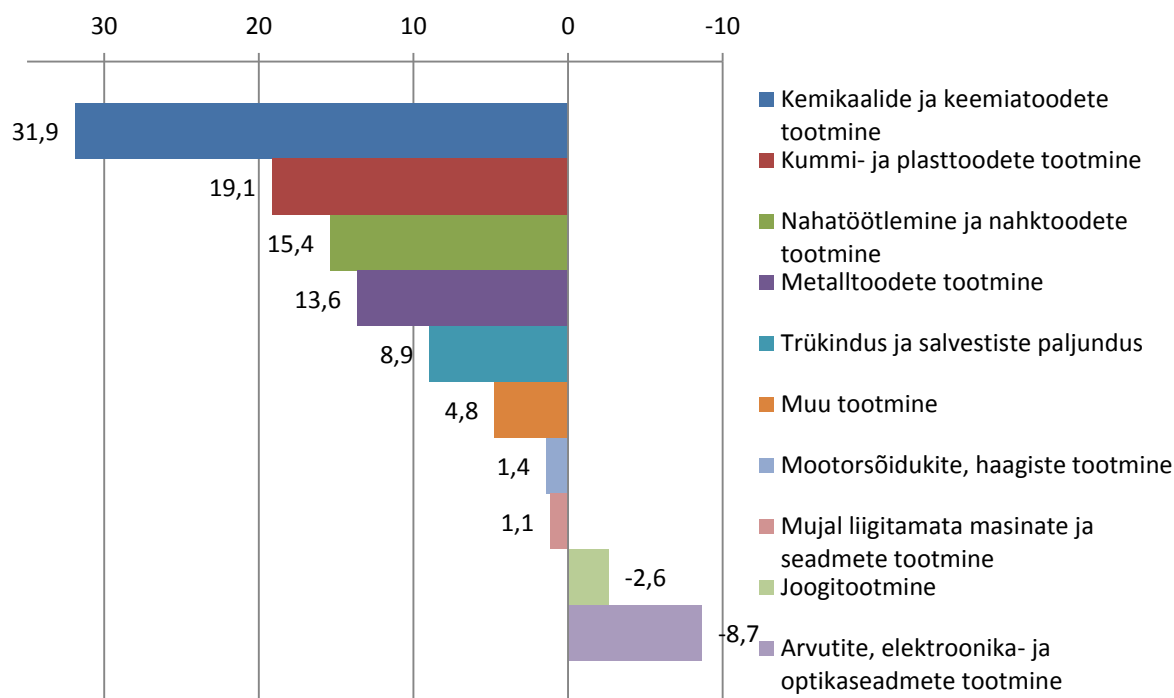
Võrreldes lisandväärtuse tasemeid vastava tööstusharu Eesti keskmisega, paistab lisaks koksi ja puhastatud naftatoodete tootmisele silma ka nahatöötlemise haru, kus tootlikkuse tase on Eesti keskmine. Nahatööstuse ettevõtetest oli 2012. aastal silmapaistvalt kõrge tootlikkuse tase ettevõttes AS SKIVERS HIDES (üle 36 tuh eur), mis valmistab erinevat tüüpi nahast valmistooteid ning samuti sisendeid teistele tööstusharudele (nt autotööstusele). Teistes töötleva tööstuse harudes jäi ühe töötaja kohta arvestatud tootlikkuse tase madalamaks vastava haru Eesti keskmisest.

Tabel 39. Viis suurima ja viis väikseima ühe töötaja kohta arvatud lisandväärtuse osakaaluga töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, 2003. ja 2012. aastal (lisandväärtuse tase võrreldes vastava haru Eesti keskmisega, %)

2012		2003	
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	125,5%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	104,1%
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	118,3%	Mootorsõidukite, haagiste tootmine	95,6%
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	100,1%	Paberi ja pabertoodete tootmine	76,4%
Kummi- ja plasttoodete tootmine	81,0%	Joogitootmine	75,7%
Metalltoodete tootmine	77,3%	Metalltoodete tootmine	64,3%
Mootorsõidukite, haagiste tootmine	46,4%	Kummi- ja plasttoodete tootmine	43,8%
Metallitootmine	35,5%	Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	37,4%
Joogitootmine	30,6%	Trükindus ja salvestiste paljundus	35,8%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	25,1%	Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	30,9%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	8,9%	Toiduainete tootmine	28,8%

Ülekaalult kõige enam on tootlikkuse tase perioodil 2003-2012 suurenenud Ida-Virumaal kemikaalide ja keemiatoodete tootmises, järgneb kummi- ja plasttoodete tootmine ning nahatöötlemine ja nahktoodete

tootmine, samuti kuuluvad viie suurima tootlikkuse kasvuga harude hulka metalltoodete tootmine, trükindus ja muu tootmine (Joonis 22)²².

Joonis 22. Viis suurima ja viis väikseima ühe töötaja kohta arvatud lisandväärtuse kasvuga töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, 2003-2012 (tuh eurot)

Kõige aeglasema tootlikkuse kasvuga on vaatlusalusel perioodil Ida-Virumaal olnud need harud, mis paistsid silma ka madala tootlikkuse tasemega vaadeldava perioodi lõpus (aastal 2012) – elektroonikatööstus, joogitootmine, mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine. Seejuures tuleb veelkord tähelepanu juhtida väga väikesele ettevõtete arvule Ida-Virumaal nendes tööstusharudes.

5.3.2.3. Teenusmajanduse harud

Teenuste sektori harudest oli Eestis tervikuna kõige kõrgem lisandväärtuse tase 2012. aastal rentimises ja kasutusrendis, laonduse- ja veonduse tugiteenustes ja hulgikaubanduses (Tabel 40). Teenuste sektoris kokku moodustas Ida-Virumaa lisandväärtuse tase 2012. aastal 81% Eesti keskmisest teenusmajanduse tasemes. Seega, kui töötleva tööstuse tootlikkuse tase Ida-Virumaal on ligikaudu 114,8% Eesti keskmisest, siis teenusmajanduse harudes luuakse Ida-Virumaal ühe töötaja kohta suhteliselt vähem lisandväärtust.

²² Jooniselt on puudu kõrgeima tootlikkuse tasemega tööstusharu – koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine – kuna 2003. aasta kohta ei ole selles tööstusharus usaldusväärseid andmeid.

Tabel 40. Lisandväärtus töötaja kohta teenusmajanduse harudes 2012. ja 2003. Aastal

EMTAK jagu	Lisandväärtus kokku 2012 (mln eurot)	Lisandväärtus töötaja kohta Eestis (tuh eurot)			Lisandväärtus Ida-Virumaal				
		2012	2003	Kasv 2003-2012 (tuh eurot)	2012		2003		Muutus võrreldes Eesti keskmisega 2003-2012 (%)
					tuh eurot	osakaal valdkonna keskmisest (%)	tuh eurot	osakaal valdkonna keskmisest (%)	
Rentimine ja kasutusrent	144	70,3	33,6	36,7	54,2	77,1%	18,4	54,8%	22,3%
Laonduse ja veonduse abitegevused	335	57,3	37,4	19,9	46,7	81,5%	21,6	57,7%	23,9%
Hulgikaubandus	982	52,9	34,4	18,5	37,1	70,1%	15,0	43,6%	26,5%
Peakontorite tegevus; juhtimiselane nõustamine	72	45,2	27,6	17,6	40,0	88,4%	5,0	17,9%	70,5%
Reklaamindus ja turu-uuringud	71	37,7	19,3	18,3	9,8	26,1%	4,6	23,6%	2,5%
Programmeerimine	213	37,0	21,0	16,0	21,2	57,2%	5,7	27,3%	29,9%
Infoalane tegevus	35	36,2	21,9	14,4	24,0	66,3%	NA	NA	NA
Tööhõive	92	34,6	12,4	22,3	38,2	110,1%	NA	NA	NA
Teadus- ja arendustegevus	7	32,4	19,5	12,9	18,0	55,5%	10,6	54,6%	0,9%
Kino-, telesaadete tootmine; muusika kirjastamine	20	31,1	34,4	-3,3	10,0	32,2%	NA	NA	NA
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	47	28,7	28,4	0,3	10,4	36,3%	NA	NA	NA
Maismaaveondus ja torutransport	416	28,2	17,3	10,9	22,1	78,3%	11,2	64,7%	13,5%
Reisibüroode tegevus	24	27,9	16,4	11,5	16,1	57,6%	9,2	56,4%	1,2%
Arhitekti- ja inseneritegevused	129	26,7	16,6	10,1	15,3	57,4%	5,9	35,4%	22,1%
Kirjastamine	41	22,3	17,3	5,0	11,1	49,9%	6,7	38,8%	11,0%
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	265	22,1	15,4	6,7	18,1	82,1%	5,2	33,8%	48,3%
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	90	19,6	12,8	6,8	11,5	58,6%	11,2	87,1%	-28,5%
Majutus	120	18,6	11,4	7,2	13,9	74,9%	6,3	55,2%	19,7%
Hoonete ja maastike hooldus	83	17,3	7,5	9,8	29,3	169,6%	6,0	80,7%	88,9%
Jaekaubandus	724	17,1	8,7	8,4	9,9	57,9%	5,0	57,3%	0,6%
Toitlustus	157	13,4	7,0	6,4	9,0	67,2%	3,6	51,0%	16,2%
Kokku teenusmajandus	4068	36,0	22,8	13,2	29,1	81,0%	13,0	57,0%	24,0%

Kõige kõrgema lisandväärtusega teenusmajanduse harudeks Ida-Virumaal olid 2012. aastal rentimine ning laonduse ja veonduse abitegevused (Tabel 41). Samad teenusharud on kaks suurima lisandväärtuse tasemega haru ka Eestis tervikuna. Rentimise ettevõtetest paistsid Ida-Virumaal suure lisandväärtuse tasemega silma VKG Transport OÜ, OÜ Tulika Rent, OÜ Baltic Deal, OÜ Extrahaus, OÜ KLARK jt.

Laonduse ja veonduse abitegevuste osas on lisandväärtuse tasemelt edukamad ettevõtted Ida-Virumaal mikroettevõtted West-Orient OÜ, OÜ IdaMakler ning suurematest ettevõtetest AS Alexela Sillamäe ja AS Sillamäe Sadam.

Madalaim oli lisandväärtuse tase mõneti ootuspäraselt ja teiste Eesti regioonidega sarnaselt toitlustuses. Samas on mõneti üllatav madal lisandväärtuse tase reklaaminduses ja turu uuringutes ning kino- ja telesaadete tootmises ja muusika kirjastamises.

Tabel 41. Viis suurima ja viis väikseima ühe töötaja kohta arvatud lisandväärtuse tasemega teenusmajanduse haru Ida Virumaal, 2003. ja 2012. aastal (tuh eurot)

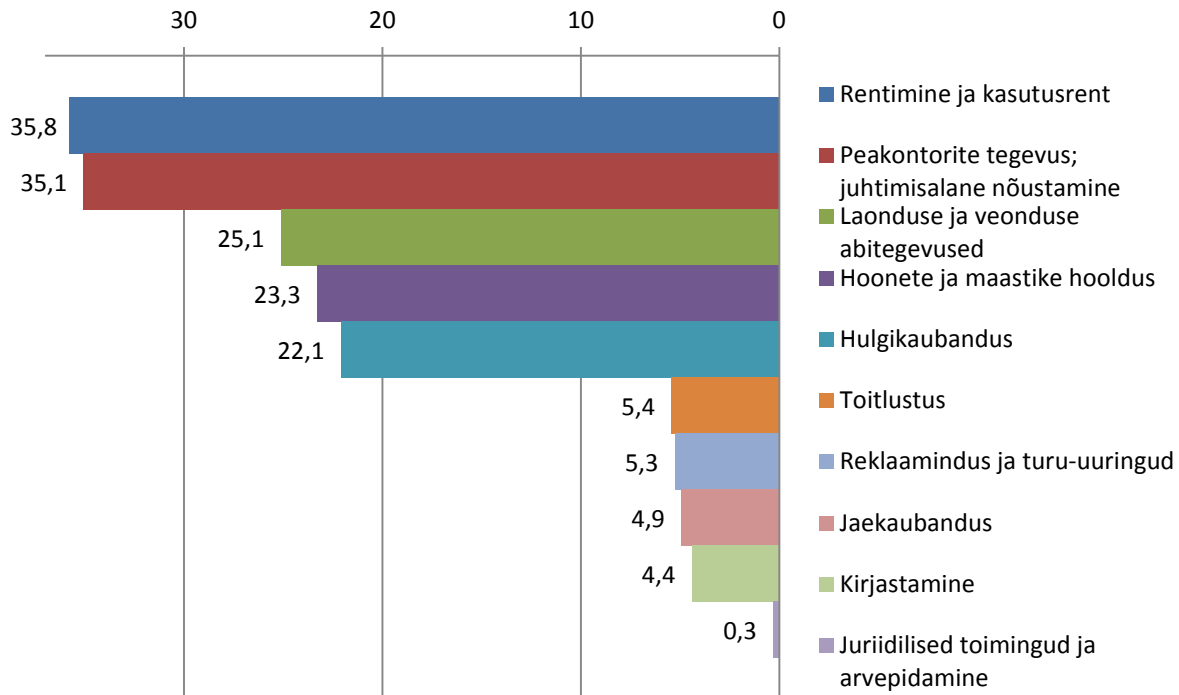
2012		2003	
Rentimine ja kasutusrent	54,2	Laonduse ja veonduse abitegevused	21,6
Laonduse ja veonduse abitegevused	46,7	Rentimine ja kasutusrent	18,4
Peakontorite tegevus; juhtimiselane nõustamine	40,0	Hulgikaubandus	15,0
Tööhõive	38,2	Maismaaveondus ja torutransport	11,2
Hulgikaubandus	37,1	Juriidilised toimingud ja arvepidamine	11,2
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	10,4	Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	5,2
Kino-, telesaadete tootmine; muusika kirjastamine	10,0	Jaekaubandus	5,0
Jaekaubandus	9,9	Peakontorite tegevus; juhtimiselane nõustamine	5,0
Reklaamindus ja turu-uuringud	9,8	Reklaamindus ja turu-uuringud	4,6
Toitlustus	9,0	Toitlustus	3,6

Võrreldes vastava teenusharu Eesti keskmise lisandväärtuse tasemega paistab positiivselt silma hoonete ja maastike hoolduse haru, kus Ida-Virumaal loodi 2012. aastal ühe töötaja kohta 170% haru keskmisest lisandväärtuse tasemest. Üle keskmise on ka tööhõive haru lisandväärtuse tase. Selle teenusharu edukamate ettevõttena saab nimetada OÜ Primus Easti, ja OÜ Personaali. Teenusmajanduse harude tootlikkuse tasemete ühtlustumist Eesti keskmisega illustreerib ka järgnevas tabelis toodud võrdlus 2003. aastaga.

Tabel 42. Viis suurima ja viis väikseima ühe töötaja kohta arvatud lisandväärtuse osakaaluga teenusmajanduse haru Ida-Virumaal, 2003. ja 2012. aastal (lisandväärtuse tase võrreldes vastava haru Eesti keskmisega, %)

2012		2003	
Hoonete ja maastike hooldus	169,6%	Juriidilised toimingud ja arvepidamine	87,1%
Tööhõive	110,1%	Hoonete ja maastike hooldus	80,7%
Peakontorite tegevus; juhtimiselane nõustamine	88,4%	Maismaaveondus ja torutransport	64,7%
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	82,1%	Laonduse ja veonduse abitegevused	57,7%
Laonduse ja veonduse abitegevused	81,5%	Jaekaubandus	57,3%
Teadus- ja arendustegevus	55,5%	Arhitekti- ja inseneritegevused	35,4%
Kirjastamine	49,9%	Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	33,8%
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	36,3%	Programmeerimine	27,3%
Kino-, telesaadete tootmine; muusika kirjastamine	32,2%	Reklaamindus ja turu-uuringud	23,6%
Reklaamindus ja turu-uuringud	26,1%	Peakontorite tegevus; juhtimiselane nõustamine	17,9%

Aastatel 2003-2012 suurenes teenusmajanduse harudest lisandväärtuse tase Ida-Virumaal kõige enam peakontorite tegevuse ja rentimise ja kasutusrendi valdkonnas (Joonis 23). Esimesena nimetatu hõlmab ettevõtete ja muude organisatsioonide nõustamist ja abistamist juhtimisküsimustes: strateegilist ja organisatsioonilist plaanmist; finantsplaanmist ja eelarve koostamist; turunduse eesmärke ja poliitikat; inimressursside poliitikat, praktikat ja planeerimist; tootmise ja juhtimise plaanmist.

Joonis 23. Viis suurima ja viis väikseima ühe töötaja kohta arvatud lisandväärtuse kasvuga teenusmajanduse haru Ida-Virumaal, 2003-2012 (tuh eurot)

Teistest teenusmajanduse harudest on viie kiireima tootlikkuse kasvuga harude seas laonduse ja veonduse abitegevused, hoonete ja maastike hooldus ning hulgikaubandus. Lisandväärtuse taseme kasv on olnud kõige väiksem juriidiliste toimingute ja arvepidamise harus, kirjastamises, jaekaubanduses, toitlustuses ning reklaaminduses ja turu-uuringutes.

5.3.3. Kokkuvõtte teenimisvõime indikaatorite muutustest perioodil 2003-2012

Järgnevas tabelis on ühel teljel toodud regiooni osakaal tööstusharu töäjõus (%) ning teisel teljel regiooni osakaalu muutus vastava haru lisandväärtuses perioodil 2003-2012. See tähendab, et tabeli alumises vasakpoolses lahtris on need tööstusharud, kus Ida-Virumaa osakaal kogu haru töäjõus on 2012. aastal väike ning mille osas Ida-Virumaa osakaal kogu tööstusharu lisandväärtusest on perioodil 2003-2012 kahanenud. Parempoolses ülemises lahtris on seevastu need tööstusharud, kus Ida-Virumaal hõivatud töötajate osakaal kogu haru töäjõust on suhteliselt suur ning ühtlasi on perioodil 2003-2012 suurenenud Ida-Virumaa osakaal vaatlusaluse haru lisandväärtusest. Teisisõnu, tabeli ülemine osa sisaldab neid tööstusharusid, mille osas Ida-Virumaa konkurentsipositsioon on paranenud, alumine rida aga neid, kus positsioon on muutunud nõrgemaks.

Märkimisväärse töäjõu osakaaluga ning ühtlasi kiire lisandväärtuse osakaalu kasvuga tööstusharud on masinate ja seadmete remont ja paigaldus ning muu tootmine. Suur on Ida-Virumaal hõivatute osakaal

kogu tööstusharu tööjõust koksi ja puhastatud naftatoodete tootmises, keemiatööstuses ning samuti rõivatööstuses, kuid nende harude osas ei ole Ida-Virumaa panus kogu tööstusharu lisandväärtusesse oluliselt muutunud. See viitab, et haru ei ole kasvanud kiiremini kui Eestis keskmiselt. Erandlikuks on koksi ja puhastatud naftatoodete haru, kus Ida-Virumaal on ka varasemalt olnud domineeriv positsioon ning Ida-Virumaa dünaamika iseloomustab sisuliselt kogu haru muutusi. Väga kõrge on Ida-Virumaa osakaal ka keemiatööstuse tööjõus ning osakaalu edasine suurendamine võib nendes tööstusharudes olla keeruline. Suhteliselt nõrgema konkurentsipositsiooniga on arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine ning mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine, kus Ida-Virumaal hõivatud töötajate osakaal on väike ja siin loodud lisandväärtus on kogu haru lisandväärtusega võrreldes kasvanud oluliselt aeglasemalt.

Samas on regiooni jaoks mõneti ohtlik, et Eestis tervikuna tööhõive mõttes oluline tööstusharu nagu metalltoodete tootmine ei ole suutnud osakaalu lisandväärtuses säilitada. Seevastu positiivselt paistab silma toiduainete tootmine, kus Ida-Virumaal on suhteliselt oluline roll tööjõus ning samas on tööstusharu suutnud lisandväärtuse osakaalu kasvatada. Samuti on kasvanud Ida-Virumaa roll puidutööstuses.

	<ul style="list-style-type: none"> Toiduainete tootmine Puidutöötlemine, puit- ja korktoodete tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> Muu tootmine Masinate ja seadmete remont ja paigaldus 	osakaalu kasv 2% ja enam	Osakaalu muutus haru kogulisandväärtusest 2003-2012 (%)
<ul style="list-style-type: none"> Joogitootmine Trükindus ja salvestiste paljundus Paberi ja pabertoodete tootmine Muude transpordivahendite tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> Elektriseadmete tootmine Kummi- ja plasttoodete tootmine Mööblitootmine Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine Rõivatootmine 	-2% - +2%	
<ul style="list-style-type: none"> Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> Tekstiilitootmine Ehitusmaterjalide tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> Metalltoodete tootmine 	osakaalu langus 2% ja enam	

alla 3%

3-10%

üle 10%

Osakaal tööstusharu tööjõus 2012 (%)

Joonis 24. Ida-Virumaa töötleva tööstuse harude osakaal kogu vastava haru tööjõus (2012) ja osakaalu muut kogu vastava haru lisandväärtuses (2003-2012)

Teenuste sektori harude seas paistavad Ida-Virumaal silma laondus ja veonduse abitegevused, majutus (hotellindus jms) ning rentimine (Joonis 25). Need on harud, kus Ida-Virumaal töötab suhteliselt suur osakaal kogu haru tööjõust ning ühtlasi on suurenenud Ida-Virumaa panus kogu haru lisandväärtusesse. Võrdlemisi hea konkurentsipositsioon on teenusharudest ka reisibüroode tegevusel ning hoonete ja

maastike hooldusel. Nimetatud teenusharudes ei ole Ida-Virumaa osakaal tööjõus küll suur, kuid samas on perioodil 2003-2012 suurenenud Ida-Virumaa panus haru lisandväärtusesse. Suhteliselt kõige nõrgem konkurentsipositsioon on Ida-Virumaal kirjastamises, kus Ida-Virumaa osakaal kogu haru hõivest on madal ning ühtlasi on kahanenud ka regionis loodud lisandväärtuse osa. Madalaks võib Ida-Virumaal pidada ka programmeerimise haru konkurentsipositsiooni, kus nii hõivatute hulk kui ka lisandväärtuse osakaal on väga madal. Pigem nõrgaks tuleb pidada ka büroohalduse, juriidilised toimingute ja arvepidamise ning jaekaubanduse konkurentsipositsiooni. Nimetatud harudes on küll Ida-Virumaal tööl suhteliselt oluline osa kogu haru tööjõust, kuid samas on nendes harudes Ida-Virumaal loodud lisandväärtuse osa kahanenud.

<ul style="list-style-type: none"> • Teadus- ja arendustegevus • Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine • Infoalane tegevus 	<ul style="list-style-type: none"> • Reisibüroode tegevus • Hoonete ja maastike hooldus 	<ul style="list-style-type: none"> • Laondus ja veonduse abitegevused • Majutus • Rentimine ja kasutusrent • Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük 	Osakaalu muutus haru kogulisandväärtusest 2003-2012 (%)	
<ul style="list-style-type: none"> • Programmeerimine 	<ul style="list-style-type: none"> • Reklaamindus ja turu-uuringud • Hulgikaubandus • Arhitekti- ja inseneritegevused • Toitlustus 	<ul style="list-style-type: none"> • Maismaaveondus 		osakaalu kasv 0,5% ja enam
<ul style="list-style-type: none"> • Kirjastamine 	<ul style="list-style-type: none"> • Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused • Juriidilised toimingud ja arvepidamine • Jaekaubandus 			osakaalu langus 0,5% ja enam
alla 2%	2-5%	üle 5%		

Osakaal teenusmajanduse haru tööjõus 2012 (%)

Joonis 25. Ida-Virumaa teenusmajanduse harude osakaal kogu vastava haru tööjõus (2012) ja osakaalu muut kogu vastava haru lisandväärtuses (2003-2012)

5.4. Kohanemisvõime

Uuringuaruande selles peatükis selgitatakse esmalt ettevõtluse demograafia näitajaid – aktiivsete ettevõtete arvu, sündinud ja surnud ettevõtteid. See võimaldab hinnata, kuivõrd edukalt on regiooni ettevõtlus suutnud kohaneda muutunud raamtingimustega. Lisaks käsitletakse käesolevas peatükis innovaatilise tegevuse kui konkurentsivõime teguri rolli Ida-Virumaa ettevõtlussektoris. Analüüsil tuginetakse eelkõige Euroopa Ühenduse innovatsiooniuringule CIS (community innovation survey). Lisaks ettevõtete innovaatilisele tegevusele ja nendele tehtud kulutustele analüüsime ettevõtete valmisolekut panustada toote- ja protsessiinnovatsiooni protsessidesse.

5.4.1. Aktiivsete ettevõtete arv

5.4.1.1. Majanduse peamised valdkonnad

Aktiivsete ettevõtete arv Eestis on võrreldes 2004. aastaga kasvanud 27839 ettevõtte võrra. Ida-Virumaa ettevõtete osakaal kogu Eesti aktiivsete ettevõtete hulgast 2012. aastal oli 6,1%. Aktiivseid ettevõtteid on enim hulgi- ja jaekaubanduse, kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse ning ehituse valdkondades. Aktiivsete ettevõtete arv ei vähenenud vaadeldaval perioodil üheski valdkonnas. Võrreldes Eesti kui tervikuga on aktiivsete ettevõtete osakaal Ida-Virumaal elektrienergia ja gaasi ning kinnisvaraalse tegevuse valdkondades. Võrreldes aastaga 2004, on Ida-Virumaal enim kasvanud kinnisvaraalse tegevuse, hulgi- ja jaekaubanduse, kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse ning veonduse ja laondusega tegelevate asutuste hulk. Kuna lisaks sellele on kasvanud tugevalt ka muid teenindavaid tegevusi pakkuvate ettevõtete ja hariduse valdkonna ettevõtete hulk, võime nentida, et suurim kasv on toimunud just teenusmajanduse harudes.

Tabel 43. Aktiivsete ettevõtete arv Eestis

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Aktiivsete ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Hulgi- ja jaekaubandus	15765	870	817	341
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	10658	5969	343	259
Ehitus	9030	5174	437	287
Töötlev tööstus	6490	1425	257	25
Kinnisvaraalne tegevus	5012	2517	1028	971
Veondus ja laondus	4740	2011	368	258
Haldus- ja abitegevused	4535	3077	168	128
Info ja side	3774	2380	101	74
Majutus ja toitlustus	2382	811	115	62
Muud teenindavad tegevused	1726	941	216	185
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	1396	979	96	91
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	1273	503	130	94
Haridus	968	515	75	58
Finants- ja	901	446	34	28

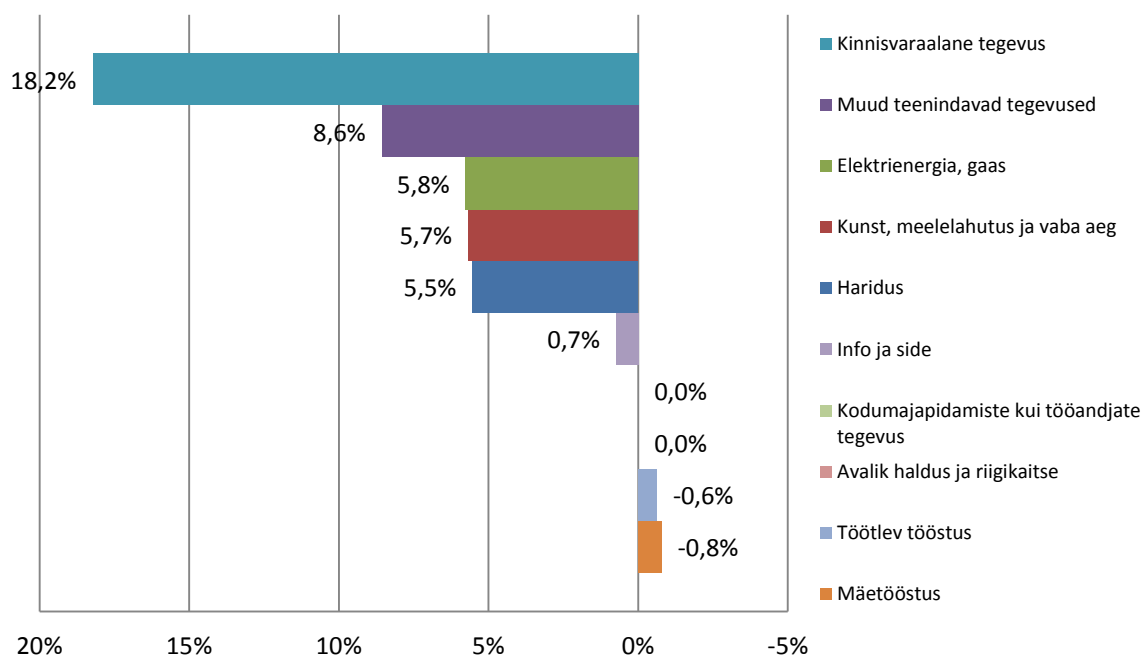
EMTAK jagu	Kokku Eestis		Aktiivsete ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
kindlustustegevus				
Veevarustus ja jäätmekäitlus	310	108	31	14
Elektrienergia, gaas	235	43	27	16
Mäetööstus	142	72	7	3
Avalik haldus ja riigikaitse	0	-2	1	1
Kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus	0	0	1	1
Kokku	69337	27839	4252	2896

Ida-Virumaa ja Eesti võrdluses on domineerivad valdkonnad suhteliselt sarnased. Enim aktiivseid ettevõtteid tegutsevad kinnisvaraalse tegevuse, hulgi- ja jaekaubanduse, kutse-, teadus- ja tehnikaalse tegevuse, ehituse, töötlev tööstuse, veonduse ja laonduse ja haldus- ja abitegevuste valdkondades. Võrreldes kogu Eestiga ning IKT ettevõtete üldise arenguga on üllatav Ida-Virumaa info ja side valdkonna ettevõtete väike hulk. Samas Statistikaameti andmete järgi sellised ettevõtted 2004. aastal Ida-Virumaal puudusid. 2012. aasta majandusaasta aruannete alusel olid suurima käibega ettevõtted Ida-Virumaal peamiselt tootmis-, eelkõige keemiatööstusettevõtted – Eesti Energia Kaevandused AS, EESTI ENERGIA ÕLITÖÖSTUS AS, Evail Oil OÜ, Eastman Specialties OÜ, Novotrade Invest AS, ALEXELA SILLAMÄE AS, Maag Piimatööstus AS, Eesti Energia Tehnoloogiatööstus AS, Ecometal AS, Kiviõli Keemiatööstuse OÜ, VKG Energia OÜ ja Ida-Viru Keskaigla SA. Suurimat kasumit teenisid EESTI ENERGIA ÕLITÖÖSTUS AS, ALEXELA SILLAMÄE AS, VKG TRANSPORT AS, Kiviõli Keemiatööstuse OÜ, Fortaco Estonia OÜ, Aktsiaselts REPO VABRIKUD, Järve Biopuhastus OÜ ja Sillamäe Sadam AS.

Tabel 44. Viis majandusvaldkonda Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal on suurim/väikseim, 2004 ja 2012

2012		2004	
Kinnisvaraalne tegevus	21%	Mäetööstus	77,2%
Muud teenindavad tegevused	13%	Elektrienergia, gaasi jms varustamine	48,2%
Elektrienergia, gaas	11%	Veevarustus; kanalisatsioon, jäätmekäitlus	20,1%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	10%	Töötlev tööstus	9,3%
Veevarustus ja jäätmekäitlus	10%	Ehitus	4,5%
Haldus- ja abitegevused	4%	Veevarustus ja jäätmekäitlus	8%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalne tegevus	3%	Elektrienergia, gaas	6%
Info ja side	3%	Mäetööstus	6%
Avalik haldus ja riigikaitse	0%	Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	5%
Kodumajapidamiste kui tööandjate tegevus	0%	Töötlev tööstus	5%

Ida-Virumaa puhul on aktiivsete ettevõtete osatähtsus 2012. aastal jäänud samale tasemele võrreldes 2004. aastaga. Perioodil 2004-2012 aktiivsete ettevõtete osas suhteliselt enam kasvanud majandusvaldkondadeks on olnud kinnisvaraalne tegevus, elektrienergia ja gaasitootmine ning tervishoid ja sotsiaalhoolekanne. Aktiivsete ettevõtete osakaal on vähenenud haldus ja abitegevuste, info ja side ehituse, kutse-, teadus- ja tehnikaalse tegevuse ja avaliku halduse valdkondades.

Joonis 26. Viis majandusvaldkonda, kus Ida-Virumaa osakaal aktiivsetest ettevõtetest on enim kasvanud, 2004-2012

Ida-Virumaa ettevõtlusprofiili iseloomustavad pigem suured tootmis- ja keemiatööstusettevõtted, mistõttu aktiivsete ettevõtete arv paistab väike.

5.4.1.2. Töötleva tööstuse harud

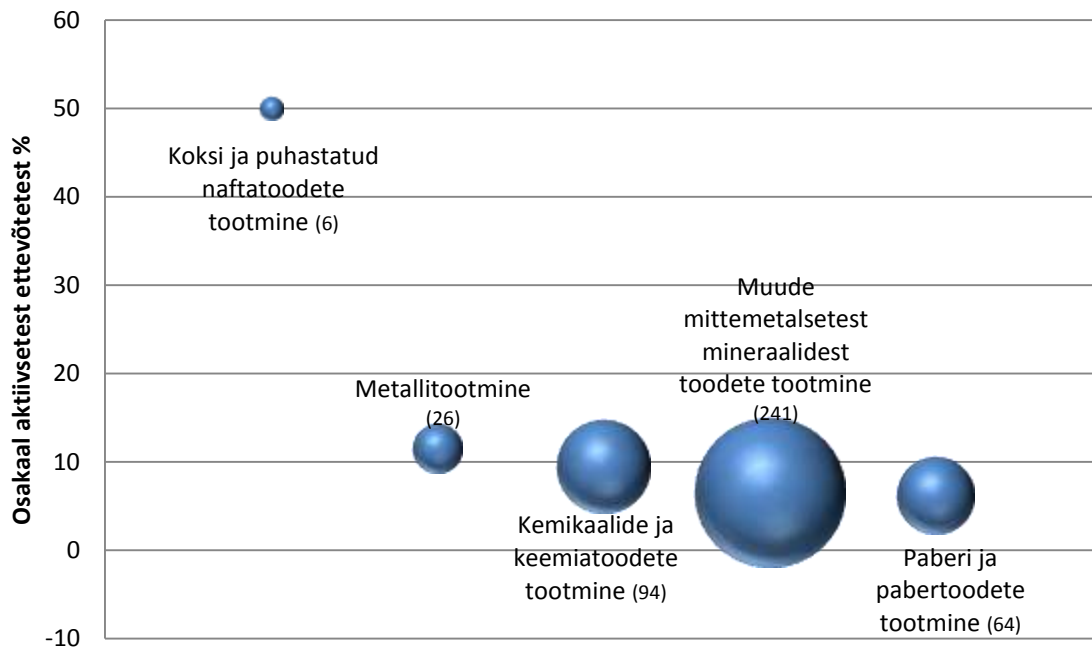
Ida-Virumaa osakaal töötleva tööstuse ettevõtetest tervikuna oli 2012. aastal 3,9%. Võrreldes osakaaluga majandusest kui tervikust, on Ida-Virumaa osa töötlevas tööstuses 2,2 protsendipunkti võrra madalam. Ettevõtete arvult suurimateks töötleva tööstuse harudeks Ida-Virumaal olid metalltoodete tootmine, puidutöötlemine ja puittoodete tootmine ning masinate ja seadmete remont ja paigaldus; väikseimad töötleva tööstuse harud olid koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine, farmaatsiatööstus ning metallitootmine.

Tabel 45. Töötleva tööstuse harud ja nende kasv perioodil 2004-2012

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Aktiivsete ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Metalltoodete tootmine	1160	475	50	25
Puidutöötlemine	1059	-37	36	-20
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	644	239	28	13
Mööblitootmine	564	225	24	2
Rõivatootmine	466	33	16	0
Toiduainete tootmine	447	-42	26	-4
Trükindus	378	148	14	8
Muu tootmine	259	105	3	-1
Tekstiilitootmine	253	110	6	2

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Aktiivsete ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	241	67	16	5
Kummi- ja plasttoodete tootmine	197	17	8	0
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	152	-14	5	-1
Elektriseadmete tootmine	110	-27	2	0
Arvutite ja elektroonika tootmine	107	43	2	1
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	94	3	9	-2
Muude transpordivahendite tootmine	81	47	0	-1
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	69	-8	1	-1
Paberi ja pabertoodete tootmine	64	25	4	2
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	60	8	0	-1
Joogitootmine	39	-5	1	-2
Metallitootmine	26	14	3	3
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	14	0	0	-1
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	6	-1	3	-2
Kokku töötlev tööstus	6490	1425	257	25

Töötleva tööstuse harudest eristub koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine, kus aktiivsete ettevõtete arvu osatähtsus Ida-Virumaal on 50%. Selle põhjuseks on asjaolu, et tööstusharu on väga kontsentreeritud ning ettevõtete hulk väike, mistõttu kahe ettevõtte paiknemine Ida-Virumaal annabki juba väga suure osakaalu.

Joonis 27. Viis töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal aktiivsetest ettevõtetest on suurim, 2012

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus haru aktiivsete ettevõtete arvule Eestis, st suurem pall tähendab aktiivsete ettevõtete arvu mõttes suuremat haru

Ida-Virumaa viie suurima ja viie väikseima osakaaluga töötleva tööstuse harudesse kuuluvad ettevõtted nagu Eesti Energia Õlitööstus AS, Molycorp Silmet AS, Eastman Specialties OÜ, AS NOVOTRADE INVEST.

Tabel 46 Viis töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal aktiivsetest ettevõtetest on suurim/väikseim, 2004 ja 2012

2012		2004	
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	50%	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	71,4%
Metallitootmine	14,3%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	12,1%
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	9,6%	Farmaatsiatoodete tootmine	7,1%
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	6,6%	Joogitootmine	6,8%
Paberi ja pabertoodete tootmine	6,2%	Mööblitootmine	6,5%
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	1,4%	Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	2,6%
Muu tootmine	1,1%	Mootorsõidukite ja haagiste tootmine	1,9%
Muude transpordivahendite tootmine	0%	Arvutite ja elektroonikaseadmete tootmine	1,5%
Mootorsõidukite ja haagiste tootmine	0%	Elektriseadmete tootmine	1,4%
Farmaatsiatoodete tootmine	0%	Metallitootmine	0%

5.4.1.3. Teenusmajanduse harud

Ida-Virumaal paiknes 2012. aastal 2,8% teenuste sektoris tegutsevatest aktiivsetest ettevõtetest, mis on 3,3 protsendipunkti vähem kui Ida-Virumaa osa kogu Eesti aktiivsete ettevõtete hulgast. Selline tulemus viitab, et Ida-Virumaal on töötleva tööstuse sektori suhteline tähtsus Eesti kontekstis märksa suurem kui

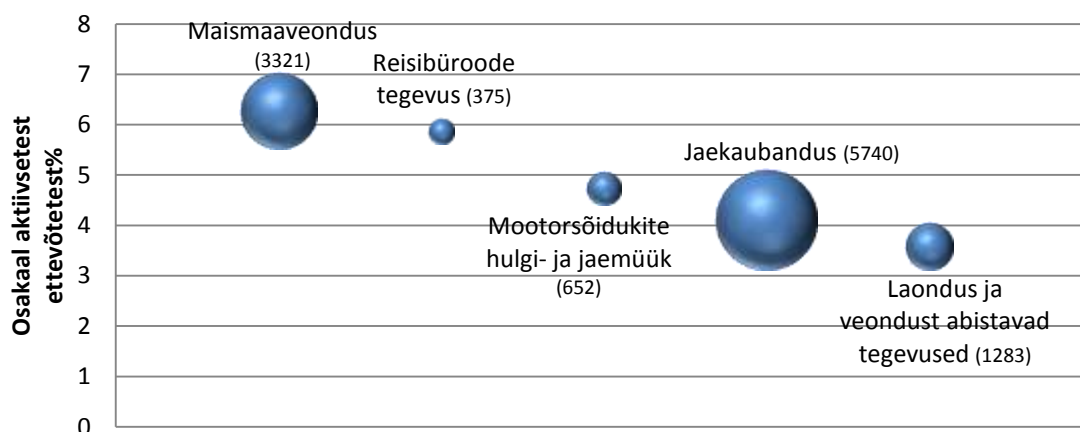
teenusmajanduse valdkonnas. Teenusmajanduse valdkonnades tekkis Ida-Virumaal 2012. aastal enim uusi ettevõtteid hulgi ja jaekaubanduse ning maismaaveonduse valdkonnades.

Tabel 47. Aktiivsete ettevõtete arv teenusmajanduse harudes aastatel 2004-2012

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Aktiivsete ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Hulgikaubandus	7288	-1689	162	-58
Jaekaubandus	5740	1321	236	23
Maismaaveondus	3321	1394	209	118
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	3273	1785	70	33
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	2737	1238	97	54
Peakontorite tegevus	2730	1666	23	10
Programmeerimine	2120	1430	19	8
Arhitekti- ja inseneritegevused	1861	843	37	10
Toidu ja joogi serveerimine	1730	545	52	20
Büroohaldus	1453	1179	24	19
Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	1283	529	46	30
Rentimine ja kasutusrent	1050	627	27	18
Hoonete ja maastike hooldus	1031	726	33	27
Reklaamindus ja turu-uuringud	996	354	8	5
Majutus	652	266	31	10
Tööhõive	535	428	11	11
Infoalane tegevus	520	438	5	2
Kinofilmide, videote ja telesaadetega seotud tegevusalad	510	328	2	0
Kirjastamine	386	67	6	0
Reisibüroode tegevus	375	87	22	4
Teadus- ja arendustegevus	225	185	2	2
Kokku	39816	13747	1122	346

Ida-Virumaal on teenusmajanduse valdkonnas aktiivsete ettevõtete osatähtsus suurim maismaaveonduse, jaekaubanduse, reisibüroode tegevuse, majutuse ja mootorsõidukite hulgi- ja jaemüügi valdkonnades.

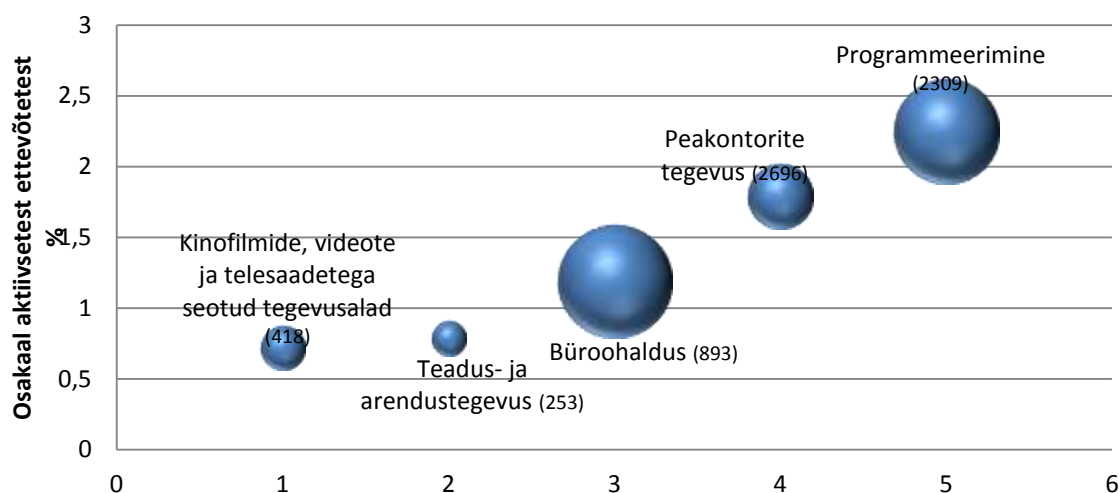

Joonis 28. Viis teenusmajanduse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal aktiivsetest ettevõtetest on suurim, 2012

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus haru aktiivsete ettevõtete arvule Eestis, st suurem pall tähendab aktiivsete ettevõtete arvu mõttes suuremat haru

Ida-Virumaa teenusmajanduse valdkonnas on aktiivsete ettevõtete osatähtsus aga väiksem kinofilmide, teadus- ja arendustegevuse, büroohalduse, peakontorite tegevuse ja programmeerimise valdkondades.

Joonis 29. Viis teenusmajanduse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal aktiivsetest ettevõtetest on väikseim, 2012

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus haru aktiivsete ettevõtete arvule Eestis, st suurem pall tähendab aktiivsete ettevõtete arvu mõttes suuremat haru

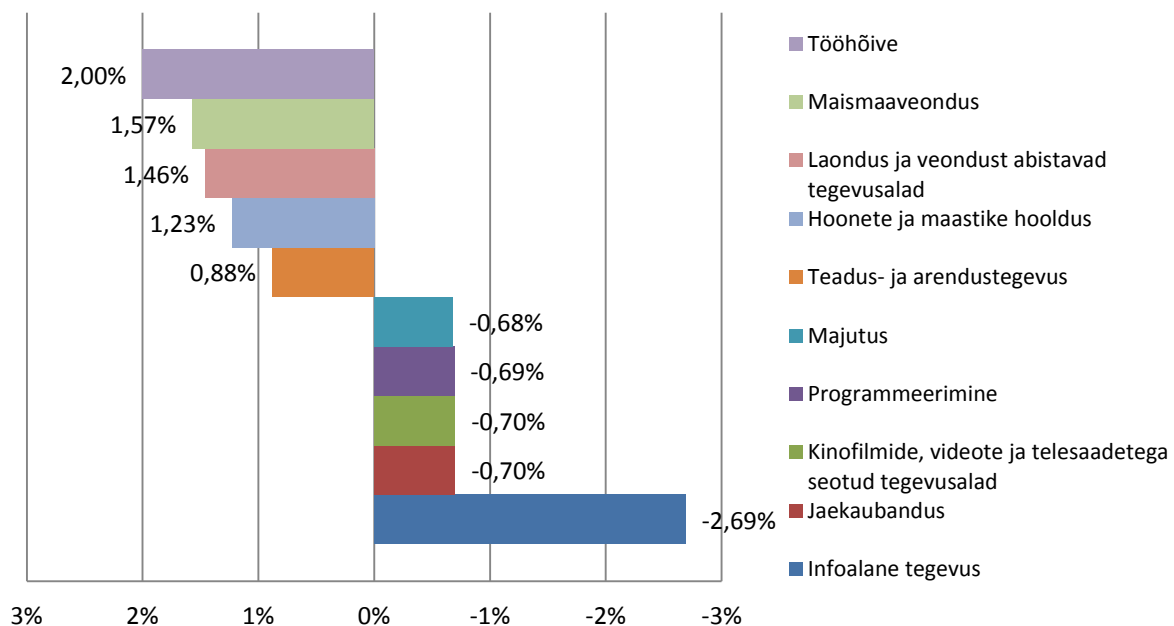
Aktiivsete ettevõtete osakaalu erinevus iseloomustab teenusmajanduse haru tähtsust erinevates piirkondades. Kui vaadata väikseima osakaaluga teenusmajanduse harusid aastatel 2004 ja 2012, pole Ida-Virumaal viimase 10 aastaga midagi muutunud. Suurimate osakaaludega harudest eristuvad Ida-Virumaal maismaaveonduse, jaekaubanduse, reisibüroode tegevuse ja mootorsõidukite hulgi- ja jaemüügi harud. Ida-Virumaad iseloomustab suur maismaaveondusega tegelevate ettevõtete hulk – Aktsiaselts Narva Bussiveod, Osühing Ne-va Trans, Aktsiaselts NARVA AUTO, Osühing SPITAK KRUNK, Järve Bussipark AS, Osühing T.R. TAMME AUTO, Osühing Ekspress-Auto L, Osühing IDA TAKSO.

Majutuse valdkonnas iseloomustab Ida-Virumaad suurte sanatooriumite olemasolu. Suuremad ettevõtted on Egeria Kinnisvara Osühing (Meresuu SPA & Hotel omanik), Aktsiaselts NARVA-JÕESUU SANATOORIUM, Osühing Travel Balt (Hotell Inger omanik) ja Saka Mõis OÜ.

Tabel 48. Viis teenusmajanduse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal aktiivsetest ettevõtetest on suurim/väikseim, 2004 ja 2012

2012		2004	
Maismaaveondus	6,3%	Reisibüroode tegevus	6,2%
Reisibüroode tegevus	5,8%	Majutus	5,4%
Majutus	4,7%	Jaekaubandus	4,8%
Jaekaubandus	4,1%	Maismaaveondus	4,7%
Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	3,6%	Infoalane tegevus	3,6%
Programmeerimine	0,8%	Peakontorite tegevus	1%
Teadus- ja arendustegevus	0,8%	Kinofilmide, videote ja telesaadetega seotud tegevusalad	1%
Peakontorite tegevus	0,8%	Reklaamindus ja turu-uuringud	0,4%
Reklaamindus ja turu-uuringud	0,8%	Tööhõive	0%
Kinofilmide, videote ja telesaadetega seotud tegevusalad	0,4%	Teadus- ja arendustegevus	0%

Proportsionaalselt algtasemega võrreldes on Ida-Virumaa osakaal perioodil 2004-2012 kasvanud teenusmajanduse sektoris enim tööhõive, maismaaveonduse, laondust ja veondust abistavate tegevusalade, hoonete ja maastike hoolduse ning teadus- ja arendustegevusega seotud valdkondades.

Joonis 30. Viis teenusmajanduse haru, kus Ida-Virumaa osakaal aktiivsetest ettevõtetest on enim kasvanud, 2004-2012

5.4.2. Sündinud ettevõtted

5.4.2.1. Majanduse peamised valdkonnad

Ettevõtete sündimus aastal 2012 ületab enamasti ettevõtete sündimuse aastal 2004, mis näitab, et inimesed on muutunud aktiivsemaks ettevõtete loomisel. Vähenenud on ainult hulgi- ja jaekaubandusega tegelevate ettevõtete loomine. Uute ettevõtete sündimuse arv Eestis on võrreldes 2004. aastaga kasvanud 3867 ettevõtte võrra, st aastal 2012 loodi aasta jooksul ligi 4000 ettevõtet rohkem kui aastal 2004. Ida-Virumaa osakaal kogu Eesti uute ettevõtete hulgast oli 2012. aastal 2,4%. Uusi ettevõtteid sündis Ida-Virumaal enim veonduse ja laonduse ja ehituse valdkondades.

Tabel 49. Sündinud ettevõtete arv Eestis 2004-2012

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Sündinud ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Hulgi- ja jaekaubandus	2101	-365	59	3
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	1407	747	20	3
Ehitus	1134	556	35	16
Haldus- ja abitegevused	1002	800	20	13
Töötlev tööstus	689	253	15	-15
Info ja side	621	436	8	3
Muud teenindavad tegevused	482	404	13	8
Veondus ja laondus	457	262	25	15
Kinnisvaraalane tegevus	422	152	11	3
Majutus ja toitlustus	294	149	14	7
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	289	244	5	4
Finants- ja kindlustustegevus	165	76	0	-2
Haridus	137	97	3	2
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	81	25	0	-3
Veevarustus ja jäätmeäitlus	25	13	0	0
Mäetööstus	12	10	0	0
Elektrienergia, gaas	10	8	0	0
Kokku	9328	3867	228	57

Ida-Virumaa ettevõtete sündimuse osakaal on olnud suurem veonduse ja laonduse, majutuse, ehituse, hulgi- ja jaekaubanduse ja muude teenindavate tegevuste valdkondades.

Tabel 50 Viis majandusvaldkonda Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal on sündinud ettevõtetest suurim/väiksem, 2004 ja 2012

2012		2004	
Veendus ja laondus	5,5%	Töötlev tööstus	6,9%
Majutus ja toitlustus	4,8%	Muud teenindavad tegevused	6,4%
Ehitus	3,1%	Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	5,4%
Hulgi- ja jaekaubandus	2,8%	Veendus ja laondus	5,1%
Muud teenindavad tegevused	2,7%	Majutus ja toitlustus	4,8%
Finants- ja kindlustustegevus	0%	Finants- ja kindlustustegevus	2,2%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	0%	Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	2,2%
Veevarustus ja jäätmekäitlus	0%	Veevarustus ja jäätmekäitlus	0%
Mäetööstus	0%	Mäetööstus	0%
Elektrienergia, gaas	0%	Elektrienergia, gaas	0%

5.4.2.2. Töötleva tööstuse harud

Töötleva tööstuse valdkondades kasvas perioodil 2004-2012 uute ettevõtete arv Eestis 253 võrra. Enim tekkis 2012. aastal uusi ettevõtteid metalltoodete tootmise, puidutöötlemise ja mööblitootmise valdkondadesse. Ida-Virumaa osakaal töötleva tööstuse ettevõtete sündimuses tervikuna oli 2012. aastal 2,1% ehk Eestis loodud 100st tööstusettevõttest 2 loodi Ida-Virumaal. Enim tekkis uusi ettevõtteid metalltoodete tootmise ja masinate ja seadmete remondi harudes.

Tabel 51 Ettevõtete sündimus töötleva tööstuse harudes perioodil 2004-2012

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Sündinud ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Metalltoodete tootmine	137	69	5	-2
Puidutöötlemine	92	-18	3	-6
Mööblitootmine	65	35	1	-1
Rõivatootmine	58	18	0	-3
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	54	24	3	1
Toiduainete tootmine	53	27	1	0
Trükindus ja salvestiste paljundus	40	18	0	-2
Muu tootmine	38	21	0	-1
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	26	15	1	1
Tekstiilitootmine	22	8	1	0
Kummi- ja plasttoodete tootmine	16	5	0	0
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	13	7	0	-1
Elektriseadmete tootmine	12	7	0	-1

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Sündinud ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	10	2	0	0
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	10	0	0	0
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	9	-1	0	0
Muude transpordivahendite tootmine	9	2	0	0
Mootorsõidukite ja haagiste tootmine	8	6	0	0
Joogitootmine	7	7	0	0
Metallitootmine	5	4	0	0
Paberi ja pabertoodete tootmine	4	-4	0	0
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	1	1	0	0
Kokku töötlev tööstus	689	253	15	-15

Ida-Virumaa ettevõtete sündimuse osakaal on võrreldes keskmisega tugevam puidutöötlemise, muu tootmise, trükinduse, masinate ja seadmete remondi ja paigalduse ja tekstiilitootmise harudes.

Tabel 52 Viis töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal on sündinud ettevõtetest suurim/väiksem, 2004 ja 2012

2012		2004	
Puidutöötlemine	5,6%	Elektriseadmete tootmine	20,0%
Muu tootmine	4,5%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	16,7%
Trükindus ja salvestiste paljundus	3,8%	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	10,3%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	3,6%	Mööblitootmine	9,1%
Tekstiilitootmine	3,3%	Tekstiilitootmine	8,2%
Mootorsõidukite ja haagiste tootmine	0%	Mootorsõidukite ja haagiste tootmine	0%
Joogitootmine	0%	Joogitootmine	0%
Metallitootmine	0%	Metallitootmine	0%
Paberi ja pabertoodete tootmine	0%	Paberi ja pabertoodete tootmine	0%
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	0%	Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	0%

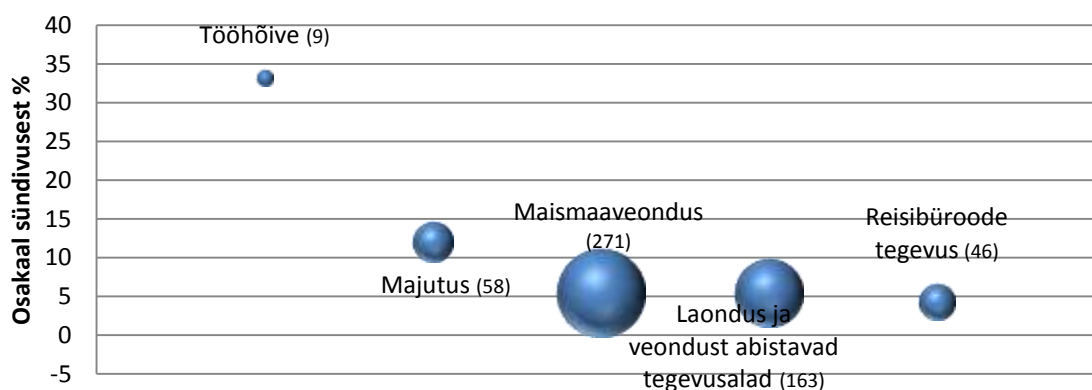
5.4.2.3. Teenusmajanduse harud

Ida-Virumaal sündinud ettevõtete osakaal teenuste sektoris oli 2012. aastal 2,4%, mis on sama võrreldes Ida-Virumaa osakaaluga kogu Eesti sündinud ettevõtete hulgast ning 0,3 protsendipunkti rohkem kui Ida-Virumaa osa kogu Eesti sündinud ettevõtetest töötlevas tööstuses. Teenusmajanduse valdkondades tekkis Ida-Virumaal 2012. aastal enim uusi ettevõtteid hulgi ja jaekaubanduse ja maismaaveonduse valdkondades. Ettevõtete juurdekasv aeglustus (võrreldes 2004. aastaga) enim hulgikaubanduse valdkonnas ehk teisisõnu – selles majandusharus tekkis 2012. aastal 20 ettevõtet vähem kui aastal 2004.

Tabel 53. Sündinud ettevõtete arv teenusmajanduse harudes aastatel 2004-2012

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Sündinud ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Hulgikaubandus	998	-1126	23	-20
Jaekaubandus	760	554	26	18
Büroohaldus	588	547	8	8
Peakontorite tegevus	413	182	5	0
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	380	216	8	1
Programmeerimine, konsultatsioonid jms tegevused	359	252	2	-2
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	343	207	10	5
Rentimine ja kasutusrent	279	232	3	0
Maismaaveondus	271	143	15	10
Toidu ja joogi serveerimine	236	136	7	4
Arhitekti- ja inseneritegevused	165	51	1	-2
Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	163	99	9	4
Hoonete ja maastike hooldus	140	117	3	3
Reklaamindus ja turu-uuringud	125	57	2	1
Infoalane tegevus	120	102	2	2
Kinofilmide, videote ja teleaadetega seotud tegevusalad	84	63	0	0
Majutus	58	13	7	3
Reisibüroode tegevus	46	-5	2	-2
Kirjastamine	42	14	1	1
Teadus- ja arendustegevus	36	30	0	0
Tööhõive	9	-29	3	3
Kokku	5615	1855	137	37

Teenusmajanduses suurenes ettevõtete hulk enim tööhõive, majutuse, maismaaveonduse, laondust ja veondust abistavate tegevusalade ja reisibüroode tegevuse valdkondades.

Joonis 31. Viis teenusmajanduse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal on sündinud ettevõtetest suurim, 2012

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus sündinud ettevõtete arvule Eestis aastal 2012, st suurem pall tähendab sündinud ettevõtete arvu mõttes suuremat haru

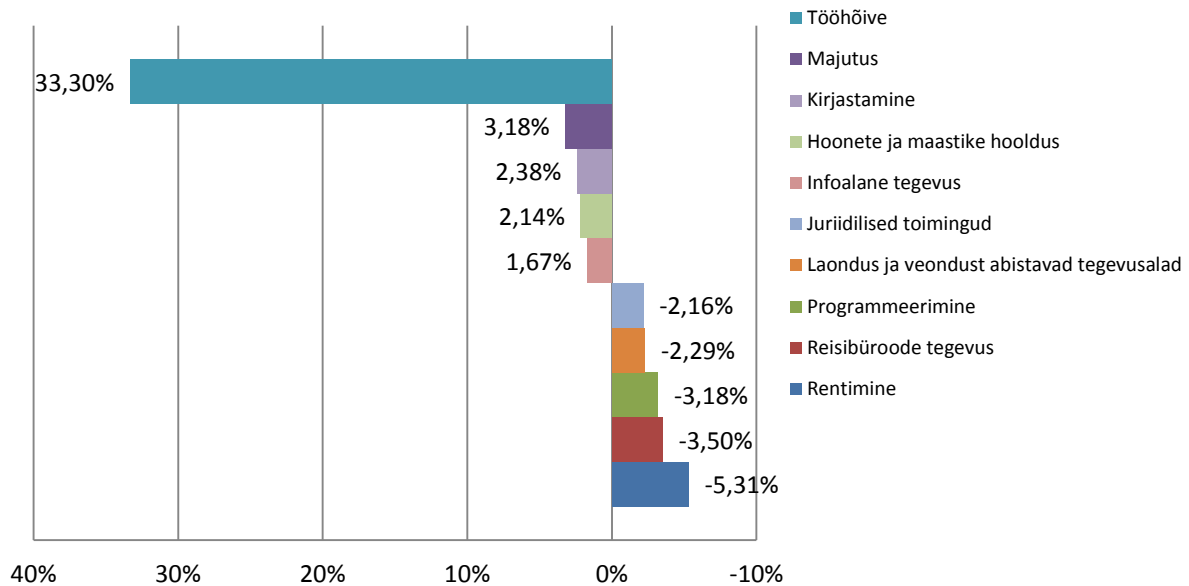
Sündimus viies väikseima osakaaluga teenusmajanduse harus Ida-Virumaal ulatus 1,1% protsendist rentimise harus nullini teadus- ja arendustegevuse ja kinofilmide, videote ja telesaadetega seotud tegevusalade harus. Ida-Virumaa puhul oli ettevõtete sündimus negatiivne hulgikaubanduse harus (st 2012 loodi vähem uusi ettevõtteid kui 2004), kuid kuna antud harus tegutseb juba palju ettevõtteid, võib arvata, et uute ettevõtete kasv on pidurdunud turu küllastumise tõttu.

Ettevõtete sündimus teenusmajanduse harudes Ida-Virumaal aastatel 2004 ja 2012 on suhteliselt sarnased. 2012 sündis enim ettevõtteid tööhõive harus, kuid haru enda suurus on väga väike, mistõttu on tulemused natuke moonutatud. Uusi ettevõtteid aga ei ole sündinud teadus- ja arendustegevuse valdkondades. Ühest küljest saab teadus- ja arendustegevuse nõrka positsiooni kirjeldada sellega, et Ida-Virumaal puudub regionaalne kõrgharidusasutus, kes saaks teadmused levitada ning teadus- ja arendusalast koostööd teha, teisalt näitab, et regioonis tegutsevad peamiselt suured tootmise või logistikaga tegelevad ettevõtted. Samas parandamaks regiooni ettevõtlust ning loomaks kõrgelt tasustatud ja kõrge lisandväärtusega töökohti, tuleks teadus- ja arendustegevusega tegelevate ettevõtete loomist soodustada.

Tabel 54. Viis teenusmajanduse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal on sündinud ettevõtetest suurim/väiksem, 2004 ja 2012

2012		2004	
Tööhõive	33,3%	Majutus	8,9%
Majutus	12,1%	Reisibüroode tegevus	7,8%
Maismaaveondus	5,5%	Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	7,8%
Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	5,5%	Rentimine ja kasutusrent	6,4%
Reisibüroode tegevus	4,4%	Juriidilised toimingud ja arvepidamine	4,3%
Rentimine ja kasutusrent	1,1%	Hoonete ja maastike hooldus	0,0%
Arhitekti- ja inseneritegevused	0,6%	Infoalane tegevus	0,0%
Programmeerimine	0,6%	Büroohaldus	0,0%
Kinofilmide, videote ja telesaadetega seotud tegevusalad	0,0%	Kinofilmide, videote ja telesaadetega seotud tegevusalad	0,0%
Teadus- ja arendustegevus	0,0%	Teadus- ja arendustegevus	0,0%

Ida-Virumaa teenusmajanduse ettevõtete sündimus aastatel 2004 ja 2012 oli suurim tööhõive, majutuse, kirjastamise, hoonete ja maastike hoolduse ja infoalase tegevuse harudes. Negatiivne oli sündimus rentimise, reisibüroode tegevuse, programmeerimise, laonduse ja veondust abistavate tegevusalade ning juriidiliste toimingute harudes.

Joonis 32. Viis teenusmajanduse haru, kus Ida- Virumaa osakaal sündinud ettevõtetest on enim kasvanud, 2004-2012

5.4.3. Suletud ettevõtted

5.4.3.1. Majanduse peamised valdkonnad

Suletud ettevõtete arv oli 2012. aastal ligikaudu 3000 ettevõtte võrra väiksem kui sündinud ettevõtete arv. Samas suleti 2012. aastal 1,9 korda rohkem ettevõtteid kui 2004. aastal. Võrreldes 2004. aastaga on nii ettevõtete loomine kui sulgemine suurenenud, mis võib osaliselt olla tingitud lihtsustunud bürokraatiast kui ka suurenenud konkurentsist ettevõtluskeskkonnas.

Ettevõtete suremuse arv Eestis on võrreldes 2004. aastaga kasvanud 3338 ettevõtte võrra. Ida-Virumaa osakaal kogu Eesti suletud ettevõtete hulgast oli 2012. aastal 2,5%, mis on mõnevõrra suurem (0,1%) kui uute ettevõtete juurdekasv (+2,4%).

Ettevõtteid suleti enim hulgi- ja jaekaubanduse, ehituse ning kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse valdkondades. Antud valdkondades esineb aga ka suurim sündimus ning aktiivsete ettevõtete arv – valdkondades esineb suur hulk ettevõtteid, kes üritavad muutliku turuolukorraga toime tulla.

Suurenenud sündimuse ja sulgemise numbrid näitavad meile ettevõtete loomise aktiivsust, kuid paraku on ka ettevõtete elujõulisus madal. Siinkohal aga peaks täpsemalt uurima, kes on need ettevõtted, kes oma tegevuse on lõpetanud. Olemasolevate andmete põhjal ei saa järeldada, kas tegu on suhteliselt uute ettevõtetega, kes ei suuda elujõulisust saavutada, vanemate ettevõtetega, kes ei ole suutnud turusituatsiooniga piisavalt kohaneda või on tegu seguga mõlemast.

Tabel 55. Surnud ettevõtete arv Eestis ja Ida-Virumaal 2004-2012

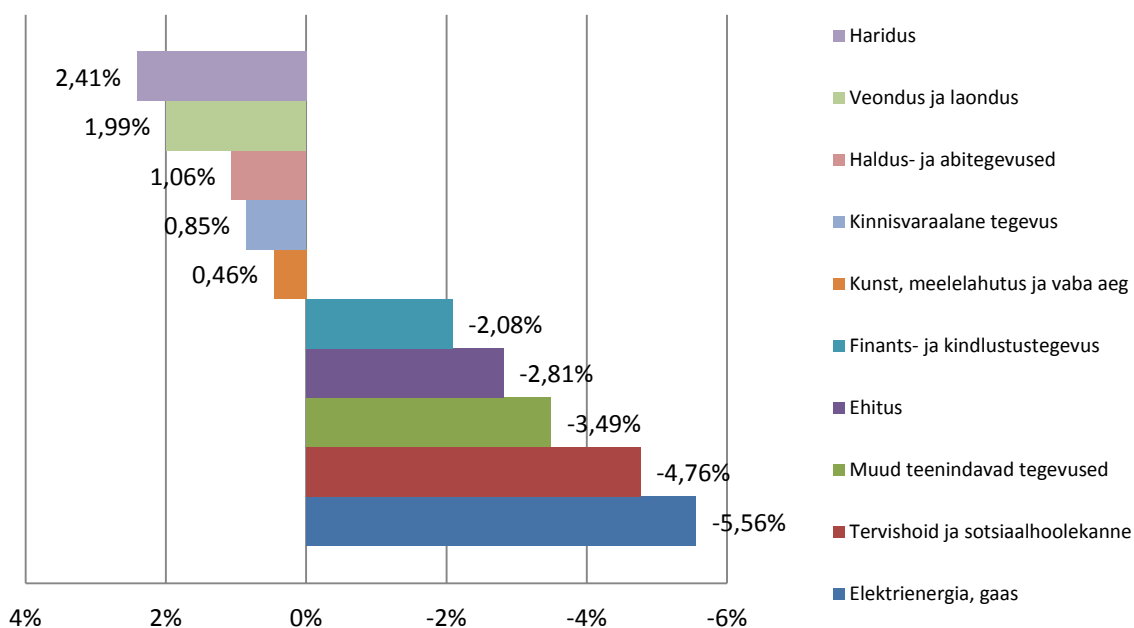
EMTAK jagu	Kokku Eestis		Likvideeritud ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Hulgi- ja jaekaubandus	1544	143	39	-6
Ehitus	1078	815	23	10
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	924	637	15	8
Haldus- ja abitegevused	595	506	13	12
Töötlev tööstus	427	85	19	-2
Info ja side	371	261	10	6
Kinnisvaraalane tegevus	365	206	10	7
Veondus ja laondus	316	154	18	12
Muud teenindavad tegevused	244	205	4	2
Majutus ja toitlustus	209	62	5	0
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	141	99	4	3
Finants- ja kindlustustegevus	117	69	0	-1
Haridus	83	55	2	2
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	43	22	0	-1
Veevarustus ja jäätmekäitlus	27	20	0	0
Elektrienergia, gaas	6	-3	1	-1
Mäetööstus	3	2	0	0
Kokku	6493	3338	163	51

Järgnevalt toome välja Ida-Virumaa ettevõtete suuremuse osakaalud 2004. ja 2012. aastal. Ettevõtete suuremus oli mõlemal aastal suurim elektrienergia ja gaasiga varustamise ja töötleva tööstuse valdkondades.

Tabel 56. Viis majandusvaldkonda Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal on surnud ettevõtetest suurim, 2004 ja 2012

2012		2004	
Elektrienergia, gaas	16,7%	Elektrienergia, gaas	22,2%
Veondus ja laondus	5,7%	Töötlev tööstus	6,1%
Töötlev tööstus	4,4%	Muud teenindavad tegevused	5,1%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	2,8%	Ehitus	4,9%
Kinnisvaraalane tegevus	2,7%	Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	4,8%

Kui võrrelda Ida-Virumaa ettevõtete suuremust aastatel 2004 ja 2012, siis näeme, ettevõtete suuremus on olnud suurim hariduse, veonduse ja laonduse, halduse- ja abitegevuste, kinnisvaraalase tegevuse ja kunsti, meelelahutuse ja vaba aja valdkondades. Suuremus on pidurdunud elektrienergia ja gaasi, tervishoiu ja sotsiaalhoolekande, muude teenindavate tegevuste, ehituse ja finants- ning kindlustustegevuse valdkondades.

Joonis 33. Viis majandusvaldkonda, kus Ida- Virumaa osakaal surnud ettevõtetest on enim kasvanud, 2004-2012

Kui võrrelda ettevõtete suremust 2004 ja 2012, siis näeme, et enamustes majandusharudes on ettevõtete arvu suremus aastal 2004 suurem kui 2012 aastal. Vähenenud ettevõtete sulgemise määrad näitavad, et majanduskeskkond on kindlam ja stabiilsem ning ettevõtted elujõulisemad.

5.4.3.2. Töötleva tööstuse harud

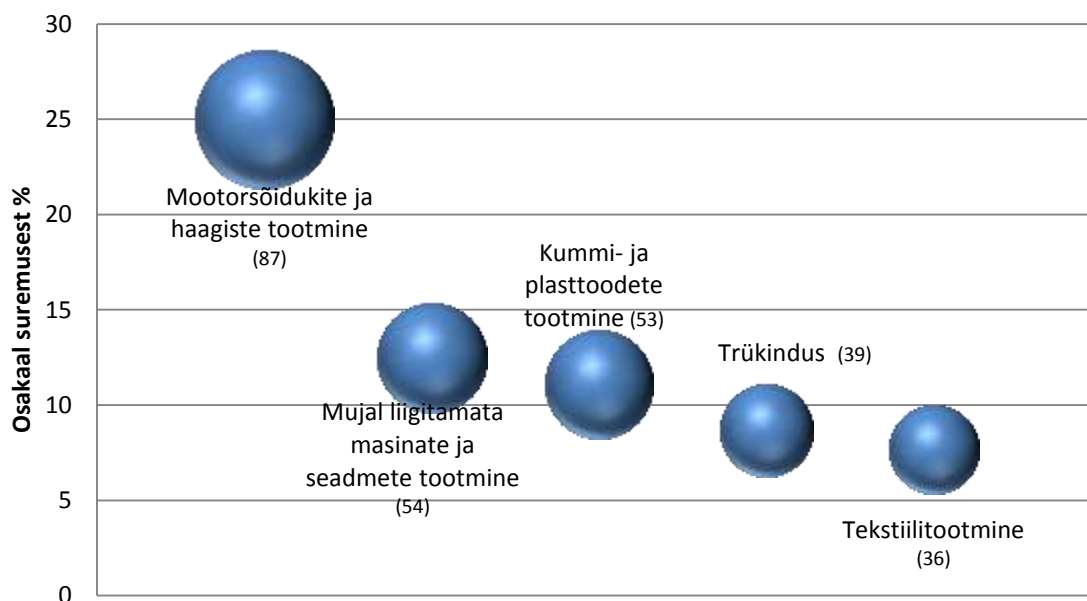
Töötleva tööstuse harudes oli Eestis 2012. aastal ettevõtete suremus suurim metalltoodete tootmise, puidutöötlemise ja mööblitootmise valdkondades. Antud töötleva tööstuse valdkondades oli ka Ida-Virumaal suurim ettevõtete suremus. Ida-Virumaa osakaal kogu Eesti töötleva tööstuse suletud ettevõtetest oli 2012. aastal 4,4%. Võrreldes osakaaluga ettevõtete suremusest tervikuna, on Ida-Virumaa osa töötlevas tööstuses 1,9 protsendipunkti võrra kõrgem kui majanduses tervikuna.

Tabel 57. Ettevõtete suremus Eesti töötlevas tööstuses aastatel 2004-2012

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Likvideeritud ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Metalltoodete tootmine	87	46	2	-1
Puidutöötlemine	54	-45	2	-4
Mööblitootmine	53	27	3	3
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	39	16	1	-1
Rõivatootmine	36	4	2	0
Toiduainete tootmine	31	-5	2	0
Muu tootmine	24	12	1	-1
Trükindus ja salvestiste paljundus	23	9	2	2

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Likvideeritud ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	15	7	0	-1
Tekstiilitootmine	13	4	1	1
Muude transpordivahendite tootmine	10	7	0	0
Kummi- ja plasttoodete tootmine	9	0	1	-1
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	8	-2	1	1
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	7	3	0	0
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	5	3	0	0
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	4	-2	0	0
Mootorsõidukite ja haagiste tootmine	4	3	1	1
Elektriseadmete tootmine	2	0	0	0
Paberi ja pabertoodete tootmine	1	-1	0	-1
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	1	1	0	0
Metallitootmine	1	0	0	0
Joogitootmine	0	-1	0	0
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	0	-1	0	0
Kokku töötlev tööstus	427	85	19	-2

Võrreldes 2004. aastaga on ettevõtete sulgemine vähenenud toiduainete tootmise, puidutöötlemise, mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmise, arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmise, paberi ja pabertoodete tootmise, joogitootmise ning koksi ja puhastatud naftatoodete tootmise harudes.

Joonis 34. Viis töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal on surnud ettevõtetest suurim, 2012

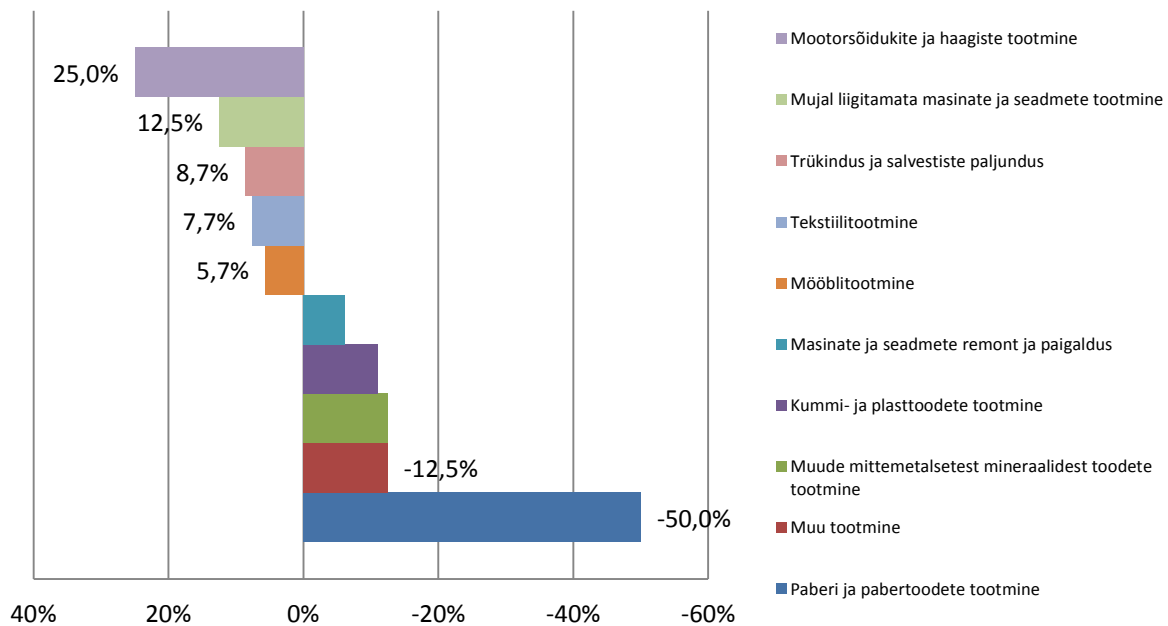
Märkus: Joonisel viitab pallide suurus likvideeritud ettevõtete arvule Eestis vastavas harus aastal 2012, st suurem pall tähendab likvideeritud ettevõtete arvu mõttes suuremat haru

Ettevõtete suuremus töötleva tööstuse harudes Ida Virumaal on aastatel 2004 ja 2012 olnud suhteliselt erinev. Enim suleti 2012. aastal ettevõtteid mootorsõidukite ja haagiste tootmise, mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmise, kummi- ja plasttoodete tootmise, trükinduse ja tekstiilitootmise valdkondades.

Tabel 58. Viis töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal on sündinud ettevõtetest suurim, 2004 ja 2012

2012		2004	
Mootorsõidukite ja haagiste tootmine	25,0%	Paberi ja pabertoodete tootmine	50,0%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	12,5%	Kummi- ja plasttoodete tootmine	22,2%
Kummi- ja plasttoodete tootmine	11,1%	Muu tootmine	16,7%
Trükindus	8,7%	Muude mittemetalsetest mineraalidest toodete tootmine	12,5%
Tekstiilitootmine	7,7%	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	8,7%

Võrreldes aastaid 2004 ja 2012 on Ida-Virumaa ettevõtete suuremus 2012. aastal olnud suurem mootorsõidukite ja haagiste tootmise, mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmise, trükinduse, tekstiilitootmise ja mööblitootmise harudes.

Joonis 35. Viis töötleva tööstuse haru, kus Ida-Virumaa osakaal surnud ettevõtetest on enim kasvanud, 2004-2012

5.4.3.3. Teenusmajanduse harud

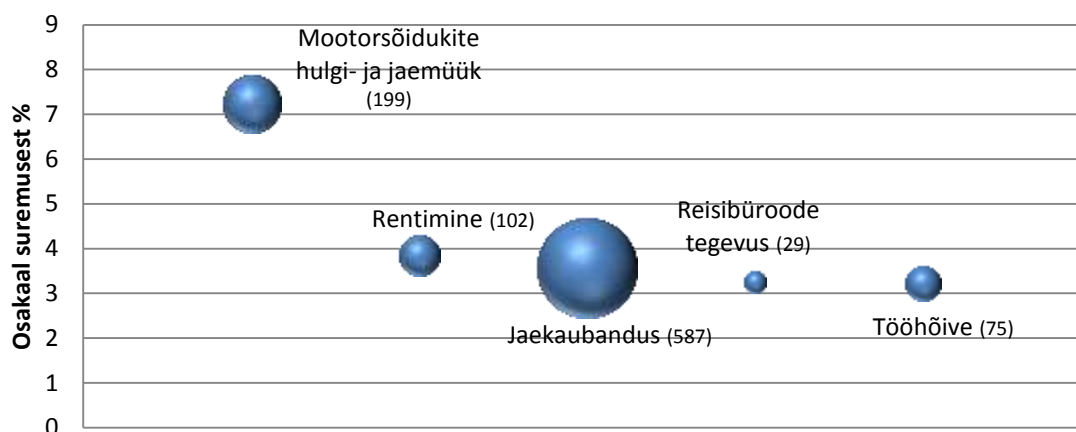
Ida-Virumaa osakaal ettevõtete suremuse osakaal kogu Eesti teenusmajanduse haru ettevõtete suremusest oli 2012. aastal 2,4%. Võrreldes osakaaluga ettevõtete suremusest tervikuna, on Ida-Virumaa osa teenusmajanduse harudes 0,1 protsendipunkti võrra madalam.

Tabel 59. Ettevõtete suremus Eesti teenusmajanduse harudes aastatel 2004-2012

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Likvideeritud ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Hulgikaubandus	758	-202	17	-4
Jaekaubandus	587	221	21	-2
Peakontorite tegevus	317	228	5	3
Büroohaldus	294	268	9	9
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	229	156	3	2
Programmeerimine	210	160	2	0
Maismaaveondus	207	92	15	9
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	199	124	1	0
Toidu ja joogi serveerimine	170	48	4	2
Arhitekti- ja inseneritegevused	119	68	3	1
Rentimine ja kasutusrent	102	74	1	1
Reklaamindus ja turu-uuringud	99	57	1	-1

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Likvideeritud ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	93	47	3	3
Hoonete ja maastike hooldus	92	82	3	3
Tööhõive	75	71	0	0
Infoalane tegevus	71	63	1	0
Majutus	39	14	1	-2
Kinofilmide, videote ja telesaadetega seotud tegevusalad	33	19	0	0
Reisibüroode ja reisikorraldajate tegevus	29	11	0	-1
Kirjastamine	26	3	1	0
Teadus- ja arendustegevus	21	21	0	0
Kokku	3770	1625	91	23

Teenusmajanduse valdkonnas vähenes ettevõtete hulk peamiselt mootorsõidukite hulgi- ja jaemüügi, rentimise, jaekaubanduse, reisibüroode tegevuse ja tööhõive valdkondades.

Joonis 36. Viis teenusmajanduse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal on surnud ettevõtetest suurim, 2012

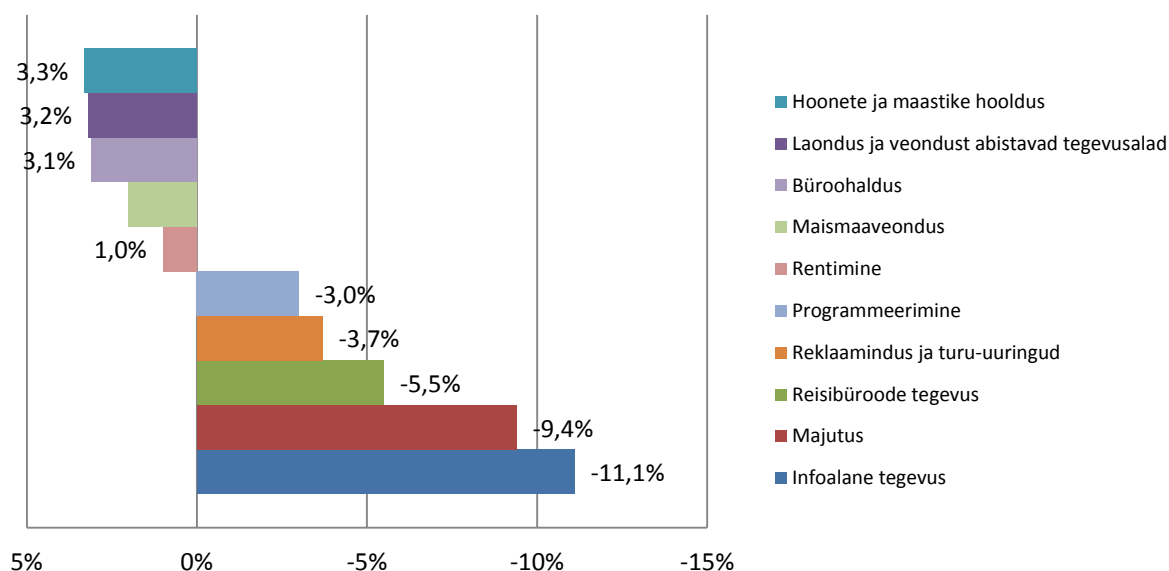
Märkus: Joonisel viitab pallide suurus likvideeritud ettevõtete arvule Eestis vastavas harus aastal 2012, st suurem pall tähendab likvideeritud ettevõtete arvu mõttes suuremat haru

Ettevõtete suremus teenusmajanduse harudes Ida-Virumaal aastatel 2004 ja 2012 on küllaltki sarnased. Suremus on olnud suurim mootorsõidukite hulgi- ja jaemüügi, rentimise, jaekaubanduse valdkondades. Ettevõtteid ei ole aga suletud kinofilmide, hoonete ja maastike hoolduse, reklaaminduse ja peakontorite tegevuse valdkondades.

Tabel 60. Viis teenusmajanduse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal on surnud ettevõtetest suurim, 2004 ja 2012

2012		2004	
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	7,2%	Infoalane tegevus	12,5%
Rentimine	3,8%	Majutus	12,0%
Jaekaubandus	3,6%	Jaekaubandus	6,3%
Reisibüroode tegevus	3,3%	Hoonete ja maastike hooldus	5,6%
Tööhõive	3,2%	Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	5,2%

Kui võrrelda Ida-Virumaa teenusmajanduse ettevõtete suuremust aastatel 2004 ja 2012, siis näeme, ettevõtete suuremus on olnud 2012. aastal suurem hoonete ja maastike hoolduse, laonduse ja veondust abistavate tegevusalade, büroohalduse, maismaaveonduse ja rentimise harudes. Suuremus on väiksem programmeerimise, reisibüroode tegevuse, reklaaminduse, majutuse ja infoalase tegevuse harudes.

Joonis 37. Viis teenusmajanduse haru, kus Ida-Virumaa osakaal surnud ettevõtetest on enim kasvanud, 2004-2012

5.4.4. Innovaatilised ettevõtted

Ettevõtete innovatsiooniuring

Euroopa Ühenduse innovatsiooniuring (*Community Innovation Survey, CIS*) on Euroopa Ühenduse õigusaktiga sätestatud uuring, mis on Eestis riikliku statistika kohustuslik osa (algselt oli tegu vabatahtliku uuringuga). Esimene Euroopa Ühenduse innovatsiooniuring viidi Eestis läbi 2000. aastal (vaatlusvahemik 1998–2000). Vastavalt Euroopa Ühenduse õigusaktile toimuvad täiemahulised innovatsiooniuringud iga kahe aasta tagant (kuni 2004 iga nelja aasta tagant).

Ettevõtte uuenduslikkuse hindamiseks esitati küsimusi tema tegevuse kohta aastatel vaatlusvahemikul (kahe aastane periood). Ettevõtte jaoks on innovatsiooniks uue või oluliselt täiustatud toote turule toomine, uue või oluliselt täiustatud protsessi, organisatsioonilise ehk turundusuuenduse kasutuselevõtt.

Innovaatilise tegevuse all vaadeldakse ainult toote- või protsessiuuenduste väljatöötamist ja kasutuselevõttu. Innovatsioon peab olema ettevõtte jaoks uuenduslik, kuigi see võib olla nii välja töötatud kui ka varem kasutusele võetud teistes ettevõtetes.

Ettevõtte loetakse mitteinnovaatiliseks, kui tal ei olnud nimetatud ajavahemikul innovaatilist tegevust, ta ei toonud turule tooteinnovatsioone ega rakendanud protsessiinnovatsioone. Uus või lähiajal tegutsemist alustanud ettevõtte võib osutada mitteinnovaatiliseks ainult siis, kui ta on tekkinud varem eksisteerinud ettevõtte baasil või on eraldunud sellisest ettevõttest, millega ei kaasnenud mingit innovaatilist tegevust. Täiesti uue ettevõtte loomisest loetakse tooted ja tootmisprotsessid alati uuenduslikeks. Viimasest CIS uuringust aastal 2010 võttis osa 1735 ettevõtet.

Uuringu metoodika

Innovatsioonistatistika metoodika alus on OECD käsiraamat *“Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting Innovation Data. Oslo Manual”*, mille eelviimane versioon avaldati 1992. ja viimane 2005. aastal. CISi korraldatakse kõikides Euroopa Liidu liikmes- ja kandidaatriikides ühel ajal. Ettevõtete innovatsiooniuuringusse kuuluvad ettevõtted tööstusest ja teenindussfäärist vastavalt Eesti majanduse tegevusalade klassifikaatorile (EMTAK ... 2008). Uuringu kogumisse kuuluvad kõik vaatlusaastal tegutsenud vähemalt 10 hõivatud isikuga ettevõtted tööstuses (v.a ehitus) ja teeninduse tegevusaladel. Vähemalt 50 hõivatud isikuga ettevõtteid vaadeldi kõikselt, 10–49 hõivatuga ettevõtete puhul rakendatakse juhuslikku stratifitseeritud valimit nendes kihtides, kuhu kuulub vähemalt 50 ettevõtet²³.

Kogumisse kuulunud ettevõtted on jaotatud struktuursetesse allgruppidesse ehk kihtidesse kahe põhitunnuse järgi. Tegevusala koodi põhjal oli kihti kuulumise tunnuseks EMTAK-i kahekohaline kood ja tööga hõivatud isikute arvu järgi jagati ettevõtted viide suurusklassi: üle 250, 100–249, 50–99, 20–49 ja 10–19 hõivatut. Rahvusvahelises võrdluses on kasutusel ühendatud suurusklassid: suure (250+), keskmise (50–249) ja väikese (10–49) tööga hõivatud isikute arvuga ettevõtted.

Ettevõtete väikese arvu tõttu ei olnud enamikus kihtides võimalik kolmanda mõõtmena arvesse võtta piirkondlikku tegurit, seetõttu tuleb uuringu tulemuste regionaalses analüüsis piirduda üldnäitajate hinnanguga detailidesse laskumata. Uuritavad majandusvaldkonnad:

- Mäetööstus
- Töötlev tööstus
- Elektrienergia, gaasi, auru ja konditsioneeritud õhuga varustamine
- Veevarustus, kanalisatsioon, jäätme- ja saastekäitlus
- Hulgikaubandus, v.a mootorsõidukid ja mootorrattad
- Veondus ja laondus
- Info ja side
- Finants- ja kindlustustegevus
- Arhitekti- ja inseneritegevused;
- Teimimine ja analüüs

²³ <http://www.stat.ee/public/files/aruandevormid/21702129313.pdf?t=1384438366>

Probleemid andmetega

Üheks suurimaks probleemiks on innovatsiooniuringu teatav subjektiivsus. Kuna uuring koostatakse nn. *self-report* meetodil, siis võivad ettevõtted mõista erinevalt uue toote või tootmisprotsessi mõistet. Üheks sellest aspektist uuringu kvaliteeti parandavaks teguriks on see, et Eestis on erinevalt teistes riikidest ankeedi selgitustes toodud ära konkreetseid näited uute toodete või tootmisprotsesside kohta.²⁴ Siiski pole mõõtmisvead välistatud, nt Heinlo²⁵ näitas, kuidas sama ettevõtte hinnang samal aastal teadus- ja arendustegevuse kulutuste suurusele on paljudel juhtudel erinev innovatsiooniuringus ning teadus- ja arendustegevuse kulutuste uuringus.

5.4.4.1. Majanduse peamised valdkonnad

Järgnevas tabelis (Tabel 61) on toodud innovaatiliste ettevõtete hulk erinevates majanduse valdkondades aastal 2010, nende kasv perioodil 2004–2010 ning Ida-Virumaa ettevõtete osakaal vastavates harudes.

Innovaatiliste ettevõtete arv Eestis on võrreldes 2004. aastaga vähenenud 218 ettevõtte võrra. Ida-Virumaa osakaal kogu Eesti innovaatiliste ettevõtete hulgast oli 2010. aastal 2,5% (aktiivsete ettevõtete hulgas 6,1%). Innovaatilisi ettevõtteid esines enim töötleva tööstuse valdkonnas.

Innovaatiliste ettevõtete arvu kasvu ei ole toimunud töötleva tööstuse, veonduse ja laonduse, kutse-, teadus- ja tehnikaalase tegevuse, ehituse ja veevarustuse ja jäätmekäitluse valdkondades.

Tabel 61. Innovaatilised ettevõtted 2004–2010

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Innovaatiliste ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Töötlev tööstus	306	-190	7	-4
Info ja side	70	70	2	1
Veondus ja laondus	47	-44	1	-1
Finants- ja kindlustustegevus	44	10	0	0
Hulgi- ja jaekaubandus	37	37	0	0
Elektrienergia ja gaas	18	4	0	0
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	16	-65	1	1
Veevarustus, jäätmekäitlus	13	-46	2	1
Mäetööstus	7	7	1	1
Ehitus	0	-1	0	-1
Kokku	558	-218	14	-3

Arvestades osatähtsust kogu Eesti kontekstis, on Ida-Virumaal innovaatiliste ettevõtete osatähtsus suurim töötleva tööstuse, veevarustuse ja jäätmekäitluse ja info ja side valdkondades.

²⁴ http://www.mkm.ee/public/Inno_16_valmis.pdf

²⁵ Heinlo, A., 2006. Ettevõtete innovatsiooniuringu tulemuste esialgne analüüs (aastad 2002–2004). Tallinn: Statistikaamet.

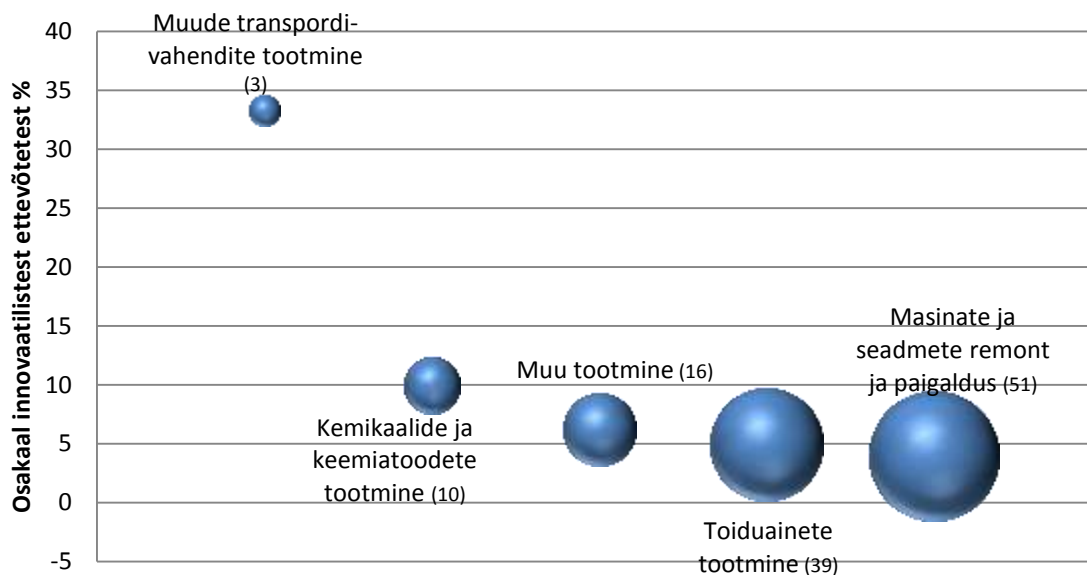
5.4.4.2. Töötleva tööstuse harud

Ida-Virumaa innovaatiliste ettevõtete osakaal töötleva tööstuse harudes oli 2010. aastal 2,2%, mis on 0,3% vähem võrreldes Ida-Virumaa osakaaluga kogu Eesti innovaatiliste ettevõtete hulgast. Selline tulemus viitab, et Ida-Virumaal on ettevõtted töötleva tööstuse harudes suhteliselt väheinnovaatilised.

Tabel 62. Innovaatiliste ettevõtete arv töötleva tööstuse harudes aastatel 2004-2010

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Innovaatiliste ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	51	45	2	2
Toiduainete tootmine	39	39	2	2
Puidutöötlemine	27	-8	0	0
Metalltoodete tootmine	21	4	0	0
Mööblitootmine	19	19	0	0
Muu tootmine	16	-19	1	0
Trükindus	15	-14	0	-1
Tekstiilitootmine	15	-29	0	0
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	15	-18	0	0
Muude mittemetalletest mineraalidest toodete tootmine	13	10	0	0
Elektriseadmete tootmine	11	9	0	-1
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	10	3	1	1
Rõivatootmine	10	-25	0	-1
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	9	-48	0	-1
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	8	-8	0	-1
Kummi- ja plasttoodete tootmine	8	-7	0	0
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	6	5	0	-1
Joogitootmine	4	1	0	0
Muude transpordivahendite tootmine	3	-13	1	1
Paberi ja pabertoodete tootmine	3	-7	0	0
Farmaatsiatoodete tootmine	2	-70	0	-3
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	1	-23	0	-1
Metallitootmine	0	-36	0	0
Kokku töötlev tööstus	306	-190	7	-4

Töötleva tööstuse valdkonnas olid innovaatiliste ettevõtete osakaal Ida-Virumaal suurem metallitootmise, nahatöötlemise ja nahktoodete tootmise ning puidutöötlemise harudes.

Joonis 38. Viis töötleva tööstuse haru Ida-Virumaal, kus regiooni osakaal innovaatilistest ettevõtetest on suurim, 2010

Märkus: Joonisel viitab pallide suurus innovaatiliste ettevõtete arvule CIS uuringus vastavas harus aastal 2010, st suurem pall tähendab suuremat innovaatiliste ettevõtete arvu harus

5.4.4.3. Teenusmajanduse harud

Ida-Virumaa innovaatiliste ettevõtete osakaal teenuste sektoris oli 2010. aastal 2%, mis on 0,5% vähem võrreldes Ida-Virumaa osakaaluga kogu Eesti innovaatiliste ettevõtete hulgast ning 0,3 protsendipunkti vähem kui Ida-Virumaa osa innovaatilistest ettevõtetest Eesti töötlevas tööstuses. Üldises plaanis tuleb seetõttu tõdeda, et Ida-Virumaa ettevõtete innovaatilisus on suhteliselt madal.

Tabel 63. Innovaatiliste ettevõtete arv teenusmajanduse harudes aastatel 2004-2010

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Innovaatiliste ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Hulgikaubandus	37	37	0	0
Programmeerimine	32	32	0	0
Laondus ja veondust abistavad tegevusalad	24	24	1	1
Maismaaveondus	19	19	1	1
Kirjastamine	17	17	0	0
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	16	16	1	1
Infoalane tegevus	6	6	0	0
Hoonete ja maastike hooldus	0	0	0	0
Tööhõive	0	0	0	0
Jaekaubandus	0	0	0	0

EMTAK jagu	Kokku Eestis		Innovaatiliste ettevõtete hulk Ida-Virumaal	
	2012	Kasv 2004-2012	2012	Kasv 2004-2012
Arhitekti- ja inseneritegevused	0	-45	0	0
Muu infoalane tegevus	0	0	0	0
Reisibüroode tegevus	0	0	0	0
Peakontorite tegevus	0	0	0	0
Rentimine ja kasutusrent	0	0	0	0
Kokku	151	106	3	3

Teenusmajanduse valdkonnas oli innovaativsemaid ettevõtteid enim tööhõive, maismaaveonduse, puidutöötlemise, laonduse ja veondust abistavate tegevusalade ja hulgikaubanduse valdkondades.

5.4.5. Kokkuvõtte kohanemisvõime näitajate muutustest perioodil 2004-2012

Käesolevas peatükis on kokku võetud perioodil 2004-2012 toimunud muutused kohanemisvõime näitajate alusel. Joonised on eraldi koostatud Ida-Virumaa töötleva tööstuse ja teenusmajanduse harude lõikes. Harud on joonistel paigutatud 3x3 maatriksisse, kus horisontaaltelg jagab harud gruppidesse selle alusel, kuidas muutus ettevõtete suuremuse osakaal ning vertikaaltelg selle alusel kuidas muutus nende sündimuse osakaal. Kohanemisvõime seisukohalt tuleb oluliseks lugeda need harud, kus muutused olid mõlema näitaja alusel positiivsed (sündimus suureneb ja suuremus väheneb).

			Suur kasv (üle 10%)	
<ul style="list-style-type: none"> • Kummi- ja plasttoodete tootmine • Metallitootmine • Paberi ja pabertoodete tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> • Joogitootmine • Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine • Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine • Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine • Muude transpordivahendite tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> • Trükindus • Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine • Mootorsõidukite, haagiste tootmine 	Sama või väike kasv (0%-10%)	Ettevõtete sündimus
<ul style="list-style-type: none"> • Metalltoodete tootmine • Puidutöötlemine • Muu tootmine • Muude mittemetalsetest mineraalidest toodete tootmine • Rõivatootmine • Masinate ja seadmete remont ja paigaldus 	<ul style="list-style-type: none"> • Elektriseadmete tootmine • Toiduainete tootmine • Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine 	<ul style="list-style-type: none"> • Tekstiilitootmine • Mööblitootmine 	Vähenenud	
Vähenenud	Sama või väike kasv (0%-5%)	Suur kasv (üle 5%)		

Ettevõtete suuremus

Joonis 39. Muutused Ida-Virumaa töötleva tööstuse harudes perioodil 2004-2012

Ida-Virumaa kohanemisvõimet suurendasid töötleva tööstuse harudest ülaltoodud joonisel enim kummi- ja plasttoodete tootmise, metallitootmise, paberi ja pabertoodete tootmise harud. Nendes harudes suurenes ettevõtete sündimus ja vähenes ettevõtete suremus. Kõige halvemaks tuleb Ida-Virumaa kohanemisvõime seisukohalt lugeda tekstiilitootmise ja mööblitootmise harusid, kus ettevõtete sündimus vähenes, samas ettevõtete suremus kasvas üle 5%.

			Suur kasv (üle 10%)
<ul style="list-style-type: none"> • Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük • Reisibüroode tegevus • Rentimine • Teadus- ja arendustegevus • Juriidilised toimingud • Majutus • Kirjastamine 	<ul style="list-style-type: none"> • Peakontorite tegevus • Toitlustus • Muu infoalane tegevus • Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine • Tööhõive • Programmeerimine • Maismaaveondus • Andmetöötlus • Infoalane tegevus • Reklaamindus 		Sama või väike kasv (0%-10%)
<ul style="list-style-type: none"> • Arhitekti- ja inseneritegevused • Jaekaubandus • Hulgikaubandus 	<ul style="list-style-type: none"> • Hoonete ja maastike hooldus 	<ul style="list-style-type: none"> • Laondus- ja veonduse abitegevused 	Vähene- nenud
Vähenenud	Sama või väike kasv (0%-5%)	Suur kasv (üle 5%)	

Ettevõtete suremus

Joonis 40. Muutused Ida-Virumaa teenusmajanduse harudes perioodil 2004-2012

Teenusmajanduse harudest ei leidunud Ida-Virumaal ühtegi, mis oleks perioodil 2004-2012 suutnud mõlema vaadeldava näitaja puhul näidata väga head tulemust (sündimuse suurenemine ja suremuse kahanemine). Kohanemisvõimet suurendasid teenusmajanduse harudest enim tööhõive, majutuse, kirjastamise, infoalase tegevuse ja reklaaminduse harud.. Halvimaks tuleb Ida-Virumaa kohanemisvõime seisukohalt lugeda toitlustuse, rentimise ja laonduse ja veonduse abitegevuste harusid.

6. KOKKUVÕTE

Järgnevas alapunktis püütakse lühidalt kokku võtta senise analüüsi tulemused. Selleks koostatakse tabelid, milles esitatakse töötleva tööstuse ja teenusmajanduse harude TOP5 loetelud erinevate näitajate alusel. Tööstusharude puhul valiti nendeks osatähtsus Eesti vastava tööstusharu kogukäibest, koguhõivest, loodud lisandväärtusest ja palgakulu ning eksporditulu ühe töötaja kohta võrdluses Eesti vastava tööstusharudega. Uuringu koostaja soovib tähelepanu juhtida, et seoses metoodika osas mainitud andmeliste piirangutega²⁶, ei pruugi toodud suhtarvud ja indikaatoritasemed alati täielikult peegeldada tegelikkust.

Silmapaistvamad harud töötlevas tööstuses

Error! Reference source not found. esitatakse Ida-Virumaa tööstusharude suhteline positsioon Eestis ehk viis edukamat tööstusharu erinevate mõõdikute alusel. Väga selgelt tõuseb esile **koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine**, kus Ida-Virumaa ettevõtetel on Eestis domineeriv positsioon. Ida-Virumaal luuakse sisuliselt kogu tööstusharu lisandväärtus ning ka hõive osas on regiooni osakaal üle 99%. Tegemist on väga kontsentreeritud tööstusharuga (Eestis kokku oli 2012. aastal tegev 6 ettevõtet) ning Ida-Viru regioonis paiknevad selle haru kaks kõige suuremat ettevõtet, milleks on VKG Oil AS (ligi 600 töötajaga) ning Eesti Energia Õlitööstuse AS (üle 300 töötajaga).

Teine tugev tööstusharu Ida-Virumaal on **kemikaalide ja keemia-toodete tootmine**, mis annab tööd enam kui poolele selle haru töötajatest Eestis. Ka käibe ja lisandväärtuse osas on Ida-Virumaa osakaal selles tööstusharus üle 40%. Tulenevalt Ida-Virumaa suurest osakaalust antud tööstusharus, on palgakulu tase sarnane tööstusharu keskmisega. Regioonis tegutseb mitmeid suuri ettevõtteid – näiteks Molycorp Silmet AS (ligi 600 töötajat), Eastman Specialties OÜ (endine Velsicol Eesti). Seejuures on nii koksi ja puhastatud naftatoodete tootmise kui ka keemiatööstuse näol tegemist mastaabilt suhteliselt suurte harudega.

Masinate ja seadmete remont ja paigaldus on samuti väga tähtis tööstusharu Ida-Virumaal, mis annab 27% Eesti vastava haru kogulisandväärtusest ja 17% käibest. Tööstusharus domineerivad energiamajanduse ja keemiatööstusega seotud ettevõtted. Suurimaks tööandjaks on Eesti Energia Tehnoloogiatööstuse AS enam kui 700 töötajaga, olulisteks ettevõteteks on ka OÜ Viru RMT (Viru Keemia Grupiga seotud remondi- ja montaažiteenuseid pakkuv ettevõtte, 294 töötajat) ning Eesti Energia Hoolduskeskus AS (247 töötajat). Samas on selles tööstusharus Ida-Virumaal ka mitmeid väiksemaid, kuid küllalt edukaid ettevõtteid – nt OÜ Ametrant Grupp, Eesti Energia Testimiskeskus OÜ, OÜ Testona jt.

Kergetööstuse harudest on Ida-Virumaal oluline ka **rõivatööstus**, mis annab kümnendiku selle haru kogukäibest ja lisandväärtusest ning viiendiku hõivest. Rõivatootmise haru suurimateks ettevõteteks olid Ida-Virumaal 2012. aastal Aktsiaselts Svarmil (240 töötajat) ja AS Triest-Val (180 töötajat). Kuigi tööstusharu tervikuna on Eestis suhteliselt väike, on tegemist potentsiaali omava nišivaldkonnaga.

²⁶ Üheks oluliseks probleemiks on asjaolu, et ettevõtte tasandi andmed on tüüpiliselt antud äriühingu kohta ning äriühing võib tegutseda mitmes geograafilises asukohas, kuid statistiliselt kajastuvad äriühingu andmed vaid registreerimise piirkonnas. Samuti on äriühingute kohta käiv statistika kohati lünklik, mis tuleneb asjaolust, et peamiseks andmeallikaks olevaid ettevõtete majandusaasta aruandeid ei täideta korrektselt ning suur hulk majandussubjekte jätab aruande esitamata. Samuti on oluliseks kitsaskohaks ettevõtte klassifitseerimine – ettevõtte registreeritud EMTAK põhitegevusala kood ei pruugi vastata tegelikkusele, mis põhjustab moonutusi valdkondade jaotuses.

Üheks tööstusharuks, mida tuleks samuti pidada oluliseks, sest Ida-Virumaa osakaal kogu tööstusharu lisandväärtusest on võrdlemisi kõrge, on **metalltoodete tootmine**. Selle tööstusharu olulisemate ettevõtetenäitajate seas saab nimetada Fortaco Estonia OÜ (üle 350 töötaja), AS Remeksi keskus (üle 300 töötaja), väiksematest ettevõtetest on märkimisväärsed veel OÜ Stako Diler, OÜ Birger, OÜ Vesboard jt. Metalltoodete tootmise näol on tegemist kogumahult ühe suurima töötleva tööstuse haruga Eestis, mis on viimase kümnendi jooksul ka kiirelt kasvanud ning Eesti ettevõtted on osutunud selles valdkonnas küllalt edukaks osutunud.

Tabel 64 Ida-Virumaa tööstusharude suhteline positsioon Eestis - TOP 5 tööstusharud erinevate näitajate alusel

Osatähtsus Eesti vastava haru kogukäibest		Osatähtsus Eesti vastava haru koguhõivest		Osatähtsus Eesti vastava haru loodud lisandväärtusest		Palgakulu võrdluses Eesti vastava haruga		Eksporditulu töötaja kohta võrdluses Eesti vastava haruga	
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	99,8%	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	92,4%	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	99,6%	Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	100,6%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	122,8%
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	49,9%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	56,9%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	41,3%	Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	93,5%	Kummi- ja plasttoodete tootmine	102,1%
Naha-töötlemine ja nahktoodete tootmine	23,7%	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	33,1%	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	27,1%	Metalltoodete tootmine	92,8%	Puidu-töötlemine, puittoodete tootmine	96,6%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	17,3%	Rõiva-tootmine	19,1%	Metalltoodete tootmine	11,3%	Ehitusmaterjalide tootmine	89,3%	Mööbli-tootmine	91,4%
Rõiva-tootmine	9,8%	Muu tootmine	12,4%	Rõiva-tootmine	10,3%	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	86,7%	Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	54,7%

Silmapaistvamad harud teenuste sektoris

Järgnevalt võetakse kokku ka Ida-Virumaa teenusmajanduse erinevate harude võrdlevanalüüs. Teenuste sektori harude puhul kasutatakse võrdleva tabeli koostamisel järgmisi mõõdikuid - osatähtsus Eesti vastava teenuste haru kogukäibest, koguhõivest, loodud lisandväärtusest ja aktiivsetest ettevõtetest ning palgakulu ühe töötaja kohta võrdluses Eesti vastava haru keskmisega. Kuigi **Ida-Virumaa positsioon töötlevas tööstuses on märgatavalt tugevam kui teenusmajanduses** (Ida-Virumaal loodi 2012 aastal 12,4% Eesti töötleva tööstuse lisandväärtusest ning vaid 3,9% teenusmajanduse lisandväärtuses), on regionis siiski mitmeid silmapaistvaid teenusharusid.

Tabel 65 Ida-Virumaa teenuste harude suhteline positsioon Eestis - TOP 5 teenusmajanduse harud erinevate näitajate alusel

	Osatähtsus Eesti vastava haru kogukäibest	Osatähtsus Eesti vastava haru koguhõivest	Osatähtsus Eesti vastava haru loodud lisandväärtusest	Osatähtsus Eestis vastava haru aktiivsetest ettevõtetest	Palgakulu töötaja kohta võrdluses Eesti vastava haruga
Hoonete ja maastike hooldus	8,2%	Rentimine ja kasutusrent 11,4%	Laonduse ja veonduse abitegevused 16,7%	Maismaa-veondus ja torustransport 6,3%	Hoonete ja maastike hooldus 121,4%
Tööhõive	7,6%	Maismaa-veondus ja torustransport 6,9%	Rentimine ja kasutusrent 10,1%	Reisibüroode tegevus 5,8%	Tööhõive 113,5%
Laonduse ja veonduse abitegevused	6,8%	Tööhõive 6,6%	Hoonete ja maastike hooldus 8,9%	Majutus 4,7%	Laonduse ja veonduse abitegevused 81,3%
Andmetöötlus, veebihosting	6,6%	Majutus 6,3%	Maismaa-veondus ja torustransport 6,4%	Jaekaubandus 4,1%	Infoalane tegevus 73,0%
Maismaa-veondus ja torustransport	5,8%	Laonduse ja veonduse abitegevused 5,3%	Tööhõive 5,4%	Laonduse ja veonduse abitegevused 3,6%	Rentimine ja kasutusrent 71,9%

Ida-Virumaa teenuste sektori suhtelistes eelisvaldkondades peegeldub hästi geograafilise asukohaga seotud eripära – Ida-Virumaal on suhteliselt tugevad laonduse, logistika ja transpordiga seotud teenusharud, aga ka majutus.

Laonduse ja veonduse abitegevused on üheks silmapaistvaks harus Ida-Virumaal. Regioonis luuakse ligi 17% haru lisandväärtusest, suhteliselt kõrge on ka hõive osakaal. See teenusharu hõlmab eriliigilisi laondust ning veondust abistavaid tegevusi, nt transpordi taristu (lennujaamad, sadamad, tunnelid, sillad jne) käitamine, transpordiagentuuride tegevus ja veose/lasti käitlemine. Haru olulisemad ettevõtted Ida-Virumaal on AS Alexela Sillamäe, AS Sillamäe Sadam, AS SilSteve, AS Transservis-N jt.

Maismaa-veondus ja torustransport on järgmine väga tähtis teenuste haru, kus Ida-Virumaal luuakse üle 6% kogu haru lisandväärtusest ning ka haru osakaal käibest, hõivest ja aktiivsetest ettevõtetest on samas suurusjärgus. Suuremate ettevõtetenäiteks saab nimetada AS Narva Bussiveod, AS Narva Auto, OÜ Ekspress-Auto L, Järve Bussipark AS jt. Seejuures on nii eelnevalt nimetatud laonduse ja veonduse abitegevused kui ka maismaa-veondus ja torustransport mastaabilt väga suured teenusmajanduse harud.

Kolmas tugev, kuid suhteliselt eripärane teenuste valdkond Ida-Virumaal on **rentimine ja kasutusrent**, kus on hõivatud üle 11% vastava haru töötajatest Eestis ning kus luuakse üle 10% haru lisandväärtusest. Selle sisuliseks selgituseks on aga üks suurettevõtte – VKG Transport OÜ, mis määratleb enda põhitegevusalana raudteeveeremi rentimise. Sisuliselt on tegemist VKG grupi ettevõtteid teenindava firmaga, mis pakub lisaks ka transpordi ja remonditeenuseid.

Võrdlemisi tugevat positsiooni omab ka **hoonete ja maastike hooldus**, kus Ida-Virumaa osakaal nii kogukäibest kui lisandväärtusest on üle 8%, samuti on keskmine palgatase (võrreldes haru keskmisega) suhteliselt kõrge. Selles teenusharus on regiooni olulisimaks ettevõteteks teede ja tänavate hooldusega tegelev Aktsiaselts N&V (ligi 200 töötajat). Samas on lisandväärtuse kogumahu mõttes tegemist oluliselt väiksema valdkonnaga võrreldes näiteks eelnevalt nimetatud laonduse ja veonduse abitegevuste või maismaatranspordi teenusharuga.

Suhteliselt tugeva teenusharuna eristub ka **majutus**, mis paistab silma aktiivsete ettevõtete kõrge osakaalu ja suure hõive poolest. Üheks Ida-Virumaa suurima käibega ettevõteteks Egeria Kinnisvara OÜ (opereerib Meresuu Spa & Hotelli), AS Narva-Jõesuu Sanatoorium ja OÜ Travel Balt. Samas on palgatase selles harus suhteliselt madal ning seeläbi on teenusharu ligiõmbamisvõime madal (seda illustreerib hõive osakaalu vähenemine 2% perioodil 2003-2012).

Silma pistab ka **tööhõive** teenusharu, mis hõlmab tööhõiveasutuste tegevust (töövahendusteenuseid) ning ajutise tööjõu ning muu inimressursiga varustamist. Ida-Virumaal töötab ligi 8% selle valdkonna töötajatest, ning regioonis luuakse üle 7% käibe ja üle 6% lisandväärtuse. Tööhõive teenuseid pakub Ida-Virumaal näiteks OÜ Primus East ja OÜ Personaal.

Mõned teenuste sektori harud on tugevad vaid üksikute analüüsis kasutatute indikaatorite osas nagu näiteks andmetöötuse ja veebhostingu valdkond.

Uuringust tulenevad järeldused ja soovitused

Ootuspäraselt oli uuringu üheks tulemuseks kohalikul ressursil – põlevkivil – põhineva keemiatööstuse suure rolli avaldumine. Põlevkivist õlitootmine on suhteliselt ainulaadne tööstusharu, kus võib öelda, et Ida-Virumaa ettevõtetel on Euroopas unikaalne kompetents. Seejuures, nagu nähtub ka Eesti Energia senistest arengutest Jordaanias ja USA-s, on oluliseks väljakutseks, kuidas kohandada praegune tootmistehnoloogia vastavaks erinevate parameetritega toorainele. Kuigi põlevkiviõli tootmine on olnud edukas ja see on suure potentsiaaliga, sõltub nõudlus naftahindade dünaamikast ning väliskeskonna mõjudest (eelkõige keskkonnatasude kavandatavad muutused). Tootmissisendite hinnatõus ja maailmaturu nõudluse muutumine võib keemiatööstuse ettevõtete tegevusvõimalusi oluliselt piirata, seda ilmestavad AS Nitroferti (karbamiidväetised) ja AS Silmeti (muldmetallid) näited. Keemiatööstuses valitseb seaduspära, et mida suurem on ettevõtte, seda vähem ta proportsionaalselt saastab, sest suurte võime rakendada säästlikumaid ja jäätmevabasid tehnoloogiasid on võrreldamatult suurem²⁷. Seega on keemiatööstuses eelisseisundis suurfirmad ja see soosib suurinvesteeringuid. Karmistuvate keskkonnanõuetega toimetulek saab olema üheks Ida-Virumaa keemiatööstuse võtmeküsimuseks.

Ühe uuringu tulemusena avaldus Ida-Virumaa teenusmajanduse suhteline nõrkus, eelkõige äriteenuste osas. Kuigi teatud teenusvaldkondades (eelkõige veondus, laondus) on konkurentsipositsioon suhteliselt parem, siis mitmetes kiiresti arenevates teenusharudes (nt programmeerimine) ei ole Ida-Virumaa ettevõtted suutnud üldise kasvuga kaasas käia. Kuna Eesti kui terviku nutika spetsialiseerumise strateegia on suhteliselt IKT keskne, siis üheks võimaluseks selle raames oleks otsida võimalusi tööstusele suunatud IKT lahenduste senisest intensiivsemaks arendamiseks ja juurutamiseks. Ühes väljundiks võiks olla, et koostöös Ida-Virumaa suurte tööstusettevõtete ja Eesti suhteliselt tugeva IKT sektoriga arendatakse välja just kohalikele tööstusharudele suunatud IKT lahendused (nt keemiatööstuse ettevõtete spetsiifikat arestavad), mis oleks ka iseseisvalt kommertsialiseeritavad.

²⁷²⁷ <http://www.keemia.ee/et/keemiatooestusest>

Eelnevat mainitud laonduse ja transpordi vallas on Ida-Virumaal geograafilisest asukohast tulenevalt jätkuvalt suur potentsiaal, mis ei kao – Ida-Virumaa on aken Venemaale ja ka teistesse idapartnerluse riikidesse. Kuigi transiidi ja laonduse käekäik ja võimalused sõltuvad poliitilisest keskkonnast ja investeringud nendesse valdkondadesse on hetkel suhteliselt suure riskimääraga, siis pikemas perspektiivis võib pidada pragmatismi päevapoliitikast olulisemaks ning nende teenusharude potentsiaal on suhteliselt tugev.

Analüüsi tulemusena määratletud Ida-Virumaa tugevad valdkonnad sobituvad Eesti Arengufondi poolt selekteeritud kasvualade valikuga (info- ja kommunikatsioonitehnoloogia (IKT) horisontaalselt läbi teiste sektorite, tervisetehnoloogiaid ja -teenused, ressursside efektiivsem kasutamine) suhteliselt hästi. Eelkõige sobib Ida-Virumaa tugevustega kokku põlevkivikeemia, mis on ressursside efektiivsema kasutamise üheks võtmevaldkonnaks. Samuti on selge puutumus majutusel koos terviseteenustega, samas on selles vallas ettevõtlus tervikuna Eestis väga nõrk. Teisalt on keerulisem leida kokkupuudet Eesti nutika spetsialiseerumise kasvualadel veonduse ja sellega seonduvate teenuste osas.

Samas on Ida-Virumaa arenguks vaja läbi mõelda ja kõrvaldada mitmeid potentsiaalseid kitsaskohti. Näiteks mil viisil uuendada kergetööstuse valdkondadena käesolevas uuringus positiivselt silma paistnud rõiva- ja nahatööstust? Millised võiksid olla perspektiivikad nišid, kuidas luua side teiste valdkondadega (nutikate tekstiilide kasutamine, disaini panustamine jms), kes võiks olla tehnoloogia partneriks; jätkuvalt on nendes harudes väljakutseks see, kuidas liikuda allhankija staatusest omatoodete valmistamise suunas. Sarnased küsimused on õhus ka teistes harudes, näiteks metalltoodete tootmises.

See, kuidas tekitada sünergiat erinevate sektorite vahel (näiteks IKT lahenduste laiem kasutamine tööstuses) on aktuaalne küsimus paljudes tööstusharudes. Oluliseks märksõnaks on võrgustumine. Koostöö tekkimise oluline eeltingimus on omakorda osapoolte vaheline usaldus. Samuti on võrgustike puhul vajalik nõu juhtiv jõud, kes on koostöö initsiaatoriks ning võrgustiku töö koordineerijaks. Seda rolli võiks senisest veelgi suuremas ulatuses täita ettevõtete haruliidud – levitada informatsiooni koostöövõimaluste kohta, pakkuda abi koostööd soodustavate lepinguliste raamtingimuste loomisel, koostada elektroonilisi andmebaase olemasolevate tehnoloogiliste lahenduste, seadmepargi jm kohta. Samuti tuleks läbi mõelda, kuidas saaks haridussüsteem parimal moel toetada prioriteetsete valdkondade arengut. Seda mitte ainult kõrghariduse tasemel, vaid näiteks süsteemne karjäärinõustamine peaks algama juba põhikooli viimastel aastatel.

Üheks suure tulevikupotentsiaaliga teenusharuks Ida-Virumaal võiks olla andmeladude teenuse pakkumine. Seoses andmemahtude plahvatusliku kasvuga, pilveteenuste kiire levikuga jms on suurte andmemassiivide säilitamine järjest aktuaalsem. Andmeladude paigutamise üheks peamiseks eelduseks on piisav elektrienergia pakkumine ning eriti oluline on energiasalvusele. Seetõttu on Ida-Virumaal head eeldused olemaks selles teenusharus edukas ja meelitamaks ligi ka rahvusvahelisi suurettevõtteid. Seda kinnitab ka see, et juba tänasel päeval on olnud suhteliselt suur huvi SA Ida-Virumaa Tööstusalade poolt hallatavatesse tööstusparkidesse sedalaadi andmeladude rajamiseks.

Lisaks eelnevale on üheks väljakutseks, kuidas senisest paremini ära kasutada Ida-Virumaa suurte elektrijaamadest väljuvat jääksoojust (jahutusvesi). Jõest võetavat jahutusvett kasutatakse elektrijaamades auru kondenseerimiseks ning see väljutatakse jõkke kuni 10 kraadi soojemana (vee keemiline koostis ei muutu ja see ei vaja täiendavat puhastamist). Üheks võimaluseks jääksoojust ära kasutada on agroparkide rajamine ja vesiviljeluse arendamine. Soe vesi loob soodsad tingimused kalakasvatuseks. Samas ei ole sooja vee tagamine pidevalt garanteeritud ning seda võib vähendada

ettevõtete huvi teha olulisi investeeringuid. Siiski on sedalaadi investeeringuid Ida-Virumaale juba tehtud ning ka hetkel on neid kavandamisel.

Ida-Virumaa kui regiooni senist arenguteed ja kohapealset teadmust arvesse võttes võiks perspektiivikas tegevusvaldkond olla ka tuuleenergeetika ja tuuleenergia lahenduste arendamine. Ühelt poolt võiks see seisneda tuuleparkide rajamises. Samas oleks võimalus kasutada ära energeetika valdkonna kompetentsi ja inseneriteadmisi ning muutuda tehnoloogiapartneriks.

Lisaks praegustele tugevustele ja globaalsetele trendidele tuleb Ida-Virumaa konkurentsivõime tulevikuväljavaadete hindamisel kindlasti võtta arvesse ka laiemat sotsiaalset konteksti. Mitmed juba 10 aastat tagasi välja toodud probleemid on jätkuvalt aktuaalsed ka täna. Näiteks „Ida-Virumaa ja Lõuna-Eesti ettevõtluse toetamise strateegias“²⁸ ühe põhiprobleemina nimetatud madala sündivuse tõttu kohaliku tarbija- ja tööturu kahanemine on ettevõtluse tulevikuperspektiive hinnates jätkuvalt oluline. Eesti Statistikaameti 2014. aasta rahvastikuprognosi kohaselt elab aastal 2040 Ida-Virumaal umbes 40 000 inimest vähem kui praegu. See tähendab, et kui ettevõtete tegevuses ei toimu olulist ümberstruktureerimist (lihtsustatult öeldes tööjõu asendamist kapitaliga), siis seniste mahtude säilitamiseks on tarvilik, et suureneks oluliselt inimeste mobiilsus ja teistest maakondadest töölkäijate arv. Samuti on jätkuvalt aktuaalne kitsaskoht spetsialistide puudus (seda küll Eestis tervikuna). Jätkuvalt on aktuaalne noorte väljavool Tallinna ja välisriikidesse jms. Nende probleemide juures on oluline mõelda, kuidas saaks regioon parandada oma mainet, suurendada õppimisvõimaluste ja vaba aja tegevuste valikut jms, et muutuda elukeskkonnana atraktiivsemaks ja vältida negatiivse rahvastikuprognosi realiseerumist.

---

²⁸ Leimann, J., Noorkõiv, R., Raagmaa, G (2004). Ida-Virumaa ja Lõuna-Eesti ettevõtluse toetamise strateegiad: lõpparuanne, PHARE 2000 ESC, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

VIIDATUD ALLIKAD

Asheim, B.T., Boschma, R.; Cooke, P. (2011). Constructing Regional Advantage: Platform Policies Based on Related Variety and Differentiated Knowledge Bases, *Regional Studies*, 45:7, 893-904.

Cooke, P. (2009). The Knowledge Economy, Spillovers, Proximity and Specialisation, (lk. 29-39) Pontikakis et al. (Toim.) The Question of R&D Specialisation. Perspectives and policy implications, JRC EC

Eesti Arengufond (2013). Nutikas spetsialiseerumine - kitsaskohtade ja uute võimaluste analüüs, http://www.arengufond.ee/wp-content/uploads/2013/06/AF_kitsaskohad_final2.pdf

Eesti majanduse aktuaalsed arenguprobleemid keskpikas perspektiivis (2009). Tartu Ülikooli Kirjastus (toim. Kaldaru, H.; Reiljan, J.).

Eesti regionide majandusstruktuuri muutuste prognoos, (2009) Tartu Ülikool.

Eesti Pank (2013). Rahapoliitika ja majandus. Hetkeseis ja ettevaade. <http://www.eestipank.ee/publikatsioonid/rahapoliitika-ja-majandus>

Eesti Statistikaamet 2014. Mõisted ja metoodika. http://pub.stat.ee/px-web.2001/Database/Majandus/03Ettevetete_majandusnaitajad/06Ettevetete_tulud_kulud_kasum/02Aastastatistika/EM022.htm 13.11.2013

Foray, D. (2009). Understanding "Smart Specialization" (19-27) Pontikakis et al. (Eds) The Question of R&D Specialisation. Perspectives and policy implications, JRC EC.

Frenken, K., Van Oort, F., Verburg, T. (2007). Related Variety, Unrelated Variety and Regional Economic Growth, *Regional Studies*, 41:5, 685-697.

Heinlo, A., 2006. Ettevõtete innovatsiooniuuringu tulemuste esialgne analüüs (aastad 2002–2004). Tallinn: Statistikaamet.

Leimann, J., Noorkõiv, R., Raagmaa, G (2004). Ida-Virumaa ja Lõuna-Eesti ettevõtluse toetamise strateegiad: lõpparuanne, PHARE 2000 ESC, Ettevõtluse Arendamise Sihtasutus

McCann, P., Ortega-Argilés, R. (2011). Smart Specialisation, Regional Growth and Applications to EU Cohesion Policy. Economic Geography Working paper , Faculty of Spatial Sciences, University of Groningen.

Mereste, U. (2003) Majandusleksikon. 2. osa. Tallinn: Eesti Entsüklopeedia-kirjastus, 604 lk.

OECD (2006) OECD Compendium of Productivity Indicators, OECD Publishing, 82 p.

OECD (2007) Glossary of Statistical Terms, OECD Publishing, 863 p.

OECD käsiraamat "*Proposed Guidelines for Collecting and Interpreting innovation Data. Oslo Manual*"

Toming. K. (2011) The impact of integration with the European Union on the International competitiveness of the food processing industry in Estonia, Tartu University Press.

Trabold, H. Die Internationale Wettbewerbsfähigkeit einer Volkswirtschaft – DIW, No.2, 1995.

Varblane, U. et al (2008). Eesti majanduse konkurentsivõime hetkeseis ja tulevikuväljavaated. Eesti Arengufond.

LISAD

Lisa 1. Ida-Virumaa töötajate arv majanduse valdkondades 2012. ja 2003. aastal ning valdkondade osakaal kogu Ida-Virumaa tööjõus

Valdkonnad	Töötajate arv Ida-Virumaal		Osakaal Ida-Virumaa tööjõus		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Töötlev tööstus	9011	16262	28,3%	45,0%	-16,7%
Mäetööstus	4139	3854	13,0%	10,7%	2,3%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	3249	580	10,2%	1,6%	8,6%
Hulgi- ja jaekaubandus	2525	3321	7,9%	9,2%	-1,3%
Ehitus	2314	2470	7,3%	6,8%	0,4%
Kinnisvaraalane tegevus	2161	1169	6,8%	3,2%	3,5%
Veondus ja laondus	1921	1852	6,0%	5,1%	0,9%
Elektrienergia, gaas	1467	2403	4,6%	6,6%	-2,0%
Haldus- ja abitegevused	1312	1155	4,1%	3,2%	0,9%
Veevarustus, jäätmekäitlus	864	761	2,7%	2,1%	0,6%
Majutus ja toitlustus	790	786	2,5%	2,2%	0,3%
Muud teenindavad tegevused	502	166	1,6%	0,5%	1,1%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	483	358	1,5%	1,0%	0,5%
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	447	472	1,4%	1,3%	0,1%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	243	12	0,8%	0,0%	0,7%
Info ja side	190	166	0,6%	0,5%	0,1%
Haridus	184	167	0,6%	0,5%	0,1%
Finants- ja kindlustustegevus	81	186	0,3%	0,5%	-0,3%
Kokku	31686	36142			

Lisa 2. Ida-Virumaa töötajate arv töötleva tööstuse harudes 2012. ja 2003. aastal ning harude osakaal kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse tööjõus

Haru	Töötajate arv Ida-Virumaal		Osakaal Ida-Virumaa tööjõus		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	1709	459	19,0%	2,8%	16,1%
Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	1255	2376	13,9%	14,6%	-0,7%
Rõivatootmine	1135	1754	12,6%	10,8%	1,8%
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	963	1480	10,7%	9,1%	1,6%
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	909	1081	10,1%	6,6%	3,4%
Toiduainete tootmine	668	833	7,4%	5,1%	2,3%
Puidutöötlemine, puit- ja korktoodete, punutiste tootmine, v.a mööbel	489	905	5,4%	5,6%	-0,1%
Mööblitootmine	333	571	3,7%	3,5%	0,2%
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	313	519	3,5%	3,2%	0,3%
Tekstiilitootmine	275	4626	3,1%	28,4%	-25,4%
Muu tootmine	268	117	3,0%	0,7%	2,3%
Elektriseadmete tootmine	174	0	1,9%	0,0%	1,9%
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	151	69	1,7%	0,4%	1,3%
Kummi- ja plasttoodete tootmine	116	416	1,3%	2,6%	-1,3%
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	99	354	1,1%	2,2%	-1,1%
Trükindus ja salvestiste paljundus	73	79	0,8%	0,5%	0,3%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	54	442	0,6%	2,7%	-2,1%
Metallitootmine	12	–	0,1%	–	0,1%
Joogitootmine	9	51	0,1%	0,3%	-0,2%
Paberi ja pabertoodete tootmine	3	49	0,0%	0,3%	-0,3%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	3	81	0,0%	0,5%	-0,5%
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	–	–	–	–	–
Muude transpordivahendite tootmine	–	–	–	–	–
Kokku töötlevas tööstuses Ida-Virumaal	8752	16262			

Lisa 3. Ida-Virumaa töötajate arv teenusmajanduse harudes 2012. ja 2003. aastal ning harude osakaal kogu Ida-Virumaa teenusmajanduse tööjõus

Haru	Töötajate arv Ida-Virumaal		Osakaal Ida-Virumaa tööjõus		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Maismaaveondus	1375	1666	10,1%	16,8%	-6,7%
Jaekaubandus	1373	2160	10,1%	21,8%	-11,7%
Hulgikaubandus	709	895	5,2%	9,0%	-3,8%
Laondus ja veonduse abitegevused	534	178	3,9%	1,8%	2,1%
Tööhõive	506	1	3,7%	0,0%	3,7%
Toitlustus	462	467	3,4%	4,7%	-1,3%
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	443	266	3,2%	2,7%	0,6%
Hoonete ja maastike hooldus	354	207	2,6%	2,1%	0,5%
Majutus	328	319	2,4%	3,2%	-0,8%
Rentimine ja kasutusrent	211	161	1,5%	1,6%	-0,1%
Arhitekti- ja inseneritegevused	162	167	1,2%	1,7%	-0,5%
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	156	124	1,1%	1,3%	-0,1%
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	129	5	0,9%	0,1%	0,9%
Programmeerimine	60	32	0,4%	0,3%	0,1%
Reisibüroode tegevus	52	36	0,4%	0,4%	0,0%
Kirjastamine	45	91	0,3%	0,9%	-0,6%
Reklaamindus ja turu-uuringud	45	23	0,3%	0,2%	0,1%
Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	23	7	0,2%	0,1%	0,1%
Infoalane tegevus	14	–	0,1%	–	–
Teadus- ja arendustegevus	6	1	0,0%	0,0%	0,0%
Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine	3	6	0,0%	0,1%	0,0%
Kokku teenusmajanduses Ida-Virumaal	13450	9918			

Lisa 4. Ida-Virumaa palgakulu majanduse valdkondades 2012. ja 2003. aastal ning nende tase Ida-Virumaa keskmise palgakuluga

Valdkonnad	Palgakulu Ida-Virumaal (eur)		Palgakulu võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Mäetööstus	18957	9334	151,2%	181,9%	-30,7%
Elektrienergia, gaas	18725	9381	149,4%	182,8%	-33,5%
Töötlev tööstus	12819	4588	102,3%	89,4%	12,8%
Haldus- ja abitegevused	12223	4150	97,5%	80,9%	16,6%
Veevarustus, jäätmekäitlus	11670	4693	93,1%	91,5%	1,6%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	11619	5302	92,7%	103,3%	-10,6%
Info ja side	10462	4775	83,5%	93,1%	-9,6%
Veondus ja laondus	9861	4713	78,7%	91,9%	-13,2%
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	9713	3275	77,5%	63,8%	13,7%
Ehitus	9525	3203	76,0%	62,4%	13,6%
Haridus	9474	1775	75,6%	34,6%	41,0%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	7429	4513	59,3%	88,0%	-28,7%
Kinnisvaraalne tegevus	6898	3162	55,0%	61,6%	-6,6%
Hulgi- ja jaekaubandus	6736	2747	53,7%	53,5%	0,2%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	6294	1364	50,2%	26,6%	23,6%
Finants- ja kindlustustegevus	6248	4120	49,8%	80,3%	-30,5%
Majutus ja toitlustus	6114	2242	48,8%	43,7%	5,1%
Muud teenindavad tegevused	4999	1862	39,9%	36,3%	3,6%
Keskmine palgakulu Ida-Virumaal	11960	5131			

Lisa 5. Ida-Virumaa palgakulu töötleva tööstuse harudes 2012. ja 2003. aastal ning nende tase võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga töötlevas tööstuses

Haru	Palgakulu Ida-Virumaal (eur)		Palgakulu võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga töötlevas tööstuses		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	19534	–	152,4%	–	–
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	16833	5241	131,3%	114,2%	17,1%
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	16155	8466	126,0%	184,5%	-58,5%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	14358	6586	112,0%	143,6%	-31,6%
Metalltoidu tootmine, v.a masinad ja seadmed	13911	5297	108,5%	115,5%	-6,9%
Puidutöötlemine, puit- ja korktoodete, punutiste tootmine, v.a mööbel	11006	2204	85,9%	48,0%	37,8%
Trükindus ja salvestiste paljundus	10340	4248	80,7%	92,6%	-11,9%
Kummi- ja plasttoodete tootmine	10311	3956	80,4%	86,2%	-5,8%
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	9522	4129	74,3%	90,0%	-15,7%
Mööblitootmine	9463	3758	73,8%	81,9%	-8,1%
Elektriseadmete tootmine	9414	–	73,4%	–	–
Muu tootmine	9368	4671	73,1%	101,8%	-28,7%
Toiduainete tootmine	9295	3036	72,5%	66,2%	6,3%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	8265	6243	64,5%	136,1%	-71,6%
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	7944	3408	62,0%	74,3%	-12,3%
Metallitootmine	7325	–	57,1%	–	–
Tekstiilitootmine	6667	4579	52,0%	99,8%	-47,8%
Rõivatootmine	6177	2784	48,2%	60,7%	-12,5%
Paberi ja pabertoodete tootmine	4470	4908	34,9%	107,0%	-72,1%
Joogitootmine	4269	6806	33,3%	148,3%	-115,0%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	2305	10404	18,0%	226,8%	-208,8%
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	–	–	–	–	–
Muude transpordivahendite tootmine	–	–	–	–	–
Keskmine palgakulu töötlevas tööstuses Ida-Virumaal	11783	4588			

Lisa 6. Ida-Virumaa palgakulu teenusmajanduse harudes 2012. ja 2003. aastal ning nende tase võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga teenusmajanduses

Haru	Palgakulu Ida-Virumaal (eur)		Palgakulu võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga teenusmajanduses		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Tööhõive	17966	–	210,7%	–	–
Laondus ja veonduse abitegevused	15647	4946	183,5%	143,7%	39,8%
Teadus- ja arendustegevus	13586	2047	159,3%	59,5%	99,9%
Rentimine ja kasutusrent	12216	3093	143,3%	89,8%	53,4%
Infoalane tegevus	12173	–	142,8%	–	–
Kirjastamine	11262	6374	132,1%	185,2%	-53,1%
Programmeerimine	10540	2742	123,6%	79,7%	43,9%
Hoonete ja maastike hooldus	10006	3660	117,3%	106,3%	11,0%
Hulgikaubandus	9320	3329	109,3%	96,7%	12,6%
Arhitekti- ja inseneritegevused	7800	5173	91,5%	150,3%	-58,8%
Majutus	7655	2657	89,8%	77,2%	12,6%
Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	7518	3422	88,2%	99,4%	-11,3%
Maismaaveondus	7387	4713	86,6%	136,9%	-50,3%
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	7301	4827	85,6%	140,2%	-54,6%
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	7215	2215	84,6%	64,4%	20,2%
Reklaamindus ja turu-uuringud	5822	1829	68,3%	53,1%	15,1%
Jaekaubandus	5251	2546	61,6%	74,0%	-12,4%
Toitlustus	4983	2005	58,4%	58,3%	0,2%
Reisibüroode tegevus	4968	2760	58,3%	80,2%	-21,9%
Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine	4883	1927	57,3%	56,0%	1,3%
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	3030	2098	35,5%	61,0%	-25,4%
Keskmine palgakulu teenusmajanduses Ida-Virumaal	8435	3442			

Lisa 7. Ida-Virumaa töötajate arv majanduse valdkondades 2012. ja 2003. aastal ning valdkondade osakaal kogu Ida-Virumaa tööjõus

Valdkonnad	Töötajate arv Ida-Virumaal		Osakaal Ida-Virumaa tööjõus		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Töötlev tööstus	8752	16262	27,6%	45,0%	-17,4%
Mäetööstus	4139	3854	13,1%	10,7%	2,4%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	3249	580	10,3%	1,6%	8,6%
Hulgi- ja jaekaubandus	2525	3321	8,0%	9,2%	-1,2%
Ehitus	2314	2470	7,3%	6,8%	0,5%
Kinnisvaraalaane tegevus	2161	1169	6,8%	3,2%	3,6%
Veondus ja laondus	1921	1852	6,1%	5,1%	0,9%
Elektrienergia, gaas	1465	2403	4,6%	6,6%	-2,0%
Haldus- ja abitegevused	1312	1155	4,1%	3,2%	0,9%
Veevarustus, jäätmekäitlus	864	761	2,7%	2,1%	0,6%
Majutus ja toitlustus	790	786	2,5%	2,2%	0,3%
Muud teenindavad tegevused	502	166	1,6%	0,5%	1,1%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalaane tegevus	483	358	1,5%	1,0%	0,5%
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	447	472	1,4%	1,3%	0,1%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	243	12	0,8%	0,0%	0,7%
Info ja side	190	166	0,6%	0,5%	0,1%
Haridus	184	167	0,6%	0,5%	0,1%
Finants- ja kindlustustegevus	81	186	0,3%	0,5%	-0,3%
Kokku	31686	36142			

Lisa 8. Ida-Virumaa töötajate arv töötleva tööstuse harudes 2012. ja 2003. aastal ning harude osakaal kogu Ida-Virumaa töötleva tööstuse tööjõus

Haru	Töötajate arv Ida-Virumaal		Osakaal Ida-Virumaa tööjõus		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	1449	459	16,6%	2,8%	13,7%
Metalltoodete tootmine, v.a masinad ja seadmed	1255	2376	14,3%	14,6%	-0,3%
Rõivatootmine	1135	1754	13,0%	10,8%	2,2%
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	964	1480	11,0%	9,1%	1,9%
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	909	1081	10,4%	6,6%	3,7%
Toiduainete tootmine	668	833	7,6%	5,1%	2,5%
Puidutöötlemine, puit- ja korktoodete, punutiste tootmine, v.a mööbel	489	905	5,6%	5,6%	0,0%
Mööblitootmine	333	571	3,8%	3,5%	0,3%
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	313	519	3,6%	3,2%	0,4%
Tekstiilitootmine	275	4626	3,1%	28,4%	-25,3%
Muu tootmine	268	117	3,1%	0,7%	2,3%
Elektriseadmete tootmine	174	0	2,0%	0,0%	2,0%
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	151	69	1,7%	0,4%	1,3%
Kummi- ja plasttoodete tootmine	116	416	1,3%	2,6%	-1,2%
Nahatöötlemine ja nahktoodete tootmine	99	354	1,1%	2,2%	-1,0%
Trükindus ja salvestiste paljundus	73	79	0,8%	0,5%	0,3%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	54	442	0,6%	2,7%	-2,1%
Metallitootmine	12	–	0,1%	–	–
Joogitootmine	9	51	0,1%	0,3%	-0,2%
Paberi ja pabertoodete tootmine	3	49	0,0%	0,3%	-0,3%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	3	81	0,0%	0,5%	-0,5%
Põhifarmaatsiatoodete ja ravimpreparaatide tootmine	–	–	–	–	–
Muude transpordivahendite tootmine	0	–	0,0%	–	–
Kokku töötlevas tööstuses Ida-Virumaal	8752	16262			

Lisa 9. Ida-Virumaa töötajate arv teenusmajanduse harudes 2012. ja 2003. aastal ning harude osakaal kogu Ida-Virumaa teenusmajanduse tööjõus

Haru	Töötajate arv Ida-Virumaal		Osakaal Ida-Virumaa tööjõus		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Maismaaveondus	1375	1666	10,2%	16,8%	-6,6%
Jaekaubandus	1373	2160	10,2%	21,8%	-11,6%
Hulgikaubandus	709	895	5,3%	9,0%	-3,8%
Laondus ja veonduse abitegevused	534	178	4,0%	1,8%	2,2%
Tööhõive	506	1	3,8%	0,0%	3,8%
Toitlustus	462	467	3,4%	4,7%	-1,3%
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	443	266	3,3%	2,7%	0,6%
Hoonete ja maastike hooldus	354	207	2,6%	2,1%	0,5%
Majutus	328	319	2,4%	3,2%	-0,8%
Rentimine ja kasutusrent	211	161	1,6%	1,6%	-0,1%
Arhitekti- ja inseneritegevused	162	167	1,2%	1,7%	-0,5%
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	156	124	1,2%	1,3%	-0,1%
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	129	5	1,0%	0,1%	0,9%
Programmeerimine	60	32	0,4%	0,3%	0,1%
Reisibüroode tegevus	52	36	0,4%	0,4%	0,0%
Kirjastamine	45	91	0,3%	0,9%	-0,6%
Reklaamindus ja turu-uuringud	45	23	0,3%	0,2%	0,1%
Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	23	7	0,2%	0,1%	0,1%
Infoalane tegevus	14	–	0,1%	–	–
Teadus- ja arendustegevus	6	1	0,0%	0,0%	0,0%
Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine	3	6	0,0%	0,1%	0,0%
Kokku teenusmajanduses Ida-Virumaal	13450	9918			

Lisa 10. Ida-Virumaa palgakulu majanduse valdkondades 2012. ja 2003. aastal ning nende tase Ida-Virumaa keskmise palgakuluga

Valdkonnad	Palgakulu Ida-Virumaal (eur)		Palgakulu võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Elektrienergia, gaas	19679	9381	164,5%	182,8%	-18,3%
Mäetööstus	18166	9334	151,9%	181,9%	-30,0%
Veevarustus, jäätmekäitlus	12497	4693	104,5%	91,5%	13,0%
Haldus- ja abitegevused	11971	4150	100,1%	80,9%	19,2%
Töötlev tööstus	11783	4588	98,5%	89,4%	9,1%
Tervishoid ja sotsiaalhoolekanne	11619	5302	97,2%	103,3%	-6,2%
Info ja side	10462	4775	87,5%	93,1%	-5,6%
Veondus ja laondus	9861	4713	82,5%	91,9%	-9,4%
Põllumajandus, metsamajandus ja kalapüük	9713	3275	81,2%	63,8%	17,4%
Haridus	9474	1775	79,2%	34,6%	44,6%
Ehitus	9403	3203	78,6%	62,4%	16,2%
Kutse-, teadus- ja tehnikaalane tegevus	7429	4513	62,1%	88,0%	-25,8%
Kinnisvaraalane tegevus	6898	3162	57,7%	61,6%	-4,0%
Hulgi- ja jaekaubandus	6736	2747	56,3%	53,5%	2,8%
Kunst, meelelahutus ja vaba aeg	6294	1364	52,6%	26,6%	26,0%
Finants- ja kindlustustegevus	6248	4120	52,2%	80,3%	-28,1%
Majutus ja toitlustus	6114	2242	51,1%	43,7%	7,4%
Muud teenindavad tegevused	4999	1862	41,8%	36,3%	5,5%
Keskmine palgakulu Ida-Virumaal	11960	5131			

Lisa 11. Ida-Virumaa palgakulu töötleva tööstuse harudes 2012. ja 2003. aastal ning nende tase võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga töötlevas tööstuses

Haru	Palgakulu Ida-Virumaal (eur)		Palgakulu võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga töötlevas tööstuses		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Koksi ja puhastatud naftatoodete tootmine	22463	–	190,6%	–	–
Kemikaalide ja keemiatoodete tootmine	16384	5241	139,0%	114,2%	24,8%
Masinate ja seadmete remont ja paigaldus	14559	6586	123,6%	143,6%	-20,0%
Metalltoidu tootmine, v.a masinad ja seadmed	13911	5297	118,1%	115,5%	2,6%
Trükindus ja salvestiste paljundus	10340	4248	87,7%	92,6%	-4,8%
Kummi- ja plasttoidu tootmine	10311	3956	87,5%	86,2%	1,3%
Mootorsõidukite, haagiste ja poolhaagiste tootmine	9522	4129	80,8%	90,0%	-9,2%
Mööblitootmine	9463	3758	80,3%	81,9%	-1,6%
Elektriseadmete tootmine	9414	–	79,9%	–	–
Muude mittemetallsetest mineraalidest toodete tootmine	9369	8466	79,5%	184,5%	-105,0%
Muu tootmine	9368	4671	79,5%	101,8%	-22,3%
Toiduainete tootmine	9295	3036	78,9%	66,2%	12,7%
Puidutöötlemine, puit- ja korktoidu, punutiste tootmine, v.a mööbel	8537	2204	72,4%	48,0%	24,4%
Mujal liigitamata masinate ja seadmete tootmine	8265	6243	70,1%	136,1%	-65,9%
Nahatöötlemine ja nahktoidu tootmine	7944	3408	67,4%	74,3%	-6,9%
Metallitoidu tootmine	7325	–	62,2%	–	–
Tekstiilitoidu tootmine	6667	4579	56,6%	99,8%	-43,2%
Rõivatoidu tootmine	6177	2784	52,4%	60,7%	-8,3%
Paberi ja pabertoidu tootmine	4470	4908	37,9%	107,0%	-69,0%
Joogitoidu tootmine	4269	6806	36,2%	148,3%	-112,1%
Arvutite, elektroonika- ja optikaseadmete tootmine	2305	10404	19,6%	226,8%	-207,2%
Põhifarmaatsiatoidu ja ravimpreparaatide tootmine	–	–	–	–	–
Muude transpordivahendite tootmine	–	–	–	–	–
Keskmine palgakulu töötlevas tööstuses Ida-Virumaal	11783	4588			

Lisa 12. Ida-Virumaa palgakulu teenusmajanduse harudes 2012. ja 2003. aastal ning nende tase võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga teenusmajanduses

Haru	Palgakulu Ida-Virumaal (eur)		Palgakulu võrreldes Ida-Virumaa keskmise palgakuluga teenusmajanduses		
	2012	2003	2012	2003	Muutus (%)
Tööhõive	17966	–	213,0%	–	–
Laondus ja veonduse abitegevused	15647	4946	185,5%	143,7%	41,8%
Teadus- ja arendustegevus	13586	2047	161,1%	59,5%	101,6%
Infoalane tegevus	12173	–	144,3%	–	–
Kirjastamine	11262	6374	133,5%	185,2%	-51,7%
Programmeerimine	10540	2742	125,0%	79,7%	45,3%
Hoonete ja maastike hooldus	10006	3660	118,6%	106,3%	12,3%
Rentimine ja kasutusrent	9696	3093	114,9%	89,8%	25,1%
Hulgikaubandus	9320	3329	110,5%	96,7%	13,8%
Arhitekti- ja inseneritegevused	7800	5173	92,5%	150,3%	-57,8%
Majutus	7655	2657	90,8%	77,2%	13,6%
Peakontorite tegevus; juhtimisalane nõustamine	7518	3422	89,1%	99,4%	-10,3%
Maismaaveondus	7387	4713	87,6%	136,9%	-49,3%
Juriidilised toimingud ja arvepidamine	7301	4827	86,6%	140,2%	-53,7%
Mootorsõidukite hulgi- ja jaemüük	7215	2215	85,5%	64,4%	21,2%
Reklaamindus ja turu-uuringud	5822	1829	69,0%	53,1%	15,9%
Jaekaubandus	5251	2546	62,3%	74,0%	-11,7%
Toitlustus	4983	2005	59,1%	58,3%	0,8%
Reisibüroode tegevus	4968	2760	58,9%	80,2%	-21,3%
Kino-, tele-, heli-, muusika kirjastamine	4883	1927	57,9%	56,0%	1,9%
Büroohaldus, muu äritegevuse abitegevused	3030	2098	35,9%	61,0%	-25,0%
Keskmine palgakulu teenusmajanduses Ida-Virumaal	8435	3442			